

The Project Gutenberg eBook of Elinkautinen, by Jonas Lie

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elinkautinen

Author: Jonas Lie

Release date: September 30, 2015 [EBook #50094]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELINKAUTINEN ***

E-text prepared by Timo Ervasti and Tapio Riikonen

ELINKAUTINEN

Kirj.

Jonas Lie

Norjankielestä suomennettu.

Hj. Hagelberg, Tampere, 1889.
Emil Hagelberg'in ja kumpp. kirjapainossa.

I.

"Niin kuin prinssi kehdoissaan", — niinhän sitä sanotaan — "näkymättömät haltijattaret ja lapsuuden viaton rauha suojanansa!"

Mutta minkälainen haltijatar se oli, joka Barbron Nikolain kehdon ääressä asuskeli, sitä ei ole helppo sanoa. Siellä läkkisepän luona kaupungin äärimmäisessä osassa pienessä majassa, jonka rikkuneet akkunaruudut olivat ryysyillä tukitut, tapahtui monenmoisia majoituksia ja asukaslisäyksiä varsinkin öiseen aikaan, kun joutoväellä ja kulkevaisilla oli asunnoista puute. Siellä meluttiin usein kelpo tavalla, eikä se ollut mitään harvinaista, että tappelun tuoksinassa kehto kumoon keikahti tahi että humalainen mies pitkin pituuttaan siihen lapsen päälle hoipertui.

Barbro oli Nikolain äidin nimi, ja hän oli kotiperää Heimdalvuoristosta, sieltä jostakin kaukaa tunturiseuduilta — oikea tunturityttö alkuperäisintä laatua, punakka ja valkoinen, kookas, jäntevä ja leveähartiainen, hohtavan terve, hampaat kuin vaahto lypsinastiassa. Hän oli kuullut karjakauppiasten tunturein yli matkustellessaan niin paljon kaupungista kertovan, että jonkunlainen kaiho eli

rauhattomuus oli hänet vallannut.

Ja hän oli lähtenyt kaupunkiin palvelukseen ruvetaksensa.

Tämmöiseen toimeen sopi hän juuri yhtä hyvin kuin siistimätön heinäsuova kaupungin siistille kadulle tahi lehmä rapuille, se on suoraan sanoen: ei ollenkaan.

Ja niinpä oli hänellä vielä tapana kuluttaa aikaansa torilla joka ainoan heinäkuorman vieressä seisokseen. Hänen täytyi katsella ja tunnustella heiniä... eiväthän nuo ensinkään tunturiheinäin kaltaisista olleet, "ei, eivätpä olleet!... Tunturiruoho kun on niin pehmeätä ja hienoa... ja entäs haju sitten! — oh—hoo... ei!"

Mutta emännälläpä oli piialle muuta tehtävää kuin antaa hänen kaiket aamupäivät torilla seisokella ja heinämiesten kanssa pakinoida! Ja niin sitä Barbro luisti palveluksesta palvelukseen, luisti yhtä päätä alaspäin sekä palkan että isäntäväen puolesta. Hänellä oli vaan tämä yksi vika, tällä Barbrolla — sillä reipas ja rehellinen ja tunnokas hän kyllä oli —; mutta tämäpä se olikin semmoinen vika, joka hänet kerrassaan teki kelvottomaksi ja mahdottomaksi minkäänmoiseen palvelukseen kaupungissa!

Mutta — yhteiskunnalla, niin kuin tiedetään, on hämmästyttävä kyky saattaa hyödylliseksi, itseensä sulattaa ja tarpeensa mukaiseksi muodostaa semmoisetkin jäsenensä, jotka eivät mihinkään näytä sopivan eivätkä mitään hyötyä tuottavan. Ja niinpä kävikin varsin pian sillä tavalla, että Barbro-raukka tuli juuri semmoiseksi, jommoisena hän voi kaupungille kelvata — tuli imettäjäksi.

Raskasta se aika oli ja taistelu ankarata häpeän kestäessä — melkein masentavan raskasta ja ankarata — eikä tämän jälkeen hänen mieleensääkään juolahtanut kääntää askeleitansa kotiin Heimdalnin tuntureille jälleen.

Mutta raskaampaakin oli vielä tuleva!

Monenmoiset seuraelämän velvollisuudet, joiden täyttämistä edistynyt aika yhteiskunnan korkeampiin luokkiin kuuluvilta perheemänniltä yhä enemmän vaatii, tulivat tämänkin kaupungin elämässä ilmi myös — yhä karttuvana imettäjien puutteena!

"Pääsyynä", selitti tohtori Schneibel, "on tämä aivan yksinkertainen luonnonlaki: — ei saata kukaan samalla olla älykäs ihminen ja lypsylehmä! Veren ja hermoston uudistus on keinollisesti johdettava luontoa lähempänä olevasta yhteiskunnan kerroksesta."

Ja nyt oli siis etsittävä oikein perin pohjin terve, luonnonraitis imettäjä pääkonsuli Wejergangin kahdelle heikolle äskensyntyneelle.

Tohtori Schneibelillä olikin, varsin toimekkaasti kyllä, jo rouvaa varten imettäjä kuulusteltuna — "sangen merkillinen palanen tuota kansanjuurakon todellista terveyttä. Saattoipa sanoa, hm, hm... että kun rouva ei voinut mennä tuntureille, niin olivat tunturit olleet kylliksi kohteliaita rouvan luokse tulemaan. Hänen ihohikensä kenties vielä naveton ilmalta tuntui; mutta kun kaikki lukuun otettiin, oli tämä vaan puhtaan alkuperäisyyden varmempana takeena. Ja tämä onkin tärkeä huomattava meidän aikoinamme, rouva hyvä, kun maitoa jo itse lehmissäkin väärennetään!... Vallan nuori, tuskin kahdenkymmenenkään!"

Barbro Högdenillä ei ollut siitä pienintä aavistustakaan, että hän syvimmästä alennuksestansa, hän kun siellä kantoi vettä ja puita seisoi jään reunalla ja kurikoitsi pesuvaatteita sekä koki parhaiten voimainsa mukaan toimitella noita karkeita töitä, saadakseen kokoon jotakin, millä itse ja pienokainen siellä läkkisepän luona toimeen tulisivat — hän ei tiennyt niin äkkiä kaupungissa niin erityisesti halutuksi, etsityksi ja arvokkaana pidetyksi henkilöksi kohonneensa!

Sillä imettäjä on arvokas henkilö. Tahi on hän ainakin merkittynä halullisten vartoojain listalle korkea-arvoiseksi päästäksensä!

Imettyänsä perheen nuorimman vesan — ja tämän tähden äidin velvollisuudet omaa lastansa kohtaan sikseen heitettyään — hän sitten lopuksi makaa untuvilla ja on käsin kanneltavana — kunnes seuraavan perillisen imettäjä hänet kentiesi valtaistuimelta syöksee!

Jos hän sitä vastaan parempana pitäisi omalle pienokaiselleen säästää ainoan rikkauden, mikä hänellä on, terveen rintansa — jos hän todellakin niin sokeasti oman tulevaisuutensa turmelisi, niin — no, silloin asia käypi varsin toisen muotoiseksi ja, käyttääksemme tohtori Schneibelin sanoja, — osaksi ei varsin syyttäkään!

— pelkästään jo noitten yhteiskuntajärjestyksen taloussuhteitten perusteella, joita ei hän järjellisesti osaa hyväksensä käyttäjä ja jotka sitten kehityksen lain järkähtämättömällä johdonmukaisuudella hänet käyttämättömäksi liikanaisuudeksi saattavat, minkä yhteiskunnan elimistö itsestensä ulostaa. Taikka —

kansantajuisesti!... hän silloin jääpi häpeäänsä, halveksituksi, köyhyyteen, sekä hän itse että äpärä sikiönsä. Yksityisesti, yksityisenä henkilönä, on hän kyllä jossakussa katsannossa oikeassa; mutta yhteiskunnalliselta kannalta katsoen, — yhteiskunnan jäsenenä!

Barbro Högden raukka oli kuitenkin tässä asiassa aluksi ihan sokea, — oikein uppiniskainen, taipumaton ja jäykkä kuin tunturikoni, jota ei tieltään väistymään saa!

Tohtori Schneibel seiso i läkkisepällä nyt jo kolmannen kerran keppi nenän alla, ja keikkukääsit vartosivat tiellä talon kohdalla. Joka kerralla oli hän lisännyt sekä palkkaa että syitänsä sekä aina uudestaan hänelle huomauttanut, mitä vahinkoa hän itsepäisyydellään sekä itselleen että pojalle tuottaisi. Hän vetosi hänen omaan järkeensä! Miten hän luuli voivansa lasta elättää näissä ahtaissa, vaikeissa oloissa, tämmöisessä työssä ja tuskassa?... Sitä vastaan tarvitsisi hänen, tarjoukseen suostuttuansa, luovuttaa vaan osa suuresta palkastansa läkkisepäläisille, niin he kyllä pitäisivät tarpeellista ja hyvää huolta pojasta! Sitä paitsi, voipa hän lähteä sieltä ja silloin tällöin pistäytyä täällä katsomassa, ainakin kerran kuukaudessa! — sen uskalsi tohtori luvata hänelle Wejergangilaisten puolesta, ja se olikin nyt erinomaista uhraavaisuutta pääkonsulilaisten puolesta, kun he niin kaukana maalla asuivat...

Tohtori Schneibel puhui sekä hyväntahtoisesti että ankarasti, sekä lempeästi että vakavasti; melkein kuin oma isä olisi puhunut!

Barbro kävi oikein tuskalliseksi joka kerta, kun näki hänen tuolla kadulla tulevan ja pyörähtävän porttikäytävään sammaltuneen, mädäntyneen lauta-aidan viertä pitkin. Hän piti häntä silmällä yhtä tarkasti kuin lintu, joka pesäänsä pelkää; ja kun tohtori oven avasi, oli hän majan pimeimmässä nurkassa kehto takanaan. Ei hän voinut vastata puolestaan milläkään muulla kuin tuskin nyyhkimisillään. Läkkisepän eukko piti siitä huolta, syytäen suustaan: "niin, sepä vasta!" ja: "ei sanomista!" ynnä: "silloinkos vasta, herra tohtori!" niin tulvanaan, että Barbro vaan istui ja tuumaili ottaa lapsen selkäänsä ja tiehensä lähteä.

Mutta tänään oli tohtori häntä niin erinomaisen ystävällisesti puhutellut ja niin paljon rahaa tarjonnut! Hän oli suoraan hänen omaantuntoonsa vedonnut, lasta taputtanut ja tuumannut, että kun vaan siitä oikein kysymys tulee, niin Barbro varmaankaan ei semmoinen äiti olisi, joka noin kauniille, pienelle poikaselle niin kurjia päiviä laittaisi... antaisi hänen puutetta kärsiä... paleluttaa tuommoisia pieniä, sieviä jalkasiansa! — kun hänellä kyllä saattaisi olla hyvä ja lämmin ja loikoisi kuin prinssi vaan tuolla kehdoissaan.

Mahdotonta oli enää vastustaa, ja melkein omin lupinsa ikään kuin lupauksen tapaista Barbron huuilta livahti.

Sitten tuli siihen naapurin eukko, ja hän ajatteli asiata ihan samoin ja kertoili niin liikuttavasti kaikista niistä pienistä lapsista, joiden hän tiesi kahtena viimeksi kuluneena vuotena siinä lähistöllä puutteen ja huonoon hoitoon kuolleen sen tähden vaan, että äitien oli täytynyt kaiket päivät töissä viipyä, eikä heillä ollut varaa mitään heidän puolestansa suorittaa. Ja niin hän ja läkkisepän vaimo sitten toinen toisensa kilvalla lavertelivat samasta asiasta, pelkästään samasta asiasta vaan!

Barbro istui ja kuunteli ja hoiteli lastansa. Tuntui kuin sydän olisi pakahtumaisillaan... Hän tuumaili hetkisen, ei kotituntureille palaamista; — ei, vaan johonkin toiseen kotiin yhdessä lapsensa kanssa mennäkseen!

Tuntuipa tuo oikein kiusaukselta!

Yön kuluella alkoi häntä niin kovasti nyyhkityttää, että koko ruumistansa värisytti, niin että hän, jotta ei läkkisepäläisten unta häiritsisi, meni ulos vihmasateeseen; se rauhoitti ja virkisti!

Juuri kun hän seuraavana aamuna ojan reunalla seiso i ja autteli naapurin eukkoa pesuvaatteiden viruttelemisessa ja vääntelemisessä, näkyivät nelipyöräiset tielle pysähtyvän. Ajaja — hänellä oli korunauhoilla reunustettu hattu ja nuttu — astui ajopelistä ja meni suoraan läkkisepälle.

"Saat vääntää raidin valmiiksi, Barbro, se näkyy olevankin viimeinen, minkä täällä väännät!" — tuumaili naapurin eukko, — "konsulin vaunuthan sinua tuolla vartoovat!"

Ja sitten väänsi Barbro raitia, kunnes ei siinä enää pisaraakaan vettä jäljellä ollut... Nyt se oli tullut!

Hän meni mökkiin ja muutti lapselle vaatteet; tuntui siltä, kuin olisi hän vallan hourupäinen ollut eikä lastakaan käsissään tuntenut.

Hän näki palvelijan puhdasta rahaa kuusi taaleria läkkisepän vaimolle maksavan. Jäykkä ja pitkä sekä yleävän näköinen hän oli, päässään uhka uljas herrasnenä, ja melkein kumarteli joka kerta, kun Barbro

raukka tuli häneen katsahaneeksi, ja yhä vakuutteli:

"Ei ole kiirettä... ei ollenkaan kiirettä! Emme milloinkaan me pääkonsulin väki herää ennen yhdeksää, ja siksi meillä on kylliksi aikaa vielä!" — Ja sitten hän katsahti kelloa.

Ja aina, kun hän sillä tavalla kelloa katsahti, kiirehti Barbro omaa poikaansa vilkaisemaan, nyt kun oli tullut käsky ja määrähetki hänestä luopua.

Lapsi oli taas nukkunut. Jos se heräisi, niin eipä olisi äiti raukka tiennyt, mitä — tokkopa olisi poikaa jättämään kyennytkään!

... "Ei ole kiirettä, ei ole kiirettä!" Palvelija veti taaskin raskaan hopeakellonsa napitetun liivinsä taskusta.

Mutta nyt oli se Barbro, jolla kiire oli, hyvin kiire, niin kiire, ettei ollut aikaa ympärillensäkään katsahtaa, ennen kuin jo vaunuissa istui, — ja tuo pitkä, jäykkäniskainen, korunauhainen häntä vei eteenpäin hänen kohtalonsa määrättyä rataa myöten.

* * * * *

Kesän kuluella hän seurasi pääkonsulilaisia kylpypaikkaan.

Siellä kulki Barbro ja työnsi vaunuissa kahta pienokaista hiekoitetuilla käytävillä, ja niin tapahtuikin, ei ainoastaan kerran vaan, että ohitse kulkijat imartelivat Wejergangilaisia esimerkiksi tähän tapaan huudahtaen: "sepä oli kelpo imettävä!"

Mutta hänestäkin täytyi vastenmielisyyksiä tulla... nuo raskasmielisyyden kohtaukset, jolloin hän melkein hurjaksi ja vallan epätoivoiseksi tuli! Hän istui kehdon ääressä ihan tulipunaisena ja itkusta menehtyneenä, lastansa ikävöitsi, ei huolinut ruoasta eikä juomastakaan.

Eikä tämä ollutkaan mikään vähäpätöinen asia! — Sillä imettävä on aina hyvällä tuulella pidettävä. Mielenlaatu vaikuttaa äärettömästi hänen terveyteensä ja se taaskin lapsen terveyteen!...

Rouva Wejergang tuotti ravintolan isännältä monenmoisia hyviä tavaroita mielen virkistykseksi; lahjaksi tuli silkkisiä kaulahuiveja ja esivaatteita, ja kotona nimenomaan velvoitettiin palvelijat läkkiseppäläisiltä Barbron pojan vointia kuulustamaan.

Kiittelyjä ja kehumisia, eikä mitään muuta kuin kiittelyjä ja kehumisia, kuultiin sieltä joka kerta, kun pääkonsulin Lauri ohitse kulkeissaan sille kohdalle pysähtyi, ja kun Barbro vaan pelkkiä sellaisia terveisiä sai, niin olisipa hän taas koko kuukauden voinut iloinen ja tyytyväinen olla.

Suuressa arvossa häntä pidettiin, sen hän heti huomasi. Jos sanoi tahi halusi jotakin, se heti huomioon otettiin, juuri kuin hän olisi rouva itse ollut. Ja hienot vaatteet ja alituinen puhtaiden muutto, puhumattakaan ruoasta ja juomasta!... Ja tehtävä sitten, jota hän — sen mukaan, mihin tottunut oli — ei työkse nimittääkään saattanut; kätensäkin tulivat niin hienoiksi ja pehmeiksi! — Ja nuo kaksi pienokaista, joita hän yöt ja päivät hoiteli, tunsipa hän jo alkavansa niin kiintyä!

* * * * *

Pääkonsulilaisten kylvyiltä palattua oli Barbro eräänä päivänä matkalla läkkiseppän asuntoa kohden.

Syksy oli jo myöhäinen. Niin siivotonta ja lokaista kuin tie olikin, tuskin hän kuitenkaan ulkona olevansa muisti. Kyllä täytyi kengät ja hameenliepeet sitten kotiin tultua puhdistaa ja pestä!

Nousi juuri kuin kylmä hiki, kun hän ajatteli saavansa pian pojan nähdä!... Mutta olihan se parhaiten näin kuin oli nyt, voipa hän niin hyvin hänen hoidostansa suorittaa!

Kun hän lauta-aidan nurkalla kääntyi ja mökin hyvin tunnetut, rikkinäiset akkunat ihan edesssä näki, hiljensi hän hiukkasen kulkuansa. Valtasi semmoinen äkillinen tuska hänet siinä!

Ja sitten tuli siihen naapurin eukko, jota hän niin monta kertaa oli auttanut, ja alkoi puhua ja laverrella, ja sepä kävikin kuin mylly vaan! Läckiseppän talossa oli naapurisota syttynyt. Ja nyt, kun näki Barbron itse, täytyi hänen totuus, puhdas, väärentämätön totuus julki sanoa!

Ei tarvinnut läkkiseppäläisten luulotella, ettei muillakin ihmisillä silmiä päässä ollut. Nyt olivat panttilainajalle vieneet kaikki, mitä ikään omaa oli; — läkkitavaroista ei ollut enää muuta jäljellä kuin sen verta, että hädin tuskin voi paikoiksi rikkinäisiin akkunaruutuihinsa panna! Ja millä he sitten elivät, sitä ei kukaan tällä seudulla ymmärtää voinut, jos ei juuri tuon kidutetun lapsi paran maksulla, jota baijerin oluella nukuttivat, ettei se parkuisi! Sillä mennä majoilemaan sinne, sitten kun poliisi alkoi kaikkia pitää silmällä, jotka siellä asuskelivat, sitäpä eivät edes semmoisetkaan ihmiset tehneet, jotka

eivät muuten niin tarkkaa rajaa tyyssijallansa pidä...

"Mutta jos tahdot neuvoani seurata, Barbro, niin anna sinä poika hoidettavaksi väkipyöräin sorvaaja Holmannille, joka tuolla rantasillan lähellä asuu. He ovat sellaisia hyväntahtoisia, kunnioitettavia ihmisiä, ja kun minä heille kerroin, kuinka poikaa on täällä kohdeltu, pitivät he sitä vallan väärytenä tuota raukkaa kohtaan"...

Sorvan Holman... Sorvari Holman! — Tuo nimi soi hänen korvissaan, kun hän sitten, sydän pakahtumaisillaan, läkkisepän tupaan astui.

Siinä virui lapsi ryysyisten, likaisten kehtovaatetten seassa, kalpeana, laihana ja likaisena, silmät melkein punaisina!... Oikein yritti parkaista, kun hän sen syliinsä otti; se ei enää häntä tuntenut, eikä juuri hänkään tuota pientä raukkaa!

Pettymys — kaikki, mitä hän tunsu — tuli kuuluville yhä kiihtyvässä, äkäisessä sanatulvassa läkkiseppäläisiä vastaan.

Mutta samalla oli hän poikaa pestessään huomannut, miten karkea ja raskas sekä kömpelö hän oli, sekä kasvoiltaan että ruumiltaan, niihin kahteen hienoon verraten, joihin hän oli tottunut. Hän huomasi nyt ensi kerran, miten mahdotonta oli itse pitää häntä...

Mutta sorvarille oli hän vietävä, poika raukka! Hän ei tahtonut Barbro olla, jos ei saisi rouvaa kehoitetuksi tätä asiata perille ajamaan — jo huomenna!...

Hän palasi jälleen kotiin, kasvot itkusta punaisina ja pöhistryneinä, ja oli ihan lohduttamaton koko illan, kunnes rouva konttoorista takaisin tuli ja toi varman lupauksen, että siitä asiasta oli huoli pidettävä.

Ja sillä tavalla Nikolai sorvarin sälli Holmannin luokse tuli.

II.

Muutamassa katsannossa ei se niinkään hullua ole, että se, joka ensi aikoinansa on paljon kärsiä saanut ja huonossa hoidossa ollut, ei mitään siitä muista — vaikka se aina kuitenkin häneen joitakuuta jälkiä jättää.

Niin ainakin Holmannin matami väitti. Heti ensimmäisestä päivästä alkaen, jona pojan tupaansa sai, voi hän sekä nähdä että huomata, että häntä oli tuommoisessa mustalaispesässä kasvatettu! Silmät olivat niin viekkaat ja vakoilevat, ja hän kun voi jo niin perin oppinut salakavala ja itsepäinen ollakin — jo paljoa ennemmin kuin puhumaankaan oppi! Matami väitti, että lapsi oli ihan ilkeäsiuinen; niin uupunut ja hiljainen aina siihen saakka, kun hän itse juuri oli nukkumaan kerinnyt; mutta sitten piti hänen kuitenkin ruveta huutamaan ja mylvimään kuin palovartija.

Mutta sen näkivät nyt kaikki, jotka sorvarin väkeä hiukkasenkaan tunsivat, että jos ei heillä ollutkaan mitään erinomaista onnea saadessaan pojan hoidettavakseen, niin oli onni ainakin sitä kohdannut, joka oli heidän hoitoonsa päässyt. Siitä oli ainoastaan yksi mieli ja ajatus, mikä säntillinen, tunnokas nainen sorvarin matami oli. Pitkä, laiha ja siro hän oli koko olennoiltaan, ja jo nuo pienet, maksankarvaiset kasvot ynnä siniharmaat, kaikkea iloisuutta kaipaavat silmät olivat omiansa osottamaan, ettei ainakaan hän sellainen ollut, joka helposti saattaisi ajattelemtoman kiivauden valtaan joutua.

Ja niillä parilla kerralla vuoteensa, joina Barbro poikaa katsomassa kävi — hän ei nyt päässyt niin helposti, kun Wejergangilaiset vuodet pitkään maatilalla asuivat — voi hän itsekin siitä perin pohjin vakuutetuksi tulla, miten hyvässä hoidossa ja puhtaana sekä muuten perin johdonmukaisesti poikaa oli pidetty. Aina hänen tulostansa lähtemiseen saakka kesti siitä yhtämittaista, omaantuntoon koskevata nuhdetta, miten vaikeata oli kaikkia noita läkkisepän kuhmuja suorina, kaikkia, mitä jo ensi hetkestä alkaen oli hullulle ja kunnottomalle tolalle pojassa päässyt... varsinkin hänen niskurimaista luonnettansa! Hän voi jo kyllä todellakin pitkät matkat kävellä; mutta ryömiä, ryömiä vaan hänen piti, ja pian se sitten kävi niin, että tuskin oli matami pojasta silmänsä kääntänyt, ennen kuin se jo oli sekä siellä että täällä, milloin padalla ja kattilalla, milloin vesiämpärillä, taikka oli hän tuolla kellon lyijypainoja nykimässä! Ja kaikki hän alas repi, kumoon kaateli ja itsensä tahrasi, minne ikään tulikin, semmoista teki poika; — eilenkin oli kissanruoka pitkin lattiata! Nyt oli matami sitä varten vitsan seinänrakoon pistänyt, jotta se siellä hänen silmäinsä edessä olisi. Sillä tarpeellista kauhua piti hänessä

herätettämän, ja ankarata valvomista ja rangaistusta tässä todellakin tarvittiin! Ja Barbron täytyi itsekin hyvin tietää, ettei ollut niin helppoa pitää toisen lapsesta huolta, varsinkaan moisesta harhateille joutuneesta, joka oli tuolla tavalla tullut!...

Se oli vilpítőntä puhetta alusta loppuun saakka, se täytyi Barbron myöntää, niin kovasti kuin se häneen koskikin, ja senpä tähden hänelle aina tulikin kiire jälleen matkoihinsa päästä.

Eikä tämä jäänytkään häneen itseensäkin opettavaisesti vaikuttamatta, — sillä nyt tiesi hän, mitä hänelläkin puolestaan kohtuuden ja oikeuden mukaan voi olla Wejergangin rouvalle sanomista kaikesta puuhastansa ja huolestaan noitten pienokaisten tähden, kun joskus olisi lanka kateensolmuihin alkanut käydä.

— Mutta koko kasvinajan sama tottelemattomuuden henki pojassa pysyi. Mahdotonta oli hänestä sitä poistumaan saada, miten uutterasti sorvarin matami työskentelikin, ja vaikka sorvari itsekin silloin tällöin autteli. Tämä viimeksi mainittu ei kuitenkaan ennen tapahtunut, kuin eukko asianomaisella tavalla oli hänelle teroittanut, miten siveellinen välttämättömyys vaati häntä toista puolta perheen velvollisuuksista huoleksensa ottamaan.

Itse sorvari oli sävyisä mies, pari levollisia, loistavia silmiä päässään. Hän meni ja tuli aamuin, illoin, kuivaili ja siivoili itseänsä ja seisoskeli viivytellen ovella milloin tuo, milloin tämä työkalu taikka väkipyörän lämsä kädessään, ennen kuin astui huoneeseen. Mitä hän lienee avioliitostansa tuuminut, sitä ei juuri ollut tilaisuutta hänestä päältäpäin huomata. Varmaa vaan oli — eukko semmoinen kuin Holmannin matami, oli aarre, jota ei kyllin korkeaksi arvostella saattanut, ja vaikkapa ei Holmannista juuri niin mitään jäljelle jäänytkään, niin, vaikkapa hänestä, kunnioituksella sanoen, jonkunlainen pyyhinryösyn tapainen taloon tulikin, niin jokainen huomasi kuitenkin, että niin täytyi asian laidan semmoisessa avioliitossa ollakin, jos tahdottiin tasapainoa säilyttää. Kuka vaan kerrankin oli Holmannin matamin nähnyt ja hänen kanssansa haastellut, ymmärsi sen heti, ja vaikeampaa oikeastaan oli sitä ymmärtää, että kuitenkin, kun kaikki lukuun otettiin, se sentään itse Holman oli, eikä eukko, joka työhuoneessa väkipyöriä sorvaili, joista perhe elatuksensa sai.

Sitä ihmeellisempää oli, että ukko Holman aina toisinaan tavattiin portilla sellaisessa tolkkuttomuuden tilassa, jota ei kukaan olisi niin onnelliselta aviomieheltä odottaa voinut.

Kun sitten oli semmoinen kumma seikka tapahtunut, että matami itse pienen tytön sai, — tämän suuren ja kaikkiin koskevan perheolojen muutoksen jälkeen otettiin kyllä tuumittavaksi, että eikö olisi parhainta maja tuosta vieraasta hoidokkaasta vapauttaa; mutta osaksi oli siitä hyvä, vakinainen tulo tiedossa, toiseksi voisi matami myöskin häntä kehdon ääressä pitää.

Ja sehän oli huokeinta työtä maailmassa! — ihan kuin pientä poikaa varten luotua — istua ja vantista polkea... ikään kuin vaan pientä harjoitusta hänelle!

Mutta tässäkin piti matamin surullisia kokemuksia saada! Juuri oli poika kehdon ääressä, kun matami ulos lähti, mutta kun jälleen kotiin tuli, jo seisoi hän akkunassa taikka tuolla ylhäällä maakerroksen rapuilla, tirkistellen ja ammotellen muita hapsia, jotka ulkona leikkivät. Niin, keksipä matami hänet varsin ulkonakin, ovi auki takanaan; — kaikki oli hänestä saman arvoista, kunpa vaan voi maakerroksesta ja velvollisuudestaan pois livistää.

No, tuo kurikas sikiö sai silloin myöskin soukan seisoa niin paljon kuin syntinen selkänsä sietää voi!...

Ja niin sitä matami vakuutteli piiallekin, joka päänsä oven aukeamaan pisti kuullakseen, mitä tuo pikku velho taas oli tehnyt, koska hän niin ilkeästi parkui, — että kaikki hänen rangaistuksensa ja kaikki muu, mitä oli koeteltu, sekä illallisen kieltäminen että erikseen telkeeminen — ne eivät mitään auttaneet, yhtä uppiniskaiseksi ja yhtä vähän luotettavaksi hän sittenkin jäi!

Nyt oli matami häntä sillä tavalla peloitellut, että oli sanonut paholaisen huoneen nurkassa vuoteen takana istuvan ja vartoovan, jättäisikö hän kehdon!

Poika melkein pelosta tyrmistyi ja luuli koko ajan näkevänsä mainitun hirviön pistävän päätänsä matamin päänalaisen takaa esiin. Sillä välillä ei hän kuitenkaan voinut olla akkunaan päin tirkistelemättä; — pihamaalla ulkona oli joitakuita leikkimässä, ja miten se lienee oikein käynnytkään, niin sieltä hän kuitenkin itsensä löysi seisomasta, kunnes taas muisti, mikä takanansa oli. Silloin hän nuolena jälleen takaisin lensi ja istui sekä tirkisteli nurkkaan pelosta puolikuolleena.

Oltuansa kehdon ääressä avullisena, yleni Nikolai vuoden kuluella siitä yhtä tarpeelliseksi avuksi Holmannin tytärtä Ursillaa maakerroksen rappujen edustalla vartioimaan. Askel tuonnemmaksi — niin pitkältä kuin puihin kadun toiselle puolelle — se olisi ollut hirtehisen teko! Mitä määrätyn rajapiirin ylitse käyminen merkitsee, sitä oli täysin voimin häneen teroitettu. Sillä mitenkäs muuten matami olisi saattanut varma siitä olla, ettei poika Sillaa laskisi vaikka aina tuonne kaivoruuhelle saakka, missä nuo

vallattomat pojat laivoineen leikkivät ja huusivat sekä mellastivat? Pojan syntinen ruumis oli monen monituista keltaista ja sinistä viirua joka kerta saanut, kun hän kiusaukseen joutui, niin että rajapiiri lopulta vaistomaisesti tuntui hänen kauhistuneessa mielessään kuin näkymätön rauta-aita. Jalan leveyskin sen ylitse oli hänen mielikuvaelmissaan mustin rikos, vallattomuus, joka täytyisi hirmuisimmalla tavalla sovittaa!

Että Silla oli varsin tavallisuudesta poikkeava, erinomainen olento, niin sanoaksi, jalompaa laatua kuin hän, sitä tietoa oli häneen niin monen monituisella tavalla istutettu aina siitä alkaen, kun tyttö maailmaan tuli, ettei hänen mielestensä se totuus enää mitään epäilystäkään ansainnut.

Huolimatta kaikista, mitä sai tytön tähden kärsiä taikka, jonkun kummallisen vastavaikutuksen vuoksi, kentiesi juuri niiden uhrien tähden, mitä oli saanut tällä alalla suorittaa, oli pojassa se tunne, että huolenpito työstä oli hänen velvollisuutensa, varsin etevällä tavalla kehittynyt. Hän ihaili ehdottomasti häntä, — sininen solmunauha ja vanha punainen kangasruusu hatussa, näytti tämä pojan mielestä oikein ihmeteltävältä — ja antautui palvelemaan hänen itsepäisyyttään, joka oli juuri yhtä hirmuvaltainen kuin itse sorvarin eukonkin. Kun poika oli pitkät ajat istunut ja antanut hänen hiuksensa hiekkaa täyteen viskoa, vaati tyttö, että tämä kengät ja sukat hänen jaloistansa riisuisi. Jos poika totteli, sai hän kyytiä; jos hän taas ei totellut, alkoi tyttö parkua, ja poika sai kyytiä sittenkin!

Epävarmuus oli, niin sanoaksemme, se maa, minkä pinnalla hän eleli, ja nuo pikaiset, arat silmäykset, joita hän ikään kuin tottumuksesta loi maakerroksen käytävään päin, — vieläpä silloinkin, kun hän usein rikoksista raskaan omantuntonsa puhtaimmaksikin tunsu, — ne olivat vaan hänen jokapäiväisen kokemuksensa hedelmiä.

Kaukaa jo voi huomata päältäpäinkin hänen pahan omantuntonsa, sanoi matami; ja totta hän puhui; — nuo vilkkaasti ylöspäin vainuilevat katseet ja harmaat silmät, ilmaisivathan ne kylliksi, mitä pahaa hän nyt taaskin oli tehnyt!

— "Hyvät kylänmiehet ja muut senkaltaiset", luemme; mutta meidän aikaamme ei enää ole kylänmiehiä eli naapureita; samassa talossa ei tiedetä, keitä asuu ylimmäisessä taikka alimmaisessa kerroksessa taikka edes vastapäätä käytävän toisella puolella. Ja niinpä tapahtuikin, ettei kukaan koko talossa tullut tarkemmin kuulleeksi Nikolain monenmoisia onnettomuuden kohtauksia tuolla syvällä maakerroksessa, huolimatta siitä, että ne suoritusten hetkinä kyllä julkisesti ilmoille tulivat.

Oli jo totuttu tuon ilkeän pojan alinomaiseen parkumiseen ja ulvomiseen, samoin kuin totutaan pianoharjoituksiin tahi tehtaan jyräkkään, ja lohduteltiin itseänsä myöskin sillä, että sangen onnellista oli kuitenkin, kun siveellisesti niin turmeltunut lapsi oli sentään joutunut noin ankaran kasvatuksen ja kurin alaiseksi.

Kun "Nikolai poju ja Silla tyttö" tavallisuutensa mukaan kuluttelivat aikaansa katukäytävällä maakerroksen portaiden edessä, saattoivat talon asukkaat kyllä ohitse kulkeissaan nyökäyttää ystävällisesti päätänsä tytölle. Mutta rikoksellista sitä vastaan olisi ollut Nikolaita sillä tavalla ilahduttaa.

Marilla, joka viime muuttoaikana oli tullut keittäjä-piiaksi ylimmäiseen kerrokseen, ei, miten luonnollista olikin, vielä ollut mitään käsitystä sorvarin matamin ankarasta, kaikissa asioissa oikein-ajattelevasta luonteesta, ja sen vuoksi ei voikaan millään tavalla häntä siitä syyttää, mitä sen tähden tapahtui.

Hän meni eräänä iltana lyhdyn valolla alustasta hiiliä ja puita noutamaan — ähkyen ja puhkuen ämpärinensä rapuissa, niin kuin hänen tapansa oli; hän oli nimittäin saanut jäsensärkyä molempiin lanteisinsa ja heilui ja vaappui edes ja takaisin toiselta puolelta toiselle, niin kuin veneen masto myrskyilmalla.

Silloin hän puukoppelista kuuli, että siellä pimeässä joku ikään kuin voivotteli. Olipa kuin joku olisi nyyhkinyt ja itkenyt sekä samalla aikaa suonenedon tapaisesti niiskuttanut pitkän aikaa, ennen kuin voi suustansa muuta ääntä saada.

Ääni kuului niin kurjan toivottomalta, että Mari heti herkesi puupalikoita kokoilemasta, seisautui hakkuupölkyn viereen ja kuunteli. Se tuntui kuuluvan jostakusta hiilikomerosta tuolta pimeän käytävän vierestä. Viimein tarttui hän lyhtyyän ja haparoitsi eteenpäin; hänen täytyi mennä kurkistamaan saadaksensa tietää, mikä se oli.

"Onko täällä ihmisiä?" huusi hän ovella, minkä takaa niiskutusta kuului.

Heti vaikenä ääni.

Hän jyskytti halolla oveen; mutta silloin kuului sieltä surkea hätähuuto, ja Mari viskasi pois puut, joita

hänellä oli esivaatteessaan, ja avasi säppiraudan, jonka pidikkeeksi tikku oli pistetty.

"Mutta kuka on teljennyt tänne tuon pienen poika raukan? — sysimustaan pimeyteen!"

Lyhdyn valossa tirkisteli Nikolai häntä perin kauhistuneena:

"Minä luulin, että se oli itse paholainen, minä... Niin, kun se jyskyttää seinään, se tekee niin!"

"Uh, poika! Sinäpä pelottelet ihmiset hulluiksi julmilla jutuillasi!"

"Matami sanoo niin!" — Ja luoden pikaisen, tutkivan silmäyksen Mariin, lisäsi hän: "mutta kentiesi hän niin sanoo vaan sen tähden, ett'en koskisi hänen sokeriinsa?"

"No siitäkö syystä sinä täällä olet?"

"En ole ottanut häneltä mitään; mutta minä otan, niin teenkin, koska hän sanoo niin siitä huolimatta, otanko vai enkö! — Tämä on vaan sen maanantain tähden, kun pistin kieltäni hiukkasen kääryyn ja nuolasin, kun olin sitä puolta naulaa noutamassa. Mutta nytpä voitelen suutani, niin että hän saapi pelkän tyhjän kääreen käteensä... Minä otan... Minäpä varastan!" — huusi hän ja puri hammastansa. — "Älä, — älä mene!" niiskutti hän ja tarttui Marin hameeseen, "sillä pimeän tultua se tulee ja iskee kyntensä minuun!"

Mitä tekisi nyt Mari? Siinä hän seiso, neuvottomuuttaan nieleskeli ja tuumiskeli; eikä olisi hän uskaltanut laskea poikaa poiskaan.

Saisihan sentään koetteeksi mennä hänen puolestansa sorvarin matamia rukoilemaan?

"Niin, toimita minulle selkäsauna, niin — se nyt vielä!" kuului vastaukseksi.

Eipä siis ollut mitään keinoa; eikä saattanut jättää arkaa poikaa yksinään hiilikellariin. Ja sokeasti seuraten omaa mielijohdettansa, lausui hän:

"Saat sitten tulla kanssani keittiöön ja maata yösi rahilla!"

Tällä kerralla ei Nikolai ajatellut, mitä sorvarin matami saattaisi sanoa tahi tehdä; hän vaan tarttui molemmin käsin hameeseen; — ja poika heti virtavedessä takanansa purjehtia vaaputteli Mari sitten jälleen ylös keittiön rappusia myöten.

Ja kun Mari haeskeli muutamia kaulahuivejaan ja hameitaan pojan alle ja otti lisiä omasta kaappivuoteestaan ja kääri hänen niihin, niin hyvin ja lämpimästi kuin rahille saattaa, näytti Nikolai unohtaneen kaikki kolttosensa.

Paljon uutta oli täällä ylhäällä! Läkkiastioita niin monenmoisia ja niin kiiltäviä riippui seinillä kaikkialla, ja sitten vielä lisäksi kissa, joka kumminkin oli vanha tuttu. Hän oli monta kertaa nähnyt sen alhaalla pihassa, ja nyt täytyi hänen oikein kurkotella ylettyäkseen siihen, se kun vetäytyi niin kauvaksi vuoteen alle.

Kas niin! Nyt hän selällään veti alas läkkikattilan.

Poika tavoitti kauhistuneena ovea kohden. Mutta Mari pysyi varsin tyynenä; ei kuulunut ainoatakaan haukkumasanaa, — erinomaista, joka poikaa ihmetytti vielä enemmän kuin läkkiastiat ja kissa!

Mari oli jo viimeinkin nukkunut, selvittyänsä kaikista noista jäsensärkyisten lantioittensa vihloimisista ja repimisistä, jotka hänen täytyi kestää aina ennen yölepoansa. Hän heräsi hurjaan huutoon.

"Mitä se on — mitä se on? Nikolai!... Nikolai, sinä!"

Mari sytytti kynttilänpätkän. Siinä poika istui pystyssä ja hosui käsillään.

"Minä luulin niitten repivän pään minulta, minä!" — puhui hän viimein selvittyänsä.

Jälleen levolle laskettuansa sattui Mari ajattelemaan, miten hän oli onnellinen, kun ei ollut lasta huolehdittavanansa. Jokaisella täytyy olla ristinsä, ja hänellä oli nyt tämä jäsensärkynsä...

Mutta Mari sai kalliisti tämän maksaa, kun Holmannin matami aamulla keittiön rapulla sekä käytävän tuonpuolisten että toisen kerroksen piikain läsnä ollessa vaatii häntä tilille siitä, että oli pistänyt nenänsä semmoiseen asiaan, joka ei hänelle ensinkään kuulunut! Hän sai nyt kerrassaan selvän tiedon sekä siitä, minkä tähden matami oli teljennyt pojan komeroon, että siitä, mitä kaikkea heidän täytyi pojan tähden kärsiä, niin että hän ihan hämillään siinä seiso. Sen saattoi Holmannin matami vannoa elämänsä kautta, että jos oli talossa ketään, joka ei suvainnut epäjärjestystä eikä säädytöntä elämää, niin oli hän juuri semmoinen. Hän ei tahtonut säästää minkäänlaista kuritusta, ettei varsinkaan

sanottaisi hänen silmänsä edessä kasvattavan häpeätä ja kunnottomuutta.

Mutta kun Mari sitten iltasilla kävi puita ja hiiliä noutamassa ja kuuli pojan parkumista sorvarin asunnosta saakka, lasi hän lyhtynsä hakuupölkylle eikä hirvennyt palata takaisin, ennen kuin pahin huuto oli taunnut. Hän arveli, ettei hän koskaan ollut mitään niin kauhean ilkeätä kuullut, — vaikkapa se kyllä olisi ansaittuakin ollut!

Sinne ylhäälle Marin luokse pääsi Nikolai sitten myöskin silloin tällöin hätäsatamaan. Siellä hän istui äänetönnä kuin kala merrassa puulaatikon vieressä ja vuoleskeli veneitä, joita hän sitten säilytteli mekkonsa povessa, viedessään ruokaa Holmannille, joka puuhaili työhuoneessa rantasillan vieressä.

Liikanaista olisi kuitenkin luulotella, että Nikolai vietti niin sanoaksemme ainaista hiilikomero-elämää tahi selkäsauvoja kärsi tai että hänen korvallisensa aina matamin lämpimistä puusteista kuumina olivat. — Hänellä oli myöskin loistoaikansa, silloin kun Holmannin matami oikein säästelemättä ylisteli, jos ei juuri poikaa itseä, niin kuitenkin kaikkea, mitä hän jokapäiväisen harrastuksensa kautta oli pojan siveelliseksi parannukseksi toimeen saanut.

Kahdesti vuodessa hän kävi kaupungissa pääkonsulin konttoorissa pojan hoidosta maksua perimässä. Silloin sai Nikolaikin luvan mennä pääkonsulin maatilalle kyökkivankkureissa, joilla aamupäivällä ostoksilla käytiin.

Ja siinä hän istui vankkureiden keikkuessa ja kolistessa, pyntättynä, eheänä ja puhtaana, hangattuna ja kiillotettuna kuin vaskikattila, jota lipeällä ja hiekalla on puhdistettu. Hiljaa hän ei silmänräpäystäkkään voinut istua; hän jutteli ja kyseli — aina hevosesta, tuosta ruskeasta erinomaisesta hevosesta — oliko se paras taikka ainakin parhaan jälkeinen, voisiko se saavuttaa rautatietä tahi kenen taikka minkä se voisi saavuttaa...

Ja niin kääntyivät vankkurit varsin liian aikaisin pihaan kyökin rappujen eteen, ja palvelija vei hänet huoneesen lastenkammarin käytävän kautta.

"Olethan sinä kait jalkasi pyyhkinyt? — Pitihän sinulla olla sen verta järkeä, Lauri, ettet olisi tuonut poikaa huoneesen tämän kautta... kun ovat tuonmoisina kenkäsäkin!" — Äiti otti poikansa ja asetti hänet tuolille istumaan.

Ja sitten sai hän voileivän ja rinkelin sekä maitoa. Mutta nyt täytyi hänen vartoa, kunnes äiti tulisi takaisin, sillä hänellä oli tänään kiire, hän kun pesi Lizzien ja Ludvigin vaatteita.

Jopa tulivat nuo äskenmainitut Nikolain ikäkumppalit syöksen huoneesen; toinen veti mukansa suurta suitsisuista ratsuhepoa, toinen kantoi kahta suurta, sievästi koristettua nukkea. Rouva oli heidät lähettänyt leikkimään Nikolain kanssa. Ja pian sitä mentiinkin täyttä laukkaa ympäri lastenkammaria... Hop! hop! hei! — Nikolai veti, ja Ludvig ratsasti; hop, hop, hei!... Ja sitten viimein tahtoi Nikolaikin ratsastaa, hän kun oli jo niin kauan vetänyt. Mutta Ludvig ei huolinut selästä lähteä, jonka tähden Nikolai tempasi suitsenräimät ja toisesta jalasta keikahutti hänet pois hevosen selästä.

"Sinä retvana, mokoma, uskallatko sinä?..."

"Retvana! — Itsepä olet retvana!" Ja yhdellä hyppäyksellä oli Nikolai vuoteessa, jota Ludvig piti rintavarustuksenaan ja jonka takana hän parkui, sillä aikaa kun hänen sisarensa yhtyi ääneen ja alkoi hänkin parkua.

"Mitä tämä on? — Mitä tämä on, lapsi kullat!" huusi hädissään Barbro, joka samassa juoksi huoneesen. "Etkö häpeä, Nikolai, kohdella tuolla tavalla pääkonsulin lapsia! Koetapas vaan, niin saat nähdä!... Niin, Ludvig!... Niin, niin, Lizzie! — Ei hän enää teille mitään tee! — Kuuletkos, Nikolai, tee siivosti, mitä tahtovat!..."

Ja sitten täytyi Barbron tarkastaa ja surkutella Ludvigin silitettyä kaulusta, joka oli niin pahasti rypistynyt. "Tulepas nyt, kultapoikaseni! Tulepas nyt, niin pääset sitten taaskin leikkimään heti!"

Hän nosti pojan polvilleen... "Niin, tämä on minun oma kulta poikaseni, joka on niin kiltti, että! — Kas niin, pitelepäs hänen kolttuansa, Nikolai! — Tässä näet semmoisen, joka on niin hieno, että oikein loistaa, ja niin kiltti, niin kiltti!"

"Näytäpä hänelle pyhävaatteitani, Barbro, ja niitä kiillotettuja!..." Ja sitten sai Nikolai luvan katsella piirongissa Ludvigin ja Lizzien nuttuja ja nauhusvöitä, sekä hienoja alusvaatteita ynnä kurkistaa kaappiin, jossa heidän leikkikalujaan säilytettiin, ja ihmetellä vanhoja rumpuja ja torvia sekä surmattuja, päättömiä miehiä ja hevosia ja tinasotamiehiä, Noan arkkia kaikkine tarpeineen, mitkä kaikki tavarat Barbro kehui heidän saaneen, kun olivat niin kilttiä olleet!

Ja niitäpä olikin koko kasa tavaroita tuolla kaapin alaosassa, niin että Nikolai sai semmoisen

käsityksen, että he olivat olleet oikein tavattoman kilttiä ja että hänen äitinsä myöskin, — jonka hän katkeraksi harmikseen tunsu — täytyi samassa määrässä iloita heidän tähtensä. Heidän täytyi olla varsin toisellasia lapsia kuin hän, semmoisia, jotka eivät koskaan selkäsäunaa ansainneet, aina vaan leikkileluja!... Ja ihan surulliseksi ja katkeramieliseksi hän tuli siinä seistessään. Jos hän kohtaisi vasta joskus tuon Ludvigin sopivassa paikassa, niin silloinpa hän antaisi kelpo löylyn hänelle tuosta ratsastusriidasta!

Tuli sitten viimein lähdön hetki, ja hänen oli lähteminen niissä vaunuissa, joilla kolmen aikaan mentiin pääkonsulia kaupungista noutamaan. Nuo molemmat kiltit lapset riippuivat kiinni äidin hameessa, kun hän saattoi omaansa ulos.

"Hyvästi, Nikolai!" Ja Barbro taputti hänen poskeansa ja hiuksiansa, niin että poika puoleksi ihmetellen katsoi häneen. — "Vie terveisiä sorvari Holmannille ja matamille! Kuuletkos, älä millään muotoa unohda Holmannin matamia!... Ja — äläpäs, potkithan sinä taas kiillotusta! Sinun täytyy istua oikein siististi, Nikolai!... koko matkan! Ymmärräthän, ettei saa niin hienoja vaunutyynyjä tuolla tavalla kenkinensä lähennellä? Sinun pitäisi vaan nähdä, kun Ludvig ja Lizzie ajelevat, miten siististi he istuvat — eikös niin, lapsikullat!"

Ja niin sitä lähdettiin.

Sehän oli ollut oikea juhlapäivä, ja suuren, sokeroidun rinkilän hän oli saanut mukaansakin, ja se maistui niin mainion hyvältä; mutta miten lienee ollutkaan, itku pääsi pojalta kotimatalla kuitenkin!

Seuraavana päivänä hän sai vielä varmempia todisteita siitä, miten erinomainen kunnia häntä oli kohdannut.

Kun hän kuljeksi edes ja takaisin sivukäytävällä jokapäiväisillä toimillaan, hoidellen ja vartioiden Sillaa, joutui hän sattumalta kuulemaan muutamia katkelmia Holmannin matamin kertomuksesta, jolla hän porttikäytävässä teki selvää yläkerroksessa asuvalle emännöitsijälle; hänen kookas muotonsa ei silmänräpäyksenäkään kadonnut pojan nähtävistä.

... "Ajatelkaas sitä, neitsy Damm! Ottaa tuollainen huoneesensa omain lastensa luokse! Ei ole monessa kohden sellaista herrasväkeä, joka olisi mokomalle semmoista kunniaa osoittanut!..."

... "Toisille on annettu niin paljon tehtävää tässä maailmassa, neitsy Damm! — Me saamme pestä katukäytävään lautoja, niin kuin sanovat, ja sietää heitä... ja uskallanpa sanoa päältäpäinkin pojasta näkyneen, että huolellisesti häntä on hoidettu sisimmästä päällimmäiseen saakka."

"Semmoinen kunnia ja koroitus! Juuri kuin olisi ollut joku kunniallinen lapsi, jonka olisivat luokseen kutsuneet! Pitäisi hänen muistaa se läpi elämänsä!"

... "Niin mahtavana ja kopeana, kuin hän nyt siellä elää, ei liene hänellä halua tulla tänne poikaa katsomaan. Ja asiakos onkaan semmoiselle, joka rahalla voi häpeänsä suorittaa!"

Nikolai polki kaikin voimin vanhaa katkaistua kukonpäättä, joka virui katuojassa, kunnes se kävi litteäksi kuin vaskiraha.

— — — Kun Nikolai oli herennyt hiilikomeron mörköjä ja paholaisia pelkäämästä, oli Holmannin matami huomannut tehokkaimmaksi kurikeinoksi uhkailla poikaa kansakouluun lähettämällä — jota laitosta matami mielikuvituksissaan arvosteli varsin oivalliseksi, virallisesti määrätyksi nuorison rangaistuslaitokseksi, semmoiseksi paikaksi, jossa joka päivä velvollisuuksien täyttämistä harjoitellaan.

Miten hänelle sitten kävisi, kun kouluun joutuisi, siitä ei Nikolai koskaan oikein selville päässyt; vaan että se olisi jotakin käsittämättömän hirveätä, sen ajatuksen hän sai noista alituisen uudistetuista, epäselvistä viittauksista ja salaperäisistä huokauksista ja äännähdyksistä, jotka siinä aina mukana seurasivat.

Viimein tuli tämä asia oikein varmasti päätetyksi. Hänen täytyi lähteä kouluun maanantai-aamuna.

Tuorstai, perjantai, lauantai ja sunnuntai — Nikolai luki sormiansa — kaikki nuo päivät olivat vielä jäljellä... Ja miten hartaasti hän hoiteli ja vartioitsi Sillaa ja leikki hänen kanssansa näinä päivinä, ja miten hän juoksi asioilla, kuin nuoli ampumalta!

Viimein ei ollut enää jäljellä enempää kuin sunnuntain iltapuoli!

Nikolai istui illallisella Sillan kanssa ja kuunteli lohdutukseen hänen arveluitansa koulusta, sai tietää, että hänen täytyi huomenna pukeutua pyhävaatteisinsa, koska meni kouluun ensimmäistä kertaa, ja nukkui yön hikihelmet otsallaan.

Mutta aamulla Nikolai kuitenkin oli hiipinyt tiehensä.

Vaikka Holmannin matami kyllä hartaasti kyseli, etsi ja urkki, lupaili runsaalla kädellä sekä rangaistuksia että anteeksiantoa, jos poika vaan nyt heti takaisin tulisi, kaikki oli turhaa kuitenkin; poika pysyi kadoksissa.

Päivällisaikana hämmästyti Mari yläkerroksessa pahanpäiväisesti, nähdessään pojan kömpivän kaappivuoteesta. Hän antoi pakolaiselle ruokaa ja pyysi, että hän sitten lupaisi mennä kotiinsa; — ja sen kyllä otti Nikolai tehdäkseen, mutta ei ennen kuin pimeän tultua.

Hämärän aikana pistäysi hän kävelyllä laivasillalle päin, istui tuntikauden huvikseen kiikkuen laivaveneessä, hiipi sitten kosteassa syyskuun pimeydessä pitkin sateesta lionneita kujia tavara-aittojen välillä, kunnes tuli vakuutetuksi, ettei enää ollut valoa lautapihassa, ja vietti lopun iltaansa makailien ja kurkistellen lauta-aidan ylitse noita kahta valaistua maakerroksen akkunaa tuolla kotona. Hän huomasi, miten sorvari varovaisesti hiipien tuli kotiinsa ja seisoi hetkisen hiljaa oven takana, ennen kuin huoneesen meni, ja kuinka he Sillan vuoteesen veivät. — Akkunain valo, joka näytti kahdelta sammuvalta, valoisalta, ankaralta silmältä, ilmoitti hänelle, että jos nyt kotiin menisi, niin tupa täytyisi oikeuden ansaituista rangaistustuomioista!

Ja sitten valkea sammutettiin...

Vihmasateessa yön kuluessa valaisi lyhty heikosti ympärillä olevia märkiä lautaristikoita, ja sen takana pilkisteli silmäpari, joka hyvin oli tottunut pimeässä tarkastelemaan kaikellaisia henkilöitä, jotka näkevät hyväksi piiloutua lautapihaan. Lyhty vaelsi ympäri pihaa pitkin tiheiden ristikkorivien keskellä ja pysähtyi toisinaan, luoden urkkivan, punertavan loisteensa lautaristikoiden välille niin syvälle kuin mahdollista oli.

Ei nähty ketään siellä tänä yönä. Noista monista nelinurkkaisista lautaristikoista, jotka suojaksi kelpasivat, oli Nikolai jonkunmoisen syntyperäisen vaistonsa johdolla valinnut lähimmän ja vähimmän epäillyn, joka vielä oli keskeneräinen ja jonka nojalle porraslauta vielä oli paikalleen jätetty. Siellä lepäsi hän sisimpään soppeen tunkeutuneena, itsensä-unohduksen onnelliseen Nirvanaan syvästi vaipuneena — ei mitään koulua eikä mitään sorvarin matamia! — polvillansa, eteenpäin nojautuneena, nuttu niskassa suojana sadepisaroihin vastaan, ja kengät pehmeässä savessa!...

Mutta tämä vettä vuotavan taivaan alla vietetty yö, jona Trondsenin lankut hänen vuoteensa tolppina olivat, painoi jotakin uutta hänen mieleensä, tuon Holmannin matamin kaikkea väsymätöntä huolenpitoa kohtaan todellakin sangen kiittämättömän havainnon, että, nimittäin, lautakartano oli omansa kodiksi hänelle — varsin hurjapäistä itseensä luottamusta ja vapaata itsenäisyyden henkeä, kaikkeen siihen verraten, mihin sitten nähtiin hyväksi häntä puristella koulussa samoin kuin Holmannin matamin asumuksessakin... Lautapihat loistivat puuläjineen niin valkeina auringonpaisteisina päivinä, ja pimeän tultua olivat ne siellä ikään kuin ainakin hänen koetellut, salaiset ystävänsä, jotka voivat hänet kodin hirmuilta suojaansa korjata.

— Hän joutui siis kouluun, ja ensimmäisiä esineitä, joita hänen varovaisesti tutkivat silmäyksensä etsivät, oli kuripamppu, jolla Holmannin matami oli häntä uhkaillut. Hän oli kuvitellut siellä kestävästä taukoomatonta kuritusta, lyöntejä lyönnin, jälkeen rottingilla ja vitsalla, alituista paukutusta kuin sikuritehtaassa tuolla kaupungin syrjällä.

Kummallista kyllä oli, ettei semmoista ollut!

Mutta kyllä siellä oli muita semmoisia, joihin hän oli puristettava ja tungettava kuin lesti saappaasen; ja kova lesti hän oli, joka useinkaan ei mielinnyt vaipua vartta syvemmälle; — ja sitten täytyi painua takomalla ja vasaroimalla loppu matkaa, minkä muut taipuvaisemmat ja norjemmat luikuivat niin sukkelasti ja liukkaasti kuin ankeriaiset.

Oli asioita, joita hän käsitti, ja asioita, joita hän ei käsittänyt. Edellisiä hän ani harvoin ymmärsi sen tähden, että niitä hänelle olisi selitetty, eikä hän jälkimmäisiä sittenkään ymmärtänyt, vaikka niitä hänelle olisi kuinka moneen kertaan selitetty, ja johtopäätökseksi jäi kiusallinen tieto tästä ymmärtämättömyydestä — alinomainen puutteellisuus eli alinomainen onnettomuus sekä läksyihin ja lukemisiin että opettajiin katsoen, jota epäkohtaa täytyi auttaa kurituksella ja jälki-istunnolla, sitä vastaan kuin toiset, jotka tässäkin kohdassa olivat taipuvaisempia, suoriutuivat pulasta kuin todelliset mestarit.

Mutta mitäpä sentään oli kokonainen päiväkin koulussa, niin kukkurapäillään kuin se pelkkiä vastoinkäymisiä ja kolttosia olikin, verrattuna noihin sitkeihin loppumattomiin iltahetkiin, joina Holmannin matami omin silmin valvoi, että hän läksynsä luki, ja tuskin uskalsi hän sen vertaa, että hätäpikaakaan olisi Sillaa vilkaissut...

Mitä itse Holmanniin tulee, olivat he kokemuksesta oppineet, etteivät hänen jäykät, tirkistelevät silmänsä mitään nähneet; äänetönnä ja hiljaisena istuskeli hän kaikki illat. Matami Selvigin anniskelussa oli saatavana semmoista voidetta, joka hänet teki turtuneeksi kaikkia kotiläksytyksiä vastaan, ansaituimpia ja liikuttavimpiakin. Sinne hän ilmestyi joka ainoana iltana neljänneksen kuluttua työaikansa päättymisestä, niin tarkalleen ja säntillisesti kuin lyövä kello, ja kun kello kahdeksaa näytti, oli hän yhtä säntillisesti valmis taas kotiinsa tallustelemaan — joka säntillisyyys — ohimennen sanoen — tuotti hänelle anniskelussa kunnianimen "säntillisten ritarikunnan komentaja."

III.

Vaarallinen kulma se oli tuo kohta, missä suuri leveä, latinakoululta tuleva ja kansakoululle johtava kapea katu ristiin kävivät; ja niinä päivinä, joina niin sattui, että jälkimmäisen iltapäivätunnit juuri silloin alkoivat, kun latinakoulun pitkä aamupäivän työ oli päättynyt, saattoi tapahtua niin, että koulusta tulevain hurjapäinen, rajaton ilo joutui ikävään ristiriitaan juuri parhaallaan kouluun kulkevain syngän ja katkeran mielialan kanssa.

Hieno hylkeennahkainen laukku selässään oli Ludvig Wejergang nyt jo useita vuosia tuota tietä kulkea hangannut. Pienen, linnunnokan tapaisella nenällä varustetun päänsä, pitkän hiuksittoman niskansa ja omituisen käyntitapansa tähden oli hän saanut "nälkäkurjen" lisänimeksensä. Kohdatessaan Nikolaita ei hän ollut ensinkään tuota tuntevinansa, ja Nikolai puolestaan aina silloin vihelsi ja tömisti kenkiään katukiviin.

Pitkin katuojaa oli kansakoululaisten uusi luistinrata kotvasen matkaa latinakoulun kadulta. Koko viikko oli mennyt alusta loppuun, ennen kuin tämä monen yhteisen työn tulos oli valmistunut, ja sattumuksen tahdosta tuli Nikolai sitä myöten täyttä vauhtia pitkän toveririvin etupäässä hoilaten ja huutaen juuri silloin, kun Ludvig Wejergang muutamain kumppaleinsa seurassa meni siinä kulmassa. Nuori Wejergang sai tyrkkäyksen, niin että kynälaatikko rapisten kirposi maahan, ja siinä nyt viruivat kynänvarret, lyijykynät ja kivikynät siellä täällä kadulla.

"Kokoo pois, tolvana!" parkasi hän Nikolaille, joka häntä oli tyrkännyt; "minä kantelen kotona; sen saat nähdä! No, kokootko, vai"...

Potkaus lähetti muutamia irtanaisia lumipallia vastaukseksi.

"Kylläpä sinut vielä taivutetaan, jos sitä tahdot! Olen saanut tänään tietää, että sinä olet katuroistojen ensimmäinen mies tässä kaupungissa! — Ja jos ei kukaan huoli sitä sanoa äidillesi, niin minä teen sen, vaikka hän sitten kuinka ulvoisi ja parkuisi!"

"Teehän se, niin väännänpä nälkäkurjen päässä nokan nurinpäin!"

"Uskallatko sinä!... Et luultavasti tiedä, että me maksamme puolestasi sorvarilaisille? Mutta minä pidän siitä huolta, että he ruoskivat sinua veriin saakka, kunnes pyydät anteeksi, minä! — Tuommainen tolvana, joka ei edes tiedä, kuka on isänsä... Ja äiti toivoo vaan, ettei moista olisikaan!"

Nuo viimeiset sanat olivat tuskin päässeet hänen suustansa, ennen kuin Nikolai jo reutoi hänet alleen, ja siinä olivat nyrkit työssä kuin kaksi moukaria, jotka muutamassa onnellisessa silmänräpäyksessä takoivat tuntumattomiin sääty- ja sukueroituksen kaikki jäljetkin... Tässä sai hän tuntea "sekä isänsä että äitinsä."

Ja tästä tuli sitten yksi kansakoulun muistettavia ja mainittavia päiviä, jona Ludvig Wejergangin nälkäkurjen nenä vuodatti viiniänsä lumeen; ja pari, kolme luokkaa asiasta innostuneita katselijoita seisoi vielä seuraavana päivänä siinä ja koki etsiskellä noitten punaisten pilkkujen jälkiä lumessa sillä kohdalla lyhtypatsaan lähellä.

Mutta vaikka olikin suuri se kunnia ja ihmettely, mitä koko iltapäivä osoitettiin Nikolaille koulussa, niin tiesi hän kuitenkin hyvin, että saisi kotona kuulla varsin toisenlaista mielipidettä tästä asiasta, josta he epäilemättä nyt jo olivat saaneet pikaisen ja luotettavan tiedon Wejergangilaisilta.

Kotimatallaan hän yhäti hiljensi kulkuaan. Ajatus siitä, mikä kohtalo häntä kotona vartoi, voivutteli hänen jalkojansa vielä lyijykin raskaammiksi, ja kun hän sitten lopuksi viimeisistäkin tovereistansa erosi, pysähtyi hän kerrassaan ja teki käännöksen kulmassa ruokakaupan kohdalla, mistä katu vei kodista pois päin eikä sinne...

*****

Nyt on jo kolmas yö, jota Nikolai ei ole kotona ollut, selitti Holmannin matami ulkona poliisille; — eikä sitä sopinut ihmetelläkään, jos odotti ansaittua palkkaansa ja tunsi selkäänsä vihavoivan... Iskeä kyntensä parempain ihmisten lapsiin, ja vielä juuri konsuli Wejergangin, oman hyväntekijänsä poikaan!

Mutta missä hän nyt oleksinee? Lautapihaan ei ainakaan voinut turvautua nyt tähän vuoden aikaan, se on kaikessa tapauksessa varmaa.

Eikä ollutkaan niin helppoa keksiä hänen tyssijaansa; sillä olisihan se ollut melkein samaa kuin etsiä häntä omasta taskustaan. Sillä samoin kuin kaikki muutkin pahantekijät, tunsi Nikolai vastustamattoman halun — juuri kuin kärpänen, joka pyrisee kynttilän ympärillä — kätkeytyä mahdollisimman lähelle kauhunsa ja hirmunsa paikkaa — sinne, missä Holmannin matami oli, ja mistä edes vilahdukseltakaan voisi nähdä Sillaa!

Holman makasi yöllä ja tunsi humalan houreissa, että Nikolai nyt oli jollakin tavalla varsin hullulle tolalle joutunut. Hän kuuli, kuinka ulkona suoja sää vettä räystäistä maahan tiputteli ja yhä tiputteli... plask... platask! Vähitellen juontui ääni sitten säveleeksi: Ni... ko... lai, Ni... ko... lai!

Voisihan siellä menettää terveytensäkin!...

Voimiaan ponnistaen hän nousi vuoteesensa istumaan. Missäpä voisi Nikolai majailta muualla kuin tuolla ylhäällä ratasvajan ullakossa vanhan vaunuranin alla, joka siellä virui homehtuneena ja rikkinäisenä, avoin kita seinää vastaan?

Tämän sattumalta juolahtuneen ajatuksensa johdolla hän riensi ulos.

Nikolai ei tuntenut ollenkaan sorvarin kouria; hän nukkui rauhallisena vieläkin, vaikka nutun kauluksesta jo oli pystyyn nostettu.

Vasta sitten, kun jo seisoj molemmilla jaloillaan, käsitti hän asemansa kuin salaman vilahdukselta, heittäytyi pitkälleen ja potki ja ponnisteli vastaan sekä parkui. Kotiin hän ei huolinut lähteä, ennen saisivat surmata hänet!... ennen viedä pään häneltä!

Hänen kenkänsä korkoraudat kyllä sekä ilmoittivat että todistivat hänen todellakin niin ajattelevan; hän oli ihan hurjistuneena.

Kun saisi vaan pojan oven sisäpuolelle, saisi myös rottinki hyppiä!
— Sorvari oli sydäntä myöten kiivastunut.

Holmannin matami seisoj ovella ja vartosi kynttilöineen. Valon loisteessa hän näki tuhanharmaat kasvot, silmät tuijottivat häneen päin, ja samalla kuului ääni: — "Huoneesen ette minua saa... Kun olen kadulla syntynyt, voin kadulle jäädäkin!"

Matami sai tervehdyksensä noista terävistä, harmaista, uhkamielisistä silmistä, — ja pois sorvarin käsistä, ulos portista — matkoihinsa poika meni!

*****

Ludvigin nenään tähdätyt lyönnit olivat sattuneet suoraan Barbron sydämeen. Mutta kun hän kuuli, että Nikolai oli paennut sorvarin luota ja että oli kysymyksenä lähettää hän siveellisesti turmeltuneitten lasten kasvatuslaitokseen, silloin seurasi yhtämyötäistä itkua ja parkumista. Hän oli kyllikseen saanut kärsiä häpeätä pojan tähden, eikä voinut enää kärsiä tätä. Rouvan täytyisi estää tuo!... Velvollisuutensa hän tiesi täyttäneensä ja enemmänkin näinä vuosina, mitkä oli Ludvigin ja Lizzien lapsenpiikana ollut... mutta tätä hän ei voisi suvaita... tämä täytyi rouvan estää; muuten hän kyllä tietäisi, mitä sitten tekisi, taikka mitä voisi siitä seurata; ei tarvinnut hänen enää täällä olla, oli niitä hänellä muitakin keinoja!...

Barbro istui ja huokaili ja itki lastenkammarissa, niin että tuskin kukaan uskalsi sinne päätään pistää.

Sellaiset kohtaukset kestivät muuten korkeintaan päivän; mutta tätä kesti nyt vielä kolmantena päivänä, ja se häiritsi jo kotirauhaa! Ja sitten sai Wejergangin rouva taaskin päänsärkynsä ja tarvitsi uinahtaa iltapäivällä, joka oli tavallinen parannuskeino, minkä kestäessä kaikkien täytyi hänen lähellään olla hiljaa kuin kala kivellä.

Se oli juuri Barbro, joka tavallisesti suojeli hänen untansa kävellen hiljaa ympäriinsä, sihistellen ja varoitellen, aina keittiöön saakka ja ollen vartijana käytävän ovella. Mutta nyt hän istui siellä lastenkammarissa ja nyyhki.

Kyllä se häntä vähän kummastutti, kun rouva koko ajan lepäsi niin hiljaisena eikä kertaakaan huutanut häntä. Toiselta puolen oli hän kuitenkin hyvillään siitä rangaistustuomiosta, minkä oli

julistanut. Rouva tulisi kyllä tuntemaan, mitä merkitsee häntä vastustella, jos kestäisikin tuota vaikka koko viikon!

Sitten tuli pimeä, ja rouva nukkui vieläkin. Hän nukkui aina siihen asti, kunnes konsuli tuli illan kuluessa hevosella kotiin. Ei rouva noustessaan soittanut edes kynttilätäkään tuomaan.

Nenäliina pään ympärille käärittynä, kasvot punaisina ja itkusta ihan menehtyneenä otti Wejergangin rouva tänä iltana vastaan miestänsä; hän oli kovin ärtyisellä tuulella ja puhuikin ihan värisävällä äänellä.

Hän ei tyytynyt vähempään, vaan vaati Barbrolle lähtökäskyn antamista!

Oli varsin verratonta hirmuvaltaisuutta perheessä... oli ollut semmoista jo monta vuotta!... Ja kun hän oli sitä aina valittamatta sietänyt, — Wejergang kyllä tiesi, ettei hän milloinkaan ollut valittanut! — niin oli se kaikki tapahtunut lasten tähden. Mutta nyt se todellakin oli ihan tarpeetonta, ja "nythän on parhainta käyttää hyväkseen tilaisuutta; imettäjä on tullut vallan liian ylpeäksi tässä talossa!"...

Että lähtökäsky oli annettava mitä hienotunteisimmalla ja sääliväisimmällä tavalla, vaikka myöskin samalla peruuttamattoman varmasti, se oli itsestään ymmärrettävä asia. Rouvan koko seurapiiri oli yksimielisesti kauan varronnut, että Wejergang jo viimeinkin käskisi pois tuon pilaantuneen ihmisen!

Ainoa olento, joka kaikesta sielustaan ja sydämestään oli hämmästyneenä, aivan kuin ukonliekin lyönnistä huumaantuneena, ja joka ei pitkään aikaan voinut tätä asiata käsittää — että hän, Wejergangin Barbro, todellakin nyt siinä istui pois käskettynä sekä Ludvigin ja Lizzien läheisyydestä että koko talosta, missä oli niin välttämättömän tarpeellinen henkilö ollut, — tuo ainoa olento oli Barbro itse!

Loukattuna hän juhlallisesti käveli siellä ja vartoi, että jonakuna päivänä lähtökäsky peruutettaisiin. Ja niin hän oli nöyrä rouvalle ja itki lapsille.

Mutta aina hän kohtasi vaan tuota samaa ystävällisyyttä, joka ilmaisi vaan lähtökäskyn peräyttämätönä pysyvän.

Katkerana hän satoi kauniimman päähineensä leukanauhat ja pyysi, loukatun tavalla arvokkaasti, lupaa kaupungissa käydäkseen.

Mitä tämä merkitsisi, sen saisi rouva kyllä aikansa tietää, sitten kun hän päivän kuluella takaisin palaisi. Ei se tiennytkään mitään vähempää, vaan oli nyt hänen varma, horjumaton tarkoituksensa tarjoutua muille, jotka ymmärsivät arvostella häntä paremmin kuin Wejergangilaiset.

Hän ohjasi kiukustuneena askeleensa suoraan maaherra Scheelen luokse: siellä oli neljä lasta, joille katsojaa etsittiin. Maaherran perhe oli pääkonsulilaisten läheisimpiä seurusteluystäviä, joille hänen tarvitsisi vaan näyttäytyä, ja avoimin sylin hän otettaisiin vastaan. Miten monta kertaa olikaan maaherran rouva kiitellyt hänen säntillisyyttään ja alentunut puhumaan hänen kanssansa, kun he olivat siellä päivällisillä sunnuntaisin! Olihan hän useammin kuin kerran vaan ylistellyt Wejergangin rouvan onnea, kun hänellä oli sellainen helmi talossaan, ja sitä huokaillut; ettei itse voinut sen vertaista löytää.

Mutta mikä onnettomuus nyt olikaan — maaherran rouva sitä erittäin valitti... he olivat juuri ennättäneet päättää toisen ottaa!

"Ajattelepas, Scheele!" huudahti maaherran rouva, kun hänen miehensä saapui kotiin toimistosta; "siellä Wejergangilla on tapahtunut vallankumous, ja tuo suurivaltainen Barbro, lapsenpiika, on saanut matkapassin. Hän on käynyt täällä ja, tarjoutunut meille... mutta en mistään hinnasta tahtoisi ottaa tuommoista pilaantunutta huonekalua!"

Barbro kulki pitkältä sinä päivänä ja etevimmissä perheissä. Hänellä oli näytettävänä pääkonsulin antama pitkä, erinomainen päästökirja suurelle, kolmeen osaan käännetylle paperiarkille kirjoitettuna, ja tiesipä hän sitäpaitsi, kuinka hyvin hän oli tunnettu. Mutta miten suurellisena ja ylevänä sekä komeana hän seisoskeli ovilla ja kuinka hyvin käyttäytyikin — ei hän kuitenkaan kohdannut ketään, joka olisi häntä tarvinnut!

Ja myöhään illalla, myöhempään kuin olisi tarvinnutkaan, koska hän ei mielellään tahtonut talossa näyttäytyä, hän palasi väsyneenä ja toiveissaan pettyneenä kotiin jälleen.

Tuntui todellakin ikään kuin hänen vuosikautia kestänyt, vakaantunut arvonsa ja kunniansa, koko hänen kullaan puhdas uskollisuutensa, koko amman ja lapsenpiian taitonsa täällä Wejergangilaisten luona olisivat kerrassaan savuna ilmaan haihtuneet!...

Vaikka hän noin tappiolle joutuneena ja haavoitettuna palasikin tuolta onnettomalta sotaretkeltänsä,

niin, varsin kummallista kyllä, ei ollut talossa ketään, joka olisi kysynyt, miten hänen oli käynyt — vaikka hän kyllä huomasi, miten vahingoniloisilla katseilla häntä silmäilivät kaikki nuo palveluskumppalit, joiden onnen ja onnettomuuden tähden määrääjänä hän rouvan luona oli jo niin monet vuodet ollut. Ja yhtä usein kuin hän yritti alkaa keskustelua rouvan kanssa tästä asiasta, yhtä usein rouva johti puheen johonkin muuhun aineeseen — niin, vastasipa jo kerran suoraan niinkin, että Barbron tulisi tietää, ettei hän milloinkaan puuttuisi semmoiseen asiaan.

Mutta ystävällisyyden osoitukset karttuivat aina sen mukaan, mitä lähemmäksi lähtöpäivä joutui; — jopa alkoi Barbro saada selville, mitä tarkoitettiin tuolla ystävällisyyden ruuvilla, joka kiertyi niin lempeästi ja myötäänsä työnsi häntä kauemmaksi talosta!... Pääkonsuli toimitti koetteeksi Nikolain työhön pajaan nostokoneen läheisyyteen, ja rouvalta heltisi milloin semmoinen, milloin tämmöinen kapine, jonka Barbro sitten muistina pitäisi. Mutta kun hän sitten eräänä päivänä — oikein kekselijäästi pääkonsulin puolesta! — sai lahjaksi hänen vanhan matkalaukkunsa, antoi hän yht'äkkiä, kokonaan masentuneena, suuren, raskaan persoonansa vaipua sille. Ei hän voinut saada päähänsä, ei ollut milloinkaan uskonut, että semmoinen päivä olisi tuleva, jona eroisi rouvasta ja Ludvigista sekä Lizziestä... tätä hän ei voisi kestää!

Tämä oli vetoamista suorastaan itse pääkonsuliin. Mutta vastaus ei ollut ihan semmoinen, mitä Barbro toivoi. Konsuli taputti häntä olkapäähän ja sanoi:

"Minua ilahduttaa, rakas Barbro, että näet viettäneesi hyviä päiviä!" —

Kun hän sai konsulin konttoorista palkkansa ja säästökirjansa — koko summa nousi sataan neljääntoista spesietaaleriin, johon tulokseen, niin kuin konsuli sitä sanoi, hänen sopi olla täydellisesti tyytyväinen, kun otti huomionsa nuo suuret summat, jotka häneltä olivat Nikolain tähden menneet — mainitsi hän päättäneensä nyt levätä jonkun ajan, ennen kuin menisi uuteen palvelukseen, ja sopineensa asunnosta ja hoidosta erään talonomistajan kanssa siinä lähiseudulla maalla... hän oli nyt puuhaillut muitten hyväksi neljätöistä vuotta!

Viimeinen ilta, jota hän oli niin hirveän levottomana ajatellut, kului sentään helpommin kuin hän oli aavistanutkaan. Pääkonsulilaiset olivat lapsineen kutsutut Willockin maatilalle iltapäiväksi, niin että jäähyväiset saattoivat tapahtua vaan aivan lyhyesti herrasväen astuessa vaunuihin.

Hän jäi seisomaan siihen, sormissaan vielä jäljellä tunnelma Lizzien hienoista, pehmeistä turkista, joita äsken oli käsin sivellyt.

IV.

Sorvari teki aina säännöllisen kierroksensa matami Selvigin kapakkaan iltasilla, saadakseen tarpeellista sydämenvahvistusta kotiintulonsa varaksi. Kun olutpullo oli tyhjennetty ja kohtuullinen määrä ryyppyjä otettu, oli hänen, aluksi vilkkaanlainen, levoton muotonsa jäykistynyt ja muuttunut tylsämieliseksi, tuijottavaksi naamariksi. Se oli hänen sisällistä olentoaan ympäröivä ulkokuorensa, syvään tiedottomuuteen vaipunut ihmisensä, mikä näin joka päivä nautti hetkisen unhotuksen onnellisuutta tuossa elinikäisessä taistelussa, johon oli kerran tullut antautuneeksi solmitessaan sen irrottamattoman siteen, mikä kiinnitti häntä tuohon velvollisuuksiinsa ankarasti seuraavaan matamiinsa, — taistelussa, jossa hän niin kokonaan pelistä vetäytyi ja kaikki menneenä piti. Kun hän istui hiljaisena ja tuumivaisena ja tirkisteli lasiinsa, saattoi huomata hänen päässään jotakin hautovan, kentiesi vaan ryyppyjen järjestysnumeroa, kentiesi laskua, taikka kentiesi myös kokonaista etäistä aatemaailmaa, johon hän hiljaisena tirkisteli, juuri kuin luonnontutkija pohjattomaan käsittämättömyyteen.

Taikka kentiesi hän hiljaisena ja maltillisena mietiskeli avioliiton pulmaista kysymystä — ja sitä johdonmukaisuuden ihmeellistä lakia, joka hänet oli tänne kapakkahuoneeseen saattanut.

Mutta säntillisyyden ennen kaikkia, tuumaili sorvari, ja kun kello löi puoli yhdeksän, otti hän "kamsut" käteensä ja lähti niska kumarassa kotiansa kohden hoippuroimaan.

Lauvantai-iltasin, kun työ lopetettiin työhuoneessa, tuli tavallisesti nuori tyttö, pitkänholjakka, tointa täynnä, yhtä paksu ranteiltaan kuin laiha käsivarsiltaan, hiukan etukumara ruumiiltaan, häntä kotiin noutamaan. Kopassa oli hänellä pieni paperipala, johon oli kirjoitettu, mitä viikkopalkalla oli ostettava.

Ja useimmiten kulkivat sitten nämä kaksi yhdessä katua ylöspäin — aina yhä vitkallisemmin,

hitaammin ja veltommin. Sorvari pysähtyi kerta toisensa jälkeen ja katseli mieltiväisesti ympärilleen, toinen käsi taskussa, silloin tällöin huokaisten: "vai niin!"... kunnes hän Selvigin matamin kivirapun ja viheriän oven kohdalla äkkiä selitti, että siellä huoneessa oli hänen "kamsujansa" ja että hän heti tulisi takaisin.

Mitä tämä "heti" merkitsi, sen tiesi Silla kokemuksesta, ja sillä aikaa hän meni omaa tietänsä alaspäin lautapihoja kohden.

— Kadulla näki Silla sitten eräänä kauniina Elokuun iltana työmiehiä kulkevan parven toisensa jäljessä niiden joukossa muutamia semmoisiakin, joiden mukana joku vaimo tahi lapsi vartijaväkenä seurasi, niin kuin hänenkin isäänsä. Varsin yleistä se oli ja itsestään ymmärrettävää, mitä se merkitsi, ettei maksanut vaivaa siihen ajatuksiaanakaan tuhлата.

Työmiesten virtaillessa suurissa joukoissa eri porteista ja pihoista, oli hän joutunut eräälle noita syviä käytäviä, jotka yhdistävät molemmin puolin lauta-aidoilla suojattuja, lautaristikoilla täytettyjä lastauspaikkoja. Sen kaltevaksi ajettu, musta, mutainen pohja johti paja- ja kalustokartanoon.

Heti kulmassa oli roskaläjä, kauttaaltaan rikottujen pullonpohjien ja lasinsirpaleiden peitossa. Siihen hän jäi koppinensa seisomaan ja, väistyäkseen ohitse kulkevain tieltä, siirtyi silloin tällöin askeleen taaksepäin roskaläjän korkeimmalle kohdalle saakka. Sillä tavalla hän oli viimein noussut lauta-aitaa korkeammalle huipulle ja saattoi katsella sieltä pihaan.

Siellä kesti vielä palkanmaksua, ja kaikki olivat kokoontuneet tiheeseen ryhmään pienen suojuksen ympärille, joka oli konttoorina olevinaan.

Kaula pitkälle eteenpäin kurkotettuna ja pää sekä mustat silmät kuin kaksi mustaa täplää kääntyneinä melkein linnun tapaan, seisoi hän siinä hartaana ja tirkisteli pihan puolelle. Ei voinut jäädä epäilyksen alaiseksi, mitä hänellä oli asiana...

"No, naikkonen, henttuasikos kurkistelet?" kuului ääni alhaalta.

Mutta kun hän samassa huomasi Nikolain, joka viittasi hänelle, ei hän ollut mitään kuuleviansa, heilutti vaan kiireesti koppaansa.

Pesemätönnä ja nokisena tuli Nikolai työstä suoraan tuolta aidan aukosta kadulle.

"Niin, nyt hän jo on matkoissaan!..."

"Kuka?"

"Semmoinen punatukkainen, — jolla oli siniset housunkannikkeet ja purjeräätälin lakki. Kyllä se varmaankin oli sieltä Grönlienistä, se, jota ne kyykärmeeksi nimittävät... Ja niin parjaili hän, että minä tässä muka seisaisin ja henttuani kurkistelisin."

"Kyllä minä hänet kurkistelen, minä! Annas kun pääsen vaan kiinni hänen syntiseen ruumiisensa, niin taonpa päätenauloja hänestä, minä!... ja sitten nykin kaikki hänen punaiset hiuksensa laivan tilkkeiksi, niin ettei tarvitse isän muuta kuin panna pikipataan vaan."

Hän vainuili silmillään; mutta kun ei missään näkynyt tuota niin julmaan ja hirveään kohtaloon tuomittua kyykärmettä, tyyntyi Nikolain viha yht'äkkiä, ja keikuttaen reippaasti ylöspäin päätänsä ehdotteli hän:

"Leipuri Ringille, Silla!"

Hänellä oli viikkopalkka taskussaan, ja niin mentiin oikotietä parin lokaisen takapihan lävitse, joissa pehmeimmillä paikoilla oli lautoja portaina, suoraan mainittuun myymälään.

Oi, sitten he ostivat, ja sitten he söivät!

Erittäinkin noita hienoja, kalliita leivoksia, joissa oli hilloa sisällä... Ja ne kaksi paidankaulusta, joita hän koko viikon oli ostaaksensa tuumiskellut, siinä ne nyt yhdessä syötiin!

Oman arvonsa tunnossa rehenteli Nikolai, miten nyt oli takonut kuusi suurta rautakoukkua silmuksineen, eikä sopinut Sillan luulla, ettei siinä olisi tarvittu muuta kuin takoa vaan — ei, niitä piti sekä takoa että oikoa ja käyristellä oikealla ajalla! Siellä rannassa tehtiin nyt vaan kankia ja kuokkia sekä raskaita pyöräraudoituksia; mutta hän tahtoi ruveta joko lukkusepäksi taikka vaskenvalajaksi...

Tämä ei Sillaa niin erittäin huvittanut. Hän halusi kuulla sunnuntaisista metsäretkistä, joilla Nikolai sai kuljeksia kisällien seurassa. Se oli varmaankin sanomattoman, hirveän hauskaa! Ja totta maar siellä tanssittiinkin?

"Totta kaiketi, senhän nyt tiedät! Antti Berg on vankka mies, hän; aikoo itse laittaa pajan sinne Selvigin lähelle, ja sitten hän nai!"

"Entäs ne muut, olivatko nekin kihloissa?"

"Nekö!"

"Niin juuri, ne?."

"Vai niin!"

"No, mikä niitä sitten vaivaa, kuuletko? — Miksi et voi sanoa?"

"Niin, tuota, ei juuri mikään... pelkkää pilaa vaan! — Niistä ei ainoastakaan tule sepän vaimoa, niistä... Semmoisista kuin ovatkin, suostuvat milloin yhteen, milloin toiseen — hyi mokomia!"

"Entäs sinä, tanssitko sinäkin?"

"Oppipojat saavat vaan juosta olutta noutamassa, niin saavat! — Mutta kun pääsen kisälliksi... Mutta Silla... mitenkäs on kellon laita! Parasta on kiirehtiä!" — keskeytti hän äkkiä.

"Vielä vai, ei se ole niin vaarallista vielä. Hieno hillokakku lisäksi!... Pistäy ostamaan, kuuletko! Oh — hoo, Nikolai!" — mankui hän, ja kun Nikolai juoksi puotiin, huusi Silla hänen jälkeensä:

"Ja sitten pieni pala rintasokuria kotimatikalle — sitä, joka maksaa neljä äyriä kappale!"

"Etkö voisi sitä syödä kävellessäsi, Silla?" — esitteli Nikolai kiirehtien takaisin tullessaan. — "Joudupas vaan! Ajattelehan, jospa tuo kotohinen saisi vihiä, että sinä olet minun seurassani ollut!"...

"Joutavia, varrotkoon vielä vaan!" — vastasi Silla nojaten selkäänsä seinään ja maistellen saamiensa, — "sillä, näetkös", lisäsi hän mökeltäen, "isä ei vieläkään vähään aikaan tule Selvigin kapakasta... ja sen sanon ensiksi minua viivytäneen; puolen tuntia voin hyvin laskea sen varalle! Ja sen lisäksi voin kertoa äidille, että nyt on lauantai-ilta ja että nyt oli niin paljo väkeä räämäkaupassa, etten voinut päästä ennemmin myymäpöydän ääreen... Ja kun en sitten huoli illallisesta, näetkös, niin sanon vaan, että pääni tuli niin kamalan kipeäksi puodissa varrotessani, siellä kun oli niin tukehduttavan kuuma. Kylläpä täytyisi äidin nenän olla oikein tarkan, jos voisi arvata, että olen sinut tavannut. — No, mikä sinua nyt oikein vaivaa sitten?"

"Tuo kotohinen" — ei Nikolai milloinkaan Sillan äitiä muuksi nimittänyt — "tunkee sinua päätäsi myöten valhehulikkaan joka ikinen päivä; siellä ei ole oikeutta puhua totuutta kenelläkään muulla, kuin hänellä itsellään!"

"Oh!" — hän keikahutti äkäisesti päätään; sitä oli jo niin usein märehditty!

"... Hän syö tyhjiin kaiken rehellisyyden talossaan, juuri hän, näetkös! — sillä siellä on ihan mahdotonta kertaakaan käyttäytyä rehellisesti häntä kohtaan, jo pelkästään siitä kauhusta, mitä hän vaikuttaa! Hän se pitää kuria yllä, hän... ja tapahtuipa sitten suurta taikka pientä, samaa siitä seuraa arvelematta. Jos kuka yrittää puhua totuutta ilman kyliksi päteviä nyrkkejä, hän saa selkäänsä, hän, niin kuin minäkin! — No, mitäpä tuota olikaan minulla väliä!... Mutta, kun ajattelen, että sinä nyt menet kotiisi ja taaskin sommittelet kokoon noita valheitasi ja että sinä olet niin pelkuri ja sinulla on niin vähän voimaa heitä vastustaa, Silla!"

Silla yritti nauraa ja heittää sikseen koko asian; mutta hänen muotonsa muuttui kumminkin vähän arkamieliseksi. Ei hän voinut kärsiä tuosta vastenmielisestä asiasta puhuttavan, — sillä täytyihän hänen valehdella, vaikka se suututtaisi Nikolaita kuinka tahansa!

Ja sitten tuli hänelle yht'äkkiä hyvin kiire.

"Ei, ei, ei: meidän täytyy lähteä kotiin, Nikolai! — kuuletko sinä! En minä uskalla enää tässä seistä!"

Nikolai vähän kiivastui, mutta tyyntyi äkkiä, huomattuaan Sillan kauhistuneen muodon. Hän oli hätäisesti kääntänyt hameensa taskun nurin ja taas oikein ja seiso ja piteli sitä tirkistellen ja etsiskellen pitkin maata ympärillään. Sitten hän melkein hurjistuneena alkoi poveansa kouria ja tutkistella.

"Rahat... ne rahat, Nikolai!" — huusi hän tuskallisesti ja pudisteli sitten taas hamettaan ja katseli ympärilleen ihan kuin hourupäisenä. Pienet hopearahat ja kuparit olivat kiedottuina setelirahoihin, joita oli kaksi riikintaaleria, koskematta juuri semmoisina kuin ne isältä sain... "Minä ainakin pistin ne heti taskuuni!"

"Mitä minun on tekeminen, Nikolai!" — alkoi hän valitella; mutta yht'äkkiä juolahti hänen päähänsä jotakin, ja hän työnsi kiireesti kätensä koppaan. Mutta ei siellä kumminkaan mitään ollut!

He haeskelivat haeskelemistaan...

Siellä nurkan kohdalla roskaläjässä, siellä ne varmaankin olivat, sillä sielläpä hän juuri oli seisonut ja koppaansa heiluttanut. Sehän oli selvää, että ne siellä viruivat pullonsirpaleiden joukossa!...

Sykyisen uuden kuun vaalea, kaitainen reuna ennätti jo nousta lastauspaikkojen yläpuolelle sillä aikaa, kun he askel askeleelta kulkivat ja haeskelivat, ja Silla silloin tällöin voivotteli pelokkaasti, yksitoikkoisesti, — "mutta jos en niitä löydäkään!" — ja Nikolai käsin kyynärpäitään myöten ruopi mutarapakoita, joihin paperirahat ja muut kentiesi olivat voineet vaipua. He olivat olleet kadulla, olivat haeskelleet roskaläjistä, he olivat etsineet ja tutkineet sieltä ja täältä uudestaan ja aina uudelleen; — mutta rahojapa vaan ei ollut löydettävissä!

Alkoi jo tulla kovin myöhäinenkin... ja kotona vartosi Holmannin matami... Nyt hän jo todellakin vartosi!

Silla jo alkoi ääneensä itkeä.

Nikolai oli silloin tällöin kehoitellut häntä "tyyntymään", sitten hän kyllä rahat löytäisi! Nyt hän viimeinkin sanoi:

"Minua haluttaisi tänään vielä kerta syöttää sinut kelpo tavalla leivoksilla, ja sitten menisimme ja heittäytyisimme mereen, me molemmat, Silla! Silloin ei se ainakaan olisi valhetta, että me siellä loikkoisimme, eipä olisikaan!"

Oliko hänen ehdoituksensa sitten täydellä todella lausuttu vai eikö, hyväksytyksi ei se kuitenkaan tullut. Silla istui epätoivoisena ja lohduttamatonna hirsipölkylä; kyyneleet valuiivat suurina pisaroina.

Tuo kuuden-, seitsemäntoistavuotias sepänoppilas seiso siinä miettiväisenä, matala lakki työnnettynä takaraivalle viikon työnhiestä yhteenvanuneiden hiuksien peitoksi. Hän tuijotti herkeämättä vanhan hirsipölkyn mädäntyneeseen, syvään koloon... Kolo tuli yhä mädäntyneemmäksi, yhä syvemmäksi, yhä tyhjemmäksi hänen työskenteleväin ajatustensa etsiessä jotakin neuvoa... Mutta sitä ei mieleen johtunut...

Varmana kohtalostansa nousi Silla seisomaan, otti kopan ja lähti astumaan kotiin päin, herkeämättä suoraan eteensä tirkistellen. Tämä oli hänen kulkuansa mestauslavalle!

Hänen jäljessään seurasi Nikolai niin lähelle kuin vaan uskalsi, tuon tuostakin erilaisilla sanoilla kehoitellen: — "älä pelkää, Silla!... Ei ne sinua voi tappaa kumminkaan!"

Jonkunlaista, hiljaisen ruikutuksen tapaista ääntä kuului todistukseksi, että Silla hänen lohdutuksensa kuuli!

Kun hän viimein katosi kadun kulman taakse, kiiruhti Nikolai perille oikotietä, jonka ainoastaan hän ja talon vanha kissa tunsivat, ja aidan raosta talon ulkopuolelta hän näki, miten Silla, pää alaspäin painuneena samallaisilla, hiljaisilla askeleilla pysähtymättä vaipui maakerroksen rappuihin.

Kun sitten jo oli pimeä, seiso hän akkunan takana ja kuunteli. Hän vielä kuuli Sillan hiljaa nyyhkivän sen myrskyn jälkeen, mikä häntä oli kohdannut.

Holmannin matami oli kuulustellut sekä suoraan että ristiin ja lopuksi puristanut Sillalta tunnustuksen, että hän oli Nikolain seurassa ollut. Että hän, Holmannin matamin tytär, kaikista kielloista huolimatta seurusteli tämän harhaan joutuneen ja turmeltuneen ihmisen kanssa, joka häntä, Holmannin matamia, oli palkinnut semmoisella kiittämättömyydellä, tuopa oli hänet haudan partaalle saattamaisillaan...

Eikä sitä paitsi maksanut vaivaa semmoisia mahdottomia luulotellakaan, että Holmannin hiellä ja väellä ansaittu viikkopalkka olisi saattanut hävitä suorastaan kuin höyry padasta! Nälkiintynyt oppipoika, joka kulkee täyteläisen rahakukkaron sivulla — jokainen voi hyvin arvata, mitä siitä seuraukseksi tulee. Armollinen mestari Nikolai oli vaan sangen hienosti ja hyvin harkitulla tavalla valinnut semmoisen ajan, jolloin tiesi Sillan kulkevan isän rahat taskussaan, saadakseen sitten kaikessa hiljaisuudessa ne omaansa siirretyiksi!

Ei asia siitä parantunut, että Silla itsepäisesti väitti, ettei Nikolai noita rahoja edes nähnytkään, — "vielä vähemmin otti Nikolai killinkiäkään häneltä!"

Tämä viimeinen lausunto ratkaisi Nikolain kohtalon, — matamin perheessä ei ainakaan tuommoisia

salaperäisyyksiä sikseen heitettäisi!

— Kelpo hälinä syntyi rannalla pajatalossa, kun poliisi seuraavana päivänä tuli ja otti haltuunsa oppipoika Nikolain. Hänen täytyi lähteä poliisikammariin siitä syystä, että lauantai-iltana oli eräältä nuorelta tytöltä peijannut hänen isänsä koko viikkopalkan!

Mutta Antti Berg todisti valallaan, sitten kun he olivat jo menneet — hän antoi moukarin paukkua alasimella — ettei Nikolai ainakaan niin ollut tehnyt! Ja muut, Jan Petter ja Katrinus sekä Bernt Johan Jakobsen ynnä Petter Evensen, he eivät luulleet mitään, he; — mutta että poliisi hänen tähtensä tuli tällaiseen säädyllyiseen työhuoneeseen, sitä... Hän tekisi parhaiten, kun tämän kolttoson jäljestä hankkisi itselleen paikan jossakin muualla!

Ensimmäisessä silmänräpäyksessä valtasi Nikolain tuo ainoa tunne — masentava kauhistus, jota aina ne tuntevat, ketkä ensikerran joutuvat tekemisiin poliisin kanssa. Että hänen omatuntonsa oli puhdas, se häntä kyllä lohdutti; mutta se oli vaan pieni valon vilahdus, joka pian taas sammui. Semmoinen oli se niin usein ennenkin ollut, mutta aina hän oli sen huomannut liian heikoksi jääksi kestäämään koetusten hetkinä. Tämänlaatuinen tunne oli hänessä taimi, jota liian usein Holmannin matamin kantapäät olivat poljeksineet, niin ettei se hänessä voinut minkäänlaiseen kukkivan kasvin tuoksuvaan loistoon kehkeentyä.

Hänen mielteidensä johtopäätöksenä oli äkkinäinen riuhtaisu ja väkivaltainen hypähdys, jolla hän toivoi pääsevänsä erilleen noista vastenmielisistä seuralaisistansa, — mutta se siitä vaan seuraukseksi tuli, että hän heti sen jälkeen sai poliisin kumpaankin käsivarteensa.

Sitten seuraavassa poliisitutkinnossa loisti hänen muodostansa synkkä, katkera uhkamielisyys; eivätkä nuo hänen ijälleen niin varsin liiksi terävät katseensa voineet vaikuttaa edullisesti hänen asialleen.

"Sillanko?... Hän ei ollut seurustellut lauantaina minkään Sillan kanssa!"

Ei hänen päähänsäkään pistänyt ilmaista häntä, ja vasta sitten, kun häntä kuulusteltiin yhdessä Sillan ja hänen äitinsä kanssa ja hän oli kuullut Sillan jo sen seikan kertoneen, hänkin sen myönsi.

Että Silla — myötäensä itku kurkussa — yhä vieläkin intti, ettei Nikolai rahoja ottanut, ei se mitään todistanut, ei myötään eikä vastaan. Mutta sitä vastaan painoi raskaammin se seikka, joka oli tullut ilmi sekä poliisitutkinnossa että siinä kuulustelussa, mikä toimitettiin hänen asunnossaan — hän asui lasimestari Olsenin ullakkokerroksessa kolmen muun oppipojan kanssa — että, nimittäin, kaikki yhtäpitäväisesti todistivat hänen kysymyksen alaisena lauantai-iltana tulleen kotiin vasta myöhään, sen jälkeen kuin he jo olivat nukkuneet, sekä että hän sunnuntai-aamuna taas oli hyvin varhain ulos lähtenyt.

Vastaajan väitös, että näin tapahtui ainoastaan sen tähden, että hän meni taas kaduilta etsimään kadonnutta rahasummaa, näytti varsin vähän uskottavalta. Mutta mitään lähempiä selvityksiä oli mahdoton häneltä saada.

"Paatunut nuori hirtehin" ... Tällöisen todistuksen antoi myöskin hänen kasvatusäitinsä...

Nikolai seiso i kädessä ja tirkisteli laattiata. Hänellä oli tapana liikutella otsanahkaansa ylös- ja alaspäin sillä tavalla mietiskellessään. Noissa nuorissa, leveysä ja karkeapiirteisissä kasvoissa, noissa harmaissa silmissä, jotka toisinaan vielä niin omituisesti vilahtelivat, ja tuossa sinkin- tahi kuparinkarvaisessa pörröisessä otsatukassa havaitsi poliisituomarin terävä, monivuotisessa toimessa erehtymättömäksi tarkistunut silmäys semmoisen henkilön tunnusmerkit, joka tulevaisuudessa luultavasti usein antaisi tekemistä poliisille.

"Jotta syytetty ei saisi tilaisuutta neuvotella muiden, samassa paikassa asuvain oppipoikain kanssa" — saneli hän pöytäkirjaan kirjoitettavaksi — "ja katsoen siihen, että vastaaja on osottanut kuulusteltaessa ilmeistä vilpillisyyttä ynnä muuten koettanut valheilla ja kieltämisillä asiasta selvitä, — tulee hän toistaiseksi vankilan säilyssä pidettäväksi."

Samalla aikaa, kun vangitsemiskäsky julistettiin, tuntui muutamia väkinäisiä lihasten värähdyksiä Nikolain hikisissä kasvoissa; siinä värähteli tuo köyhän kirous, ettei hänellä milloinkaan ole mitään apukeinoa; — ainoakin harha-askel, niin hän on jo kiinni, ainoakin kadonnut taaleri, niin hän joutuu oikeuteen!

— Sitten seurasi vielä yksi kuulustelu, jonka jäljestä Nikolai pääsi vapaaksi todistusten puutteessa.

* * * * *

Samana aamupäivänä, jona vankilan ovet suljettiin hänen takanansa, tuntui hänestä katua alaspäin

hiipiessään juuri kuin kaikki akkunat kummallakin puolella olisivat häntä katsoneet; se oli varsin toisenlaista kulkua kuin muuten semmoisen, joka jälleen voi antaa kunniansa auringon loistaa!

Asunnossaan Olsenin matamin luona hän näki kaikki tavaransa kootuksi rapun-alaiseen komeroon noutamista vartoomaan, ja samalla hänelle ilmoitettiin, että joku toinen oli hänen sijansa jo ullakkokammarissa ottanut.

Ei hän kysynyt, minkä tähden niin oli tapahtunut. Matamin sävyisä vaitiolo kiusasi häntä pahemmin, kuin jos olisi kuinka hirveästi tahansa huutanut ja parjannut semmoisia ihmisiä, jotka saattavat hänelle "kotitarkastuksia poliisitutkintoiheen ynnä muita semmoisia hommia!"

Ja sitten piti hänen mennä pajaan jälleen toisten nähtäväksi — Hågbergin, mestarin, ja Antti Bergin ynnä kisällien ja kaikkien oppipoikain!

Hän kulki epävakaisin askelin ja pysähtyi kerran toisensa jälkeen...
Mitähän Antti Bergikin mahtoi ajatella?...

Eräs arkamielisyysden kohtaus oli hänet saada takaisin kääntymään. Mutta akkapa tieltä kääntyi! — ja niin hän kohotti leukaansa ylöspäin ja alkoi hiljaa viheltää. Vaan kun hän lähene hiilistä mustunutta pajapihan lauta-aitaa, herkesi hän viheltämästä, ja kylmä hiki valui pitkin hänen ihoansa, kun hän astui portista pihaan.

Sanaakaan lausumatta meni hän suoraan syylläjälle ja alkoi nostella muutamia rautakankia, jotka olivat pois korjattavat. Sillä aikaa ei ollut ainoatakaan, joka olisi tervehtinyt tahi muuten hänelle puhunut.

Antti Bergin rauta oli ahjossa, ja vasta sitten, kun hän ja toinen kisälli olivat sen valmiiksi takoneet, hän tuli Nikolain luokse ja sanoi:

"Tiesinhän minä, että sinä tulisit takaisin, sen tiesin! Tässä saat työtä; saatat viilata sileiksi nuo kolme avainta!"

Tämän nojalla sai Nikolai varman jalansijan erään ruuvipihdin ääreen, ja heti hän jo seiso siinä uutterassa työssä, käyttäen sekä karkeata että hienoa viilaa.

Antti Bergin puhuttelu oli hänestä tuntunut niin erinomaisen hyvältä, tuntui juuri kuin se kerrassaan olisi hänet asettanut jälleen entiseen asemaansa koko pajaväen keskuuteen, ja sydämessään hän vannoi Antti Bergille ikuista ystävyyttä ja mielisuosiota viimeiseen hengenvetoonsa saakka.

Suuri paja soi ja leiskui moukarien lyönneistä, vasarat jykevästi paukkuivat ja nakuttelivat, ja viilain kiljuna ja nirskuminen vihloi korvia. Oltiin täydessä puuhassa, ja Nikolai tuumi, ettei sepän ammatti ollut milloinkaan ennen tuntunut niin mainiolta kuin tänään! — Avaimen lehdenkin hän suori yhtä mieluisesti hienolla viilalla tuota pikaa, sillä se puoli oli nyt ensin sovitettu esille ruuvipihtiin; sitten hän viilasi haitat niin sieviksi ja sileiksi, ikään kuin se olisi aiottu hienoksi piirongin eikä karkeaksi, reiättömäksi pihaportin avaimeksi.

Sitten seurasi rengaspuoli. Hän hankasi karkealla viilalla, niin että hän tuskin kuuli moukarien tärähdyksiä viilan nirskeeltä...

Alasimen vieressä tuonnempana seiso yksi kisälleistä ja takoi päätenauloja, samalla aikaa kun joku oppipoika lietsoi ja toisinaan kokoili valmiita nauloja. He juttelivat ja nauroivat. Silloin tällöin kuului joku kovempi huudahdus Nikolainkin korviin.

Mutta vasta sitten, kun poika virnisteli häntä kohden, käsitti Nikolai itse olevansa keskustelun esineenä. Tuo korvia huumaava karkea viila alkoi äkkiä käydä varsin keveästi hänen käsissään; hän tarkkasi nyt vaan sekä silmillään että korvillaan, mitä ympärillensä tapahtui...

Tuolla ne seisoivat ja juttelivat ja päätään nyykäyttelivät toisilleen ruuvipihtien ääressä; Jan Petter juoksi edes ja takaisin ilmoitellen toiselle, mitä toinen sanoi, ja sitten taas toiselle tämän lauseet. Selvästi näkyi, mistä kysymys oli... ja että hän nyt seiso siellä ikään kuin joku näytettävä eläin ainakin! — ei, vaan juuri kuin joku vieläkin pahempi, juuri kuin semmoinen, joka saattaa vaikka pistää kätensä kenen taskuun tahansa, vaikkapa heistäkin jonkun.

Ei ollut oppipojissa ainoatakaan, kuka olisi tahtonut ottaa hänet yötoverikseen, sitä osoitti heidän ulkonäkönsäkin!...

Hän seiso ja kuunteli jännitetyin korvin, ja hänestä tuntui juuri kuin he olisivat hänestä henkeä riistäneet pajan kaikilla työsjajoilla... viilanneet häntä joka ruuvipihdin luona, takoneet häntä litteäksi vasaroillaan ja muserrelleet häntä moukareillansa. Hän arvikoitsi ja ymmärsi silmäyksistä ja muodon

vaihteista...

"Niin, näetkös, Matti", — kuuli hän lausuttavan siellä, missä tehtiin päätenauloja, joita kisälli nyt juuri kokoili etunahkaansa, — "niitä on monta helpompaakin tehtävää kuin seisoa täällä pajassa; teepäs hyvä koukku näpistäsi, poikaseni!"

"Hi-hi-hi!" — nauroi puhuteltu.

"... Taikka tee itsellesi pienet pihdit, joilla voit hameitten taskuja koetella, — kaikkien semmoisten koko kaupunkin tyttöjen, joilla rahoja on, poikaseni!" Nikolai kuuli jokaisen sanan ja tuon ilkkurisen naurun; hän oli kauhean vaalea.

Kisällin nokisesta naamasta loisti raaka ilo ja, kun heidän silmäyksensä sattuivat yhteen, virnisteli hän halveksivaisesti.

Vähää jälkeensä hän meni Nikolain ohitse, etunahka täynnä päätenauloja. Heidän silmäyksensä kohtasivat taaskin toisensa; pilkallisuus hänen katseissaan kävi vieläkin huomattavammaksi, tuntuipa kuin olisi Nikolai nähnyt ne oikein houreissaan — ja keskelle naamaa tähdätystä nyrkin iskusta keikahti kisälli takaperin kuperkeikkaa, niin että päätenaulat pitkin maata pirahtelivat!

Kaikki seisoivat hetkisen aikaa hämmästyksissään, äänettöminä; sitten ryntäsivät he miehissä häntä kohden. Mutta puollustukseen heilutti Nikolai suurta viilaa kuin riivattu. Hurjan tavalla hän jo ennakolta iloitsi, kuinka hän löisi — löisi maahan yhden toisensa jälkeen, kaikki, jotka pajassa olivat, kunnes rauhan saisi!... Vartokaapas, kunnes hän vaan pääsisi alkamaan! — Pölyllä oli vasara...

Mutta eipä se pajaväki varronnutkaan, ja siunaaman aika sen jäljestä oli se hän, joka loikoi maassa pitkällään, silmät sähköjen sinisiä ja keltaisia säkeniä, ja ympärillään sekä päällään niin monta kuin siihen suinkin mahtui; nyt piti häntä pidettämän kiinni ja sitten vankilaan viettämään, — hän oli lyödäkseen asetta käyttänyt!

Hän tunsikin jonkun kovan kouran tarttuvan nauttunsa kaulukseen, niin kovan, että ihoakin siinä kauluksen mukana puristukseen meni — tunsikin kohoavansa ylös ja samaa vauhtia puoleksi saatettuna, puoleksi nakattuna lennähtävänsä pajan ovesta pihalle.

Se oli Antti Berg, joka oli ponnistanut kaikki voimansa pelastaaksensa hänet toisten käsistä ja joka — vähitellen samaa kouraustaan hellittäen — nyt talutti hänet ulos portista.

Semmoiset ne olivat jäähyväiset pajalle! — —

"Minä sanon teille jotakin", — alkoi Antti Berg, sitten kun melu oli tauonnut; — hän oli kasvoiltaan vieläkin tulipunainen ja puhui kovalla äänellä, takoen rautaa kylmiltään.

"Hullusti on Nikolain käynyt! — Mutta ei se ole hänen syynsä!"

Rauta soi vasaran lyönnistä!

Nikolai ei mennyt kenenkään majaan sinä iltana; siihen hän olikin liian huonossa tilassa ja pahasti pidetty; sitä paitsi hänen vaatteensa olivat revityt ja raasitut, ja ennen kaikkia muita — hän kammosi nyt ihmisiä, kun vielä kaiken muun lisäksi oli pajastakin pois joutunut!

Kun sitten yö tuli, oli hän taas niin kuin ennenkin asettunut tuttuun majaan, eränsen lautaritikkoon lautapihaan. Tuossa korkeassa, nelinurkkaisessa suojassaan hän lepäsi ja katseli taivaan tähtiä miettien, että nythän se maailma taas oli tullut niin hauskaksi, että oikein!...

V.

Nikolaista oli tullut joutolainen, se oli selvää totuutta!

Ei juolahtanut hänen mieleensä tarjoutua työhön mihinkään muuhun pajaan, siksi olivat ne liian hyvin tunnetut keskenänsä... ja, ainoastaan laivanrakentaja Hansenin perheessä, jolta hän oli saanut asunnokseen ullakon, missä työkapineita säilytettiin, sekä vähäsen ruokaa siihen asti, kunnes joutuisi tilaisuuteen ansaita jotakin — siellä he nyt tiedustelivat, minkä tähden hän oli joutunut pois työpaikastansa. Ikään kuin se asia olisi heitä koskenut!

Nikolai jäi heti pois.

Rantasillalla, satamassa, höyrylaivoilla voisi kyllä hänen kaltaisensa mies ansaita itselleen tavalliset tarpeensa yhtä hyvin kuin joku muukin.

Sydän täynnä uusia ja iloisia toiveita, jota vastaan ei juuri vatsaa näinä viimeksi kuluneina päivinä oltu erittäin ruoalla rasitettu, meni hän uudelle toimialalleen.

Hän otettiin vastaan tavallansa vilpittömällä ihmettelyllä. Että hän oli joutunut poliisin kynsiin ja selvinnyt sieltä, niin etteivät mitään hänelle voineet, sen hän näki olevan yleisesti tiettyä asiana; — niinhän ne maailmassa leviävät kuin kulovalkea semmoiset asiat ja sankarinsa kunniaan koroittavat!

Ja niin kauan kuin häntä pidettiin vaan joutolaisena eli sepänsällinä, joka kävi vaan itseään tuuletuttamassa ja vietti pari päivää vapaana pajan toimista, pysyivät kaikki täällä satamarannikolla työskentelevät erityisten ammattien harjoittajat häntä kohtaan sekä sävyisinä että puhelijaina. Mutta kun hän, — eikä ainoastaan kerran vaan — äkkiä kävi käsiksi tavaroihin ja kiirehti porraskäytävää myöten höyrylaivasta, raskas matkalaukku selässään ja matkustaja kintereillään, vuokratattaiden ohitse suoraa päätä ravintolaan, muuttui ääni kellossa pian toisenlaiseksi. Oliko hänellä lupalippua? — Taikka luuliko hän, kentiesi, käyvän laatuun häiritä muita ihmisiä heidän työalallaan?... Kylläpä he hyvin tiesivät, mikä hän oli miehiään!

Ja hyvinpä hänkin tiesi, ettei mitään lupalappua voisi saada, ja siksipä täytyikin antaa asiain mennä omia menojaan ja kärsiä nälkäisen vatsan tinkimisiä, nipistelyjä ja kouristeluja ja tunkeumalla pyrkiä esiin sekä raivata tiensä nyrkillään, ja, kun oli onnistunut saamaan huostaansa kannettavaa tahi ensimmäiseksi iskemään kouransa matkalaukkuun — silloin tekeytyä kuuroksi, oikein umpikuuroksi, niin ettei voinut kuulla sanaakaan siitä, mitä he milloinkin hänestä sillä hetkellä huomasivat huutaa.

Joka paikassa kymmenen yhtä vastaan ansiosta kiistelemässä ja juuri kuin muurina eli suljettuna piirinä saartamassa jok'ainoata killinkiä häneltä!

Joskus sentään onnistui hän silloin tällöin saamaan ansion ihan yksinäänkin, — kun oli ovi mennyt umpilukkoon taikka nyrjähtynyt saranoiltaan tai oli suoritettavana jotain muuta pientä sepäntointia, missä tarvittiin pikaista apua. Mutta enempää ei siitä kokoontunut kuin tuskin niukka ravinto, — usein vaan ryyppy tai kaksi kiitokseksi!

Ja nyt, kun talvea kesti pitkältä, sai hän kärsiä sekä nälkää että vilua. Yöt tuntuivat erittäin pitkiltä. Saadakseen ne jollakin tavalla kulumaan, ryyppäsi hän usein viinaa illalliseksi. Ja sitten kesti tuumailua, mitä toimittelisi päivänsä kuluksi, — jätäkö menisi murtamaan satamarantaan, vai lunta luomaan, vaiko lautapihaan lautoja kantamaan.

Ohuissa vaatteissaan, puoleksi alastonna, vähäsen kylmästä punakkana, kopsutteli hän satamaa kohden kyynärpäiltä rikkinaiseksi hivuneine nuttuineen, ja kaulahuivi, joka pajasta oli värinsä saanut, kohotettuna ylös aina korviin saakka. Ei ollut vaikeata siinä tuntea sepänoppilasta. Joka kerta, kun hän kohtasi jonkun Högbergin oppilaista, laski hän ivanaurun... Näytti kentiesi hänen vaatteuksensa hieman renttumaiselta? Mutta hän tahtoikin olla juuri semmoinen kuin nyt oli. Hän tahtoi olla vapaa mies, hän, ei huolinut pitää mestareja eikä kisällejäkään herroinaan, ei kenestäkään mitään piitata!...

Mutta jos oli paja semmoinen kohta, jonka läheisyydestä hän mieluummin pysyi poissa, niin oli kaupungissa toinenkin paikka, mitä välttääkseen hän mielellään teki kierroksen, nimittäin seutu laivarannasta, siltä kohdalta, jossa väkipyöriä sorvattiin, aina tuonne ylös saakka, missä Holmannilaiset asuivat.

Mitenkä sitten oikeastaan lienee asian laita ollutkaan, — ei hän ensinkään halunnut Sillaa tavata!

Viimeksi keskustellessaan hänen kanssansa — heti seuraavana päivänä sen jälkeen, kun oli pajan jättänyt — oli hän huomannut, että Silla koko ajan niin pelkurimaisesti vilkui ympärilleen ja tahtoi seisomaan milloin siellä, milloin täällä. Ei se voinut olla mitään kotiväen pelkoa, ja pian pääsi hän selville siitä, että Silla häpesi ihmisiä eikä olisi suonut nähtävän itseään seisoskelemassa ja juttelemassa hänen kanssansa. Ja äkkiä tokaisten: "hyvästi, Silla!" — juoksi hän sitten tuota pikaa hänen luotansa.

Sitten tuntui hänestä oikein hyvältä, kun Silla näytti niin onnettomalta eikä ujoillaan kyennyt näyttämään, ettei hän ihmisistä mitään piitannut. Mitäpä Silla tahtoisikaan hänestä, kun ei hänellä kumminkaan ollut mitään, millä kestitä häntä? Mitäpä häntä hyödyttäisi seurusteleminen semmoisen kanssa?

Onpa kelpo seuralainen kaikille semmoisillekin, joiden täytyy käydä ohuissa, ryysyisissä vaatteissa, ja se on aurinko! Se jakelee päällysnuttuja, lämpimiä, päivänpaisteisia seinuksia, tuopi mukanaan elämää ja liikettä, eikä sitten tarvitse vatsankaan olla epävarmana päivällisateriastansa!

Nikolai työskenteli satamassa koko aamupäivän ja piti nyt juuri päivällislepoa, paistaen itseään auringon helteessä, ja haukotteli.

Hän levitti juuri leukojansa... Tuo... tuo hoikka olento tuommoisessa pumpulisessa hameholjussa, tuo, joka tuli juosten, ruumis etukumarassa ja kaulahuivi kohotettuna suojaamaan pientä, mustaa päätä auringon helteeltä — ei se voinut olla kukaan muu kuin Silla!

Hän tunkeutui eteenpäin koppien ja hyöriväin ihmisjoukkojen välitse tuolla kalasillalla; siellä hän pyrähтели vaanien kuin säilytetty ruisräikkä, joka mennessään kääntää päänsä milloin toiselle, milloin toiselle puolelle. Hän oli huomannut hänet... ja nyt hän jo huusikin: — "Nikolai... Nikolai!..."

"... Nikolai!" — hän änkytti hengästyksissään, — "Nikolai, kuulepas, äiti... äiti kun ratkoi tänään minun vanhaa, sinistä hamettani... löysi hän rahat lieveneuloksesta... ne olivat siellä vuorin välissä... sekä molemmat paperit että pienet rahat... Minä juoksin tänne sitä sinulle sanomaan... niin pian kuin olin saattanut isälle ruokaa työhuoneeseen... Ja nyt minä suorastaan laukkaan pajaan... ja sitten he saavat kuulla, miten ovat sinua kohdelleet! Oletkos koskaan kuullut semmoista... siellä lieveneuloksessa!... Minä olen niin hirveästi, hirveästi iloinen!" — Ja kyllä hänen silmänsä näyttivätkin oikein hurjamaisilta. — "Uskopas vaan, kuinka äidin naama kävi hullunkuriseksi!"

"Vie vaan kotiisi terveisiä minulta ja sano, että minusta se on ihan saman arvoista!" — virkahti Nikolai katkerasti ja huolettomasti. Mutta ei siitä Silla välittänyt; hän tahtoi vaan mennä pajaan, ja sinne hän juoksi.

Ja menköönpä vaan!... Mutta, sitten kun Antti Berg oli saanut itselleen pajan Selvigin lähellä, ei siellä ollut enää ketään, josta olisi sen verran välittänyt, että olisi suonut tästä tiedon saavan! Sillä hän oli nyt vapaa mies, hän!

Hän seisoi kädet housuntaskuissa ja tirkisteli alas rantasillan reunaa pitkin pohjaan vajonnutta sokeritoppaa, jota joukko pikkupoikia meluten ja hoilaten koki ylös onkia. Se oli jo puoleksi sulaneena tuolla vihertävässä merenpohjassa, johon aurinko kuvaili aaltojen piirteet.

... Silla saisi nyt tehdä, minkä voisi, toimittaakseen häntä jälleen pajaan. Sitten kun he olivat häntä herjailleet, oli hän tullut suolavedestä likomäräksi, juuri kuin tuo sokeritoppa!... Ja sitä paitsi... seistä siellä ja tehdä työtä kuin orja, hän, joka voi olla itsenäinenkin...

"Hei, pojat! Minä näytän teille, kuinka saatte sokeritopan ylös; itse sen kyllä syödä saatte!"

* * * * *

Kapakka, — jonka viheriäinen ovi oli valkeilla puitteilla ympäröity, tuolla alapuolella katua, Selvigin matamin anniskelutupa, — se oli nyt jo monet vuodet nähnyt sorvarin sävyisän, hiljaisen, etukumaran olennon tulevan ja menevän. Oven säppiin hän tarttui aina juuri yhtä täsmällisesti, tuon ruskean puotipöydän ääreen astui hän, sitten kun oli ensin työkapineensa nurkkaan laskenut, juuri yhtä sääntillisesti, vaikka olisikin hänen kasvoillaan joskus huomattu hiukkasen enemmän juhvalaistusta. Täällä hän oli onnistunut saavuttamaan jonkunlaista arvoa, jonka nojalla hän jo useiden vuosien kuluessa oli saanut "toisella kerralla maksettavaksi" ja voinut niin hoitaa laskunsa sillä tavalla, ettei hänen erehtymättömän tarkka vaimonsa saanut asiasta pienintä aavistustakaan; — "sillä Holmannilla oli määrätty summa taskurahoja, joiden piti viikoksi riittämän!"

Ja, niin kuin aina ennenkin, tuli Silla lauantai-iltoina ulkopuolelle ja vartoili häntä koppa käsivarrella.

Hän kävi todellakin sangen kauneissa vaatteissa, hänellä kun oli tuo karttuunihameensa ja pieni valkea nenäliina niin sievästi kaulaan sitaistuna; mutta siltä se kuitenkin näytti, etteivät vaatteet tahtoneet hänelle oikein soveltua. Tuo pitkänholjakka, laiha ruumis pistäytyi niiden alta niin tuntuvasti esiin joka taholta ja puolelta.

Hän teki pikaisen käännöksen, kun luuli tuolla kadun alapäässä Nikolain vilahdukselta nähneensä. Edellisenäkin lauantai-iltana hän oli luullut samalla tavalla hänet nähneensä. Oikeastaan ei hän ollut jutellut mitään hänen kanssansa sitten kun kevätkesästä, silloin kun oli ollut niin kovin kiihkoissaan, tahtoessaan saada hänet jälleen sepänoppiin.

Hän lähti kiireesti astumaan katua alaspäin; — että se oli hän, siitä hän oli ihan varma!...

Sitten hän kiirehti eteenpäin alas sillalle... Mutta niin se taas kävi kuin viime kerrallakin; Nikolaita ei missään näkynyt; — ja hän kääntyi tyytymätönnä takaisin, pitäen myötäensä silmällä Selvigin matamin viheriätä ovea. Hän tiesi varmaan, että kun kello alkaisi kahdeksaa lyödä, ilmestyisi hänen isänsä sieltä kadulle.

Hän astuskeli katua sinne ylöspäin ja taas sieltä pois päin. Nyt hän alkoi jo tulla kärsimättömäksi... Jo

mahtoi, jo täytyikin kellon olla yli kahdeksan! — Johan sulki puotien ovia sekä siellä että täällä, ja jos aikoi saada jotakin ostetuksi tänä iltana, niin ei käynyt enää vartoileminen!...

Viimein hänen täytyi mennä oikein katsomaan, oliko todellakin isä siellä vielä — vai olisiko hän kentiesi mennyt matkoihinsa sillä aikaa, kun hän oli käynyt sillalla; eihän isällä ollut milloinkaan tapana viipyä määräaikaansa kauvemmin!

Hän oli jo tullut katua ylöspäin siihen asti, mistä kivitetty sivukäytävä alkoi, kun näki tuon viheriän oven avautuvan ja jälleen äkkiä kiinni poukahtavan. Puoleksi vaatetettu tyttö juoksi paljain päin sieltä ulos. Heti sen jälkeen tuli mies samanlaista vauhtia, ja ovesta, joka sitten jäi auki hänen jälkeensä, virtasi ihmisiä; toiset lakki päässä, toiset ilman, ulos rapulle.

Jotakin erinomaista siellä oli!...

Sitten avattiin akkunakin, taikka oikeammin töytättiin auki, niin että lasinsirpaleet helisten kadulle pirahtelivat.

Luultavasti oli siellä joku juopunut, joka ei enää jaloillaan pysynyt — olihan nyt lauantai-ilta... ja joku metelöitsi, niin että poliisin täytyi hänet talteensa ottaa.

Hän oli usein ennenkin sellaista nähnyt ja tiesi varsin hyvin, miten siellä kävi. Eikä hän pelännyt isänsäkään tähden; ei koskaan, ei milloinkaan hän antautunut mihinkään senlaatuisiin...

Mutta miksi ei hän tule sieltä pois? — Olivathan jo kaikki muut vieraat ulkona!

Ilta-aurinko loi vinosti heikkoa valoansa avattuun akkunaan. Siellä pöydän ääressä tavallisesti hänen isänsä istui; hän piti aina saman paikkansa. Ja sitä kohden Silla nyt tirkisteli akkunan takaa kukka-astioitten välitse, — siinä oli muutamia ravintola-ilmalla kylläännytettyjä, puoleksi kuolleita, likaan tahrautuneita kurennokkia ja hortensioita.

Mitä se oli?... Tuo, joka makasi tuossa likaantuneella puotipöydällä, kaulaliina ja paita aukaistuna ja toinen käsi hervotonna alapäin riippumassa, — oliko se hänen isänsä?...

"Jospa nyt olisi suonirauta! — juuri äsken hän liikutti itseään, — suonirauta kun olisi!"...

Mitä he vielä muuta siinä rapulla puhuivat, sitä ei hän niin huomionsa saanut, mutta kyllä kait siinä jotkut tahtoivat estää häntä huoneesen pääsemästä, ja toiset sanoivat, että hän oli Holmannin tytär.

— Hän heräsi, ikään kuin kovan kolauksen jäljestä, josta olisi tajunsa menettänyt, ja löysi itsensä istumassa myymäpöydällä ja tukemassa isänsä päätä ynnä hänen koko yläruumistaan. Tuntui kuin olisi pitänyt häntä kaulasta kiini ja pyytänyt häntä jotakin vastaamaan;... mutta nyt ei hän korissutkaan enää.

He olivat panneet vanhan sohvanojan ja tuolityynyn hänen päänsä alle. Takana olivat puolentuopin ja korttelin mitat, ryyppynapot, läkkisuppilot ja olutpullot vierekkäin kokeiltuina pöydälle nostetun tieltä. Puoleksi aukinaiset silmät tirkistelivät suoraan ylös kattoon joka muinoin oli ollut valkeaksi rapattuna, ja toinen puoli kasvoista oli vetäytynyt niin väärään, että se antoi koko kasvoille semmoisen muodon, juuri kuin olisi tuo likainen katto häntä äärettömästi inhottanut.

Ovensuussa istui joku kookas renttu; sen hän kyllä tunsi; se oli kapakkakarhu, niin kuin häntä nimitettiin, — sama mies, joka matamin puolesta viskoi ihmisiä ovesta ulos. Siinä hän nyt istui äänetönnä rahilla.

Huoneessa oli ihan hiljaista; hän kuuli ainoastaan, kuinka viina tynnyrin hanasta tippui sen alle asetettuun astiaan, ja kuinka matami ja hänen kaksi tytärtänsä varpaisillaan käydä sipsuttelivat kammarissa rakosellaan olevan oven tuolla puolella.

Nuori mies, silmälasit nenällä, tuli huoneesen. Hän teki muutamia pikaisia kysymyksiä, samassa avaten kalukoteloansa pöydällä makaavan ruumiin jalkojen vieressä. Hän kuunteli kuulotorvella rintaa ja pudisti päätänsä, otti suoniraudan ja veti riippuvasta kädestä paidanhijan ylemmäksi.

"Pidä kättä, ettei se pääse alas luikumaan!" — sanoi hän Sillan katsahtaen; — hän luuli tytön myöskin talon väkeä olevan.

Iskurauta napahti... ja napahti uudestaan... Harmaan kalpea tyttö tirkisteli nuorta miestä kasvoihin, ikään kuin olisi mielinyt häneltä kerjätä edes pisaraisen sitä, mikä elämää oli...

Sieltä tuli hiukkanen kuin sitkeätä, mustaa siirappia.

Hän kuunteli taas, koetteli uudelleen; — vieläkin koe iskuraudalla!... ja mahtavan arvoisena,

suupielustat ylöspäin vetäytyneinä, yhtäläisesti kuin hänen professorinsakin, kääntyi tämä nuori lääketieteen kokelas lähelle tunkeutuviin päin ja julisti harvasanaisen tuomionsa:

"Kuollut!... hengetön kuin kivi!... juomisesta!"

Sanain jäljestä pääsi parahdus Sillalta, joka nyt heittäytyi isänsä ruumiin päälle.

"Tuo on kait tytär?" — kysäsi kokelas. Hän puhdisteli huolellisesti kapineensa, jota hän sitten kurkisteli päivän valoa vastaan, ja pani kotelonsa kiini lähteäkseen pois, samalla aikaa tirkistellen silmälasiansa ylitse Sillaa, joka myötäänsä itki ja parkui ja herkeämättä mielipuolen tapaisesti huusi:

"Ethän sinä ole kuollut... ethän todellakaan ole, isä? — Kuuletko, isä?"

Se oli hurjaa surua, joka ei ujostellut eikä kenestäkään mitään piitannut, ja nuori lääkäri huomasi nyt saaneensa nähdä vähäsen inhottavaa esikaupungin elämää. Hän oli täyttänyt velvollisuutensa ja kiirehti sitten pois.

Sillan takana puuhaili vaaleana ja murhemielisenä lähes parinkymmenen vuotias oppipoika, saadakseen häntä edes vähäisen tyyntymään. Hän tarttui Sillan olkapäähän ja kuiskasi hänelle kerta toisensa jälkeen niin kovalla äänellä, kuin ikään kuolleen läheisyydessä kävi laatuun:

"Silla! Silla! — Etkös kuule! — Minä se olen... Nikolai!"...

Samalla aikaa koki hän myös pari kertaa kohottaa häntä pois ruumiin päältä.

Sillä ajalla seisoivat poliisipalvelija tuonnempana ja kuulusteli matamia ja hänen tyttäriänsä. Hän merkitsi kirjaansa ja kirjoitti tarkalleen, miten se kuolemantapaus oikeastaan sattui.

... Oli juuri saanut nauttineeksi täällä tavallisen määränsä, pullon olutta ja neljä ryyppyä... Myymäpöydän ääressä seisova neitsy näki hänen äkkiä ojentavan kättänsä... luuli hänen aikovan vielä ryyppyä tilata, ja kun hän vitkalleen luikui alas tuoilta, näytti siltä kuin olisi humalassa ollut... Ei ollut tapanaan pitänyt milloinkaan juopua niin, ettei olisi jaloillaan pysynyt eikä käymään kyennyt, varsinkin jos nojauti sopiviin kiinteisiin esineisiin tahi niitä myöten kulki...

Tämän viimeksi mainitun seikan todistivat nimenomaan myös useat kapakassa olijat eli, niin kuin poliisin virkailmoitukseen kirjoitettiin — "useat alituiset ravintolankävijät, joiden todistusta täytyy pitää täydellisesti luotettavana."

Noista hiljaisista, vähän horjuvista olennoista, jotka sillä tavalla yht'äkkiä herätettiin helteisen lauvantai-iltansa horroksista, olivat useimmat jo näyttämöltä kadonneet. Pullot ja lasit vaan olivat siellä jäljellä ynnä jäännökset niiden pohjilla.

"... Saattaisiko arvella mitään suoraa taikka välillistä kuoleman syytä?"

Vasta pitkän miettimisen jälkeen matami voi jotakin sellaista aavistaa.

... Niin vastenmielistä kuin olikin ruveta ankaraksi niin vanhalle ja säännölliselle vieraalleen, oli matamin kuitenkin tänä iltana täytynyt hänelle ilmoittaa, että hänen pitäisi maksaa puhtaalla rahalla kaikki, mitä tämän jälkeen aikoi tilata. Hänen laskunsa oli nyt näinä vuosina, joina hänelle oli tässä talossa velaksi uskottu, noussut niin äärettömiin, ettei hän — leski kun oli ja vielä kaksi tyttäretä elätettävinaan, enää voisi kohdallaan pysyä, jos antaisi vieläkin samaa menoa mennä. Näinä vuosina, joina Holman oli täällä ravintolassa käynyt, oli matami oikein sääntönään pitänyt, ettei milloinkaan velkonut Holmannilta hänen kotonansa. Mutta eihän saata lasku iäkseen oven kynnykselle jäädä — sen kyllä poliisikin tietää, maailma kun nyt kerran on senlaatuinen, eikä täällä voi yhdelle käydä paremmin kuin toisellekaan, eipä voi! — vaan sitten täytyisi antaa ryöstön tapahtua! Tätä se oli, mitä hän oli sanonut Holmannille... niin vastenmieliseltä, kuten sanottu, se tuntuikin... ja, totta puhuen, niin raskasta kuin hänelle olikin säikyttää ja vaivata noin rauhallista, säntillistä miestä!...

Oli jo aika puhdistaa ravintola ikävästä seurueesta. Kapakkakarhu oli jo tuonut purilaat, mutta tarvitsi pari miestä avukseen kantamisessa. Ja täytyi heidän saada myöskin joku sopiva laitos verhoineen peitteeksi, niin että tuo kaikki näyttäisi sairaspurilailta; — kuollut mies, jonka suojaksi vaan peite olisi levitetty, herättäisi kovin suurta huomiota kaupungissa.

Jotain sellaista kokikin Selvigin matami tyttärineen keksiä ja haalia kokoon siellä kammarissaan vanhoista viheriäisistä vuodeuutimista. Kullekin on maineensa kallis, ja matami tunsikin, että se, mitä nyt oli tapahtunut, oli kelpo kolaus hänen kapakallensa. —

— Ravintolahuone oli jo käynyt hämäräksi. Holmannin synkkä ruumis oli nostettu purilaille. Siinä se oli jo lattialla valmiina pois kannettavaksi, ja edeltäpäin oli jo Holmannin matamille asiasta tieto

lähetetty.

Luultavasti tahallaan vielä viivyteltiin; — varrottiin vähän myöhäisempää ja pimeämpää iltaa, jotta päästäisiin herättämästä tuota niin vastenmielistä huomiota kadulla.

Silla istui kasvot itkusta kalseina. Huoneessa ei ollut keitaakaan muuta kuin hän ja Nikolai.

Nikolai seisoivat myymäpöydän vieressä, ja Silla istui selin akkunaa kohden; hämärässä surisi ainoastaan hyttynen ylhäällä akkunanverhojen takana.

Viimeinkin lopetti Nikolai äänettömyyden.

"Hän oli hyvä... sekä sinulle että minulle — aina, kun vaan uskalsi, tiedäthän!"

Silla ei vastannut.

"... Hänestä tuntui iltasilla kotiin palajaminen aina niin ikävältä, tiedäthän. Nyt ei hänen enää tarvitse... Eikä astua jalkaansa tänne kapakkaankaan!"

"Isä!... Isä!" — pääsi taaskin Sillalta, ja sitten seurasi uudelleen hurjan itkun kohtaus.

"Kuulehan, Silla!" — sanoi Nikolai, kokien salailla rintansa ahdistusta, joka usein katkasi hänen lauseensa, — "kun sinulla ei enää isää ole, — niin on sinulla tässä semmoinen, joka tahtoo pitää huolta sinusta ja tietää, miltä se tuntuu... Minulla ei ole milloinkaan isää ollut, minullakaan, taikka en koskaan semmoista nähnyt!... Nyt tahdon ruveta sepäksi, niin tahdonkin, kun ei teillä enää tulla toimeen väkipyöräin teolla!"

"Minä vaan tahdon sanoa sen sinulle, että sitten muistaisit sitä", — lisäsi hän hiljaa; — Silla ei kuitenkaan näyttänyt häntä kuulevan. —

"... Ja nyt tänä iltana minä tulen jäljessäsi nurkalle saakka. Siinä sitten seison ja katselen siihen asti, kunnes kaikki on sisällä... ja sitten minä olen ulkona yön, sen tiedät sitten, jos jotakin tapahtuu!"

"Niin, ole ulkona, Nikolai!" — kuiskasi hän.

Nyt tuli huoneeseen kapakkakarhu ja kaksi muuta miestä. He kantoivat ruumiin ovesta ulos ja sitten vaivalloisesti rappujen käännöksestä alas kadulle, jossa joukko katselijoita seisoivat.

Sitten kuljettiin pitkin katua, — kuollut ynnä kaksi kantajaa sekä kapakkakarhu edellä, ja Silla ja Nikolai jäljessä.

Siinä, missä heidän täytyi erota, painoi Nikolai kopan, jonka Silla oli unhottanut, hänen käteensä ja jäi sitten seisomaan siihen ja katselemaan heidän jälkeensä!...

VI.

Koko tuo syrjäseuduilla ja esikaupunkien hökkeleissä majaileva pääkaupungin isätön ja äiditön sikiölauma, josta kukaan ei mitään tiedä, eikä kukaan tahdokaan mitään tietää, joka kuhisten parveille siellä, niin sanoakseni, ainoastaan kerrosta ylempänä kuin tuolla alhaalla meressä rantasillan pylvästen välillä ajelehtava mäti ja kalansikiöt, joista myöskin kerran on tuleva isoja maiti- ja mätikaloja, — mitä siitä tulee — kaikista noista olennoista?

Sairaus lakaisee heitä pois suurella luudallaan heidän varhaisimpana ikäkautenaan; satama heistä osan viepi, kadut sekä niiden kaikellaiset vapaat elinkeinot eli häälyvä ja rauhaton mustalaiselämä viepi osan heistä, poliisi-vahtikonttoorit, vankilat ja kuritushuoneet ottavat heistä osan. Myöhemminä vuosina kokoo myöskin työ heitä helmaansa suuret määrät — tehtaiden ovet ovat selkko seljillään!

Henkilöt, jotka joskus sattuvat saamaan jonkunmoista omantunnonvaivaa noitten olennoiden tähden, joiden olemisen syynä he kentiesi ovat olleet, vetäisevät huojennuksen huokauksen. Vastuunvelvollisuus on niin muodoin huojentunut, koska nyt on heilläkin tilaisuutta työn kasvattavaiseen pyörään tarttua — ja sittenhän on asia tavallansa tullut siirretyksi siveelliselle pohjalle!

Siellä ne istuivat, kypsyneimmiksi kehittyneet kaupungin sikiöt, rivittäisin Wejergangin toiminimen suuren tehtaan saleissa ja hoitelivat surisevia käämiä, kehräpäitä ja rullia, — ruotsalainen Leena ja

Tiina, Kristofa ja Kalla ja Josefa ja Gunda, ja mitä he kaikki lienevät olleetkin; jos joku olisi heidän vanhempiansa kysynyt, olisi siihen siellä ja täällä käynyt varsin vaikeaksi vastata.

Juttu luisti sängen sujuvasti salin perällä; sitä jatkettiin vielä silmäniskuilla ja muodonvaihdoksillakin aina silloin, kun joku tarkastavista päällysmiehistä ohjasi askeleitansa sinne päin. Täytyi tehdä liikkeitä ja viittauksia, vilkuttaa silmiään ja puhua huutavalla äänellä; mutta parhaiten se kävi, jos sai olla ihan lähellä, naama naama vastaan tuossa jyrinässä, kun koneremelit surisivat, johtaen voimaa kukin pienempään koneosastoonsa, permantolaudat tärisivät ja vapisivat pääkoneen liikkeestä, ja vesiputous ulkona auringonpaisteessa kohisten ja huumaten hautasi suurta vesiratasta vaaleankellahtavaan, kuohuvaan loistonsa.

Ne olivat enimmäkseen varsin nuoria naisia, tuskin kuuden- tahi seitsemäntoista, korkeintaan kahdenkymmenen ikäisiä, jotka tätä laitosta hoitelivat; joko osaksi taikka kokonaan vasta-alkavia ja tottumattomia, jotka vasta sormiansa työhön taivuttelivat.

Ja se oli Silla Holman, tuo tummahapsinen, pitkän hoikka, pisamakasvoinen, jolla oli korottomat, suista alaspäin käännetyt kengät jalassa ja suuri öljytäplä poikki hameen, — joka ryki ja kyseli, ja kyseli ja ryki, samalla aikaa kun silmät vilkuivat sinne ja tänne kuin kaksi mustaa, vierivätä, pyöreätä tulikuulaa, ja heikko, laiha rinta kohosi ja laskeusi ainoastaan pelkästä siitä ponnistuksesta, jotta hänen äänensä kuulluksi tulisi. Hän istui siellä nuorimpain seurassa; sormet puuhailivat käämien seassa, ja silloin tällöin hän vilkasi ylöspäin juuri kuin lintu.

Nyt oli juuri päättynyt kiivas väittely Josefän uudesta, nauhoilla ja nyöreillä kaunistetusta päällysnutusta. Tahtoiko hän todellakin uskotella ihmisiä, että oli saanut rahat äitipuoleltansa? Ei, uskokoon sitä, ketä haluttaa — mutta ei ainakaan Gunda eikä Jakobinakaan sitä ollenkaan uskoneet! Sitten oli Kristofa kertonut sunnuntaisen kummallisen sattumansa, — hän joutuikin aina niin kummallisiin seikkoihin, niin mainion hauskoihin, vaikka ei juuri yhtä todenmukaisiin, joissa hienot naiset ja herrat olivat päähenkilöinä, ja hän vaan sattumalta joukkoon joutuneena.

Ja sitten oli juttu joutunut niin mainion hauskalle tolalle, että Silla sitä oikein imi molemmin korvin!... Sunnuntai-iltana tulisi olemaan tanssijaiset tuolla ylhäällä Letvindtenissä, ja sitten sitä juteltiin kaulahuiveista, nauhoista, hunnuista ja koristeista, — joita toisilla oli ja toisten täytyi lainata, — ja kuka tanssi parhaiten ja kuka runsaimmin kestitsi. Kristofa tiesi kertoa, että siellä soitettaisiin viululla ja helypillillä ja että sinne tulee sekä ylioppilaita että rahvasta ja perämiehiä!

Muutamia muukalaisia, jotka tehdasta katselivat, kulki salin lävitse. He pysähtyivät ja kyselivät ja katsastelivat. Ja kaikki nuo nuoret työntekijät istuivat nyt kerrassaan kukin paikallansa, syvään kumartuneina työtään kohden, ikään kuin eivät olisi ajatelleetkaan mitään muuta kuin lankarulliansa...

Aamupäivän valo loisti kuin masentava hiljaisuus korkeista, ylhäällä seinässä olevista akkunoista ihmisiin, koneisiin ja tavarapakkoihin.

Kahdentoista aika oli tulossa. Viimeinen hetki kului hitaasti, aina hitaammin eteenpäin. Koneet levittivät kuumuutta ja öljynhajua yhä enemmän, niin että olo jo alkoi käydä melkein huumaavaksi.

Muutamia helteisiä, pitkiä minutteja vielä... viimeinkin kello soi!

Ja ikään kuin tenhovoimalla yht'äkkiä pukeutuneina virtasi tehtaantyttöjä parvittain sievissä vaatteuksissaan — esiliinat edessä ynnä kaulahuivit niin kauniisti leuan alle sitaistuina sekä vielä erityinen huivi rinnan ylitse ristiin kiinnitettynä — ruokakantimet kädessä alas rappuja myöten.

Tuota kirkasta kevät-ilmaa... sitä kun saisi oikein läähättää sisäänsä! — Silla, kuumana ja janoisena kun oli, kopisteli ruokakantimellaan aidan pylvästä jäätyneen lumen jäännöksiä ja pureksi niitä.

Pää täynnä ajatuksia Letvindtenin tanssijaisista, joita Kristofa hänelle oli kuvaillut, hän astuskeli eteenpäin kumppaneittensa kanssa, jotka pitkässä rivissä toinen toisensa käsivarressa seurasivat... koko tie tehtaalta poispäin oli tungokseen saakka täynnä. Tuonnempana laventui se jonkunlaiseksi kaduntapaiseksi käytäväksi.

"Näepäs! — Näepäs, Kristofa!... Wejergang on jo palannut Englannista!" Nuoret tytöt nyhkivät toisiansa oikein innostuneina. — "Uusi kevät-nuttukin, vaalea, vaaleanruuni!"

"Joutavia! Minä sen jo silloin näin, kun hän tuli höyrylaivalla eilen, minä... hän ja koko joukko englantilaisia... Kaikki ne olivat ruunia, joka mies; minä luin täydelleen seitsemän erilaatuista lantaruskeata!" — Se oli Josefa, joka nyt käytti kieltänsä; hän oli kerran ollut kuosikaupassa kokeilemassa.

"Saapa hän varoa itseään öljyltä!" hikersi joku.

"Hän on tavattoman kaunis! Näetkös, kuinka hän käy nenä uljaasti pystyssä... Ai, ja tuommainen punainen, sievä silkkinen nenäliina rintataskussa!" kuiskasi Kristofa Sillalle.

Tyttöparvi tunkeutui tiheeseen lähelle aidan vierustaa. Tuo ihailtu meni siitä ohitse huolettomasti hiljaa hyräillen, pää pystyssä, ja heilutteli kävelysauvaansa. Kaikki nuoret tytönkasvot tirkistelivät tuhman nöyrinä ja kunnioittavaisina suoraan eteensä, — kuitenkin hiukkasen silmäkulmiaan vilkutellen. Hän katosi sinne tyttöjoukon vastavirtaan, halkaisten sitä kuin lohi.

"On panettanut jakauksen niskaansa... Hattu kuin kuppi... Elä puhalla; hän on niin hirveän kevyt!... Ihan isänsä poika, niinpä onkin!... Hei, ja noin soma spanialainen ruokosauva!"

"Ei hän ole likimainkaan niin kopea, kuin tuolla kävellessään teeskentelee olevansa; mutta täällä tehtaassa, näetkös, täytyy hänen olla suora kuin kynttilä... Johanna Sjöberg, sama, joka pesee hienompaa pyykkiä, tunsikin hänet markkinanaamiaisissa; itse hän sitä minulle kertoi."

"Usko pois", tokasi Jakobina, "niihin tanssipaikoihin tulee paljo hienoa väkeä sillä tavalla. Luulet hyppiväsi vaan jonkun halpa-arvoisen kanssa; mutta sepä saattaakin olla kaupungin rikkaimman miehen poika... Ja muuten, jos sinulla on hitunenkaan havaintokykyä, saatat varsin hyvin huomata sen tanssimisesta taikka kellosta, taikka paidan kauluksesta ja siitäkin, että he pureksivat niin hienoa tupakkaa"...

"Hän vilkasi meihin, huomasiitkos sitä?" — kuiskasi Kristofa Sillan korvaan.

"Kyllä, sillä hän tuntee minut!" vastasi Silla vähän hämillään siitä, että nuori Wejergang oli silmänsä häneen luonut.

Siitäkö naurua seurasi.

"Mieliikö se mustakin variksenpoikanen raakua?" Variksenpoikanen tirkisteli harmistuneena liinasensa alta; mutta ei hän mitään vastannut. Hän tiesi itse, että nuori Wejergang hänet tunsikin; olipa hän ollut silloin konttoorissa, kun hän äitinsä seurassa oli pääkonsulin luona käynyt tehtaasen pyrkimässä.

Toinen virta työntekijöitä, joka tuli toisesta tehtaasta, yhtyi kuin haarajoki tähän ensimmäiseen, ja katuja ja kujia pitkin valui sitten taas tämä suuri virta vähitellen täällä alhaalla säännöttömän kaupungin osan puurakennuksiin, — kadoten mikä mistäkin ahtaasta portista ja sisäänkäytävästä noihin haalistuneihin, valkoisiin tai harmaisiin taloihin, joiden katot olivat liuskakivistä, turpeista taikka tiilistä, tahi jotka olivat vielä niin uusia, että tuskin olivat katokseen saadut.

Silla hiipi sisään ahdasta, kosteata käytävää pitkin. Pihaan pääsi auringon säteitä ainoastaan noista rei'istä ja raoista, joita mädätys oli syönyt vanhaan lauta-aitaan, missä näkyi vääristyneitä, ruostuneita rautanaulan kantoja tiheässä toinen toisensa vieressä, ja tuntikausia juoksi likainen vesi portin alitse ja yhtyi sitten ulkopuolella virtaavaan ojaan.

Hän pysähtyi ulkopuolelle, kuultuansa ennestään hyvin tutun, kuivakiskoisen, tasakorkean äänisäveleen siellä sisällä taaskin purkavan ulos äidin totuudenharrasta katkeruutta.

Tyytymättömän näköisenä ja vastenmielisesti Silla avasi portin, jonka takana Anderssonin matamin palvelustyttö seisoi tulipunaisena ja kykenemätönnä itseänsä puollustamaan, sillä aikaa kun Holmannin matami, helmat ylös käärittyinä, seisoi jalat hajallaan pihaojan päällä ja virutteli pesuvaatteita. Hän puuhaili huolellisesti ja vitkalleen, eikä hänen savenharmaissa silmissään näkynyt vähääkään mielenliikutuksen merkkiä:

"... Pitäisihän toki Anderssonin matamilla olla edes rahtunen järkeä tietääkseen, ettei niin kauan pidetyitä vaatteita voi viikossa valmiiksi saada... saatat hyvin viedä minulta semmoisia terveisiä hänelle. Enkä minä myöskään ole tottunut, vaikka olenkin köyhä ja vähissä varoissa, panemaan vaatteita pesuun paikkaamattomina ja repaleisina... ja minä uskallan sanoa, että sekä Nilsonin mummo, joka tässä vieressä asuu, että muutkin tämän talon ihmiset ovat ihmetelleet nähdessään, millaisissa vaatteissa semmoinen, joka itseään ruokakauppiaan rouvaksi nimittää, antaa miehensä ja lapsensa käydä!... Ei, ei sinun tarvitse minua vastustella, piikaseni; mitä minä kerran sanon, se on sanottu! — Ja entäs sukat sitten!... emme huoli niistä puhuakaan, toinen kantapää kun oli kurottu kokoon purjelangalla, niin ettei oikein kehtaa semmoisia pestäkään. Ihmiset saattavat näyttää niin mahtavilta kuin ikään tahtovat vaan, — mutta pesuvaatteet, kyllä ne puhuvat, puhuvatpa niinkin!"

Sitten hän kääntyi tyttärensä päin ja lausui pitkäveteisellä, oikein musertavalla äänenpainolla:

"Jos olisit vähäistä ennemmin tullut, Silla, olisit voinut minulta säästää paljon työtä!... Mutta eipä ole

väliä; mitä enemmän he minusta hengen ottavat, sitä parempi!... Minäpä en koskaan ole enään elää toivonutkaan siitä hetkestä alkaen, jona isäsi täältä lähti!"

"Minä otan kiinni ja väännän kanssasi, äiti!"

"Nytkö vasta, kun kaikki jo tulee väännetyksi? Kiitoksia vaan! Mutta olisit hiukkasen älyä osottanut, jos sinä, joka olet vaan istunut siellä tehtaassa, olisit vähäsen kiirehtinyt auttamaan sitä, jonka täytyy pestä ja tehdä raskasta työtä koko aamupäivä!"

"Kiitoksia terveisestä, matami Holman!" — se oli Anderssonin matamin palvelustyttö, joka nyt viimeinkin oli saanut sanat suuhunsa; — "mutta minä luulen, ettei teidän enää tarvitse itseänne meidän pyykillä vaivata; se on liian huonoa ja halpa-arvoista niin suurille selityksille."

Hän nyökkäytti ja lisäsi, samassa kiireesti portista ulos luikahtaen:

"Hyvä olisi, jos lipeänne olisi puoleksikaan niin purevata kuin kielenne!"...

Se oli ylimalkaan Holmannin matamin sekä parhain kuin myöskin itsetuntoisuutta todistava puoli, että hän aina isosi ja janosi oikeutta tässä maailmassa — muissa ihmisissä. Ja mikäli tämä vaatimus osaksikaan kääntyi koskemaan myöskin häntä itseä, silloin hän oli kylliksi onnellinen huomaamaan loan oman ovensa edestä aina kaikki hyvin la'astuksi. Silloin hän olikin niin suotuisassa tilaisuudessa, että saattoi määrätä sekä säännöt että poikkeukset...

Jokaisella on loistoaikansa, ja että väkipyörään sorvaaja Holmannikin oli elänyt, sitä aljettiin käsittää oikeastaan vasta sitten, kun hän jo oli näyttämöltä kadonnut — ja kentiesi hän itsekin siitä vasta nyt oikean käsityksen sai.

Ei ole nimittäin likimainkaan yhdenarvoista perheelle, saako se elatuksensa miehen työstä ja viikkopalkasta, vai onko se muuten hankittava, ja olevaiset olot teki vieläkin ahtaammiksi Selvigin matamilla piilevä Holmanni-vainajan lasku, joka toi seurassaan matamin tupaan sangen hämmästyttävät, vastenmieliset kasvot. Hän ei voinut saada päässään selväksi, että tuo lasku olisi oikea; — sillä olihan Holmannilla aina ollut määrätty, säännöllinen summansa taskurahoja!

Runsaasti tulvaili Holmannin matamilta katkeria lauseita, kun hän näki olevansa pakotettu joko kärsimään puutetta tahi etsimään työtä.

Hän oli tähän saakka tiennyt tarkoin ja säntilleen, miten hänen oli käyttäminen miehensä ansaitsemat rahat omassa majassaan, ja sen ohessa hän oli pitänyt tarkalla silmällä, miten muiden perheissä oli tämän asian laita. Hän oli, niin sanoakseni, näinä vuosina aina mukavasti istunut kuorman päällä ja ajanut. Mutta nyt oli, sitä pahempi, semmoinenkin aika tullut, että hänen itse täytyi laskeutua alas ja ruveta vetämään — ja siihen hän näytti huominkin soveltuvan.

Tämmöisessä ratkaisevassa tilaisuudessa ollessaan huomasi Holmannin matami, että jos koskaan oli johonkuhun käsiksi käytävä, niin olisi se nyt tehtävä — mutta kenen olisi käyminen, sen hän jätti sanomatta. Hyväksi aluksi hän käytti edukseen pääkonsuli Wejergangin tuttavuutta saadakseen tyttärelensä Sillalle työpaikan tehtaassa. Joutilaille käsille täytyi hankkia jotain tehtävää, ja palkitsisihan se kaikessa tapauksessa edes hiukkasen hänen miesvainajansa menneitä viikkopalkkoja. Ja kun hän sitten itse olisi kotona ja hoitaisi kunnollisesti talouttaan ja sen ohessa myöskin parsisi ja paikkailisi ja ottaisi pestäkseen vaatteita, kun semmoista tointa olisi saatavana, niin ei ainakaan kukaan uskaltaisi syyttää, ettei Holmannin matami näinä vaikeinakin aikoina tietäisi velvollisuuttaan täyttää!

Ja tätä velvollisuuttaan hän täytti vielä silläkin tavalla, että ankarasti esti Sillaa vapaita aikojaan joutiloimiseen käyttämästä, joka nuorisolle on niin turmiollista. Neuloa ja parsia ja paikkailia illat myötäänsä — ei voinut olla parempaa keinoa hänen vakaannuttamiseksi!

Mutta juuri silloin, kun Silla istui ja neuloi ja parsi ja paikkaili myöhäiseen iltaan saakka matalan öljylamppunsa ääressä, pyörivät ajatukset hänen päässään täydessä tanssissa ja riemussa, ja kaikki Kristofan ja muiden ystävättärien kuvailut muodostuivat siellä yhtä selviksi, kuin olisi hän itse niissä osallisena ollut. Saippuakupla toisensa jälkeen, seuraava aina edellistään erinomaisempi, nousi ilmaan ja pirahdi rikki juuri Holmannin matamin nenän edessä hänen siinä istuessaan ja neuloessaan. Ei hän sanonut mitään, — ihmetteli vaan toisinaan, mitä sukan kantapäissä voinee olla hymyiltävää ja naurettavaa!

Alhaalla Högbergin pajassa näytti siltä, kuin olisi ollut, ei ainoastaan joutomaanantai, vaan myöskin joutotiistai. Tuskin ainoatakaan henkeä oli siellä saatavilla, niin autiota ja tyhjää siellä oli. Pajan edessä vartosi pitkä rivi kuokkia, lapioita ja kivihakkuja, joita piti teroitettaman, käytettäväksi tien raivauksessa tuolla alempana uuden satamalaitoksen lähellä.

Högberg tuli pajaan, etunahka riippumassa toiselta olkapäältä, ihan kuin hurjistunut... Ei ollut enää ainoatakaan sääntillistä kisälliä eikä oppipoikaa; mutta hän oli päättänyt antaa poiskäskyn heille joka miehelle järjestään, niin totta kuin hän Högbergin nimeä kantoi!

Yksi siellä kuitenkin seiso ja rehki! Hän oli siellä seisonut ihan yksinään ja viilata jyrskyttyä kisällinäytettään eilen koko juhannuspäivänkin. Mutta semmoista se on, toinen joutiloipi, ja toinen rahan-ahneudessaan mielellään suopi sielunsakin palaa... Oikein kelpo työmies, hitto vieköön! — ja jos ei hän olisi joutunut tekemisiin poliisin kanssa... niin, ei! — ei, niin; pääsihän poika siitä vapaaksi, se on totta!...

Puhuttu oli Nikolai, joka uudelleen oli Högbergin pajaan työhön tullut palvelukseen oppiaikansa loppuun.

No, viimeinkin!... Tuolla tuli kaksi, hönkötellen pihaa pitkin pajaa kohden.

Högberg kääntyi pois päin eikä ollut heitä näkevinänsäkään. Eipä nyt ollutkaan, oikein ajatellen, aika kärkeä pois väkeensä. Itse hän vaan meni pois ja veti kivikuokan ahjosta, ja kun nuo kaksi syntistä tulivat, seiso hän siellä itse pitkänä, laihana, vankkana ja harmaana, ja takoi niin että säkenet räiskyivät.

Tämä mestarille soveltumaton työ vaikutti paremmin kuin ankarimmatkaan nuhteet, ja kun hän sitten mitään lausumatta heitti kivikuokan käsistään ja alkoi tavallista kuokkaa teroittaa, tuntui selvästi, että pajassa oli helteinen ilma.

Sitten vähitellen aamupäivän kuluessa tulivat muutkin, tuijottavin silmin, pakottavin ohauksin ja naamat vaaleina ja valvomisesta raukeina, yhden silmä paisuneena ja toisen nenän poikki laastaritilkku levitettynä. Äänet olivat käheät, ja mitään lausumatta ryhtyi kukin työhönsä. Heidän täytyi liikkua joutuisasti, jos aikoivat saada korjatuiksi kaikki nuo työkalut, mitkä siinä vartoomassa olivat.

Työtä tehtiin herkeämättä iltapuoleen saakka, eikä koko pajassa sanaakaan hiiskuttu. Silloin huomattiin jo enin osa työtä ennätetyksi, ja Högberg itse lähti toimilleen kaupunkiin.

Joilla vieläkin oli kiire töissään, he loistivat hiessään, mutta joko sitten siitä syystä, että työ juuri oli parhain lääke parantamaan äsken kuluneen juhannuspäivän ja juhannusaatto-illan hurjailemia, taikka vaikutti sitä sama huojennus, jota yleensä tunnettiin silloin, kun mestari oli matkoihinsa mennyt — heti aloitti joku yht'äkkiä virittää ääntänsä lauluun, pari muuta haukotella ja ojennella itseänsä sen mielihyvän vaikutuksesta, mitä edellisten päivien muistelmat heille mukansa toivat; — ja sitten sitä oltiin kerrassaan täydessä keskustelussa siitä, miten he olivat itseänsä huvitelleet.

Nikolai yksin teki työtään uupumatta; hänestä oli naulanreikä kisällinäytteensä henskeliraudassa tärkeämmän arvoinen kuin heidän kaikki juhannushuvinsa, ja jos nyt vaan jatkaisi työtään, valmistuisi se ennen kuukauden loppua...

Hänen pieni naulavasaransa yhä nakutteli heidän juorutessaan — noista tervatynnyreistä ja puukasoista ja vanhoista huoneenseinistä, joita olivat polttaneet... siitä hauskaasta elämästä, mitä olivat viettäneet, ja niistä laseista, joita olivat kallistelleet, niin ettei heillä nyt enää ollut killinkiäkään taskussa — ha, ha, ha!

Vasara nakutteli herkeämättä.

Jan Petter oli laivalla käynyt saaristossa ja nähnyt niin paljon kokkovalkeita, ettei niitä voinut lukeakaan...

"E-hei, kun ollaan humalassa!"...

Vasara vieläkin nakutteli.

Toinen oikoi itseään ja haukotteli, koko juhannusjuhla leuoissaan... "Tuolla ylhäällä Grefsenharjulla oli punssi loppuksi ihan kuin virtanaan juossut alas mäenrinnettä pitkin!... Wejergangin poika oli antanut tehtaan työille Marilaakson järveltä vanhan veneen ja puolikon tervaa... kuullut käen kukkuvan ja mellastanut koko yön... hoippuroinut kotiin vähää ennen kahdeksaa"...

Vasara ei nakutellut enää.

"Wejergangin poika... tehtaan työt Wejergangin seurassa!" — Nikolai seisoivat levoton ja epävarmana ja kuunteli; kerta toisensa jälkeen lensi kiireesti terävä silmäys sitä kohden, joka siellä jutteli...

Kylmä hiki valui alaspäin hänen ruumiiltaan, ja hän lähti pois.

* * * * *

Silla oli käynyt karjakartanossa ja tuonut sieltä tavallisen tuoppinsa iltamaitoa, kun hän veräjällä tullessaan kohtasi Nikolain. Nikolai sanoi nähneensä hänen menevän sinne, mutta Silla tiesi kyllä hyvin, että hän oli siinä seisonut ja häntä odotellut.

"Uskopas vaan, Nikolai, minulla oli oikein hauskaa juhannusaattona!" — hän piti kahvasta pyttyä edessään Nikolain ja itsensä välillä. — "Kunpa vaan saisit tietää... Et, et milloinkaan elinaikanani!"...

"Siellä Grefsenharjullako?"

"Mistä sinä sen tiedät — sano, mistä sinä sen tiedät!"

"Niin, minä — eräs sepänsälleistä oli siellä... Mutta en minä käsittänyt, miten sinä siltä kotohiselta voit päästä sinne!"

"Kylläpä se kovin ahtaalla olikin, sen saat uskoa!" Hän vilkasi ympärilleen ja kertoi varovaisesti kuiskuen: — "Äiti ei tiedä mitään muuta, kuin että minä muka makasin ja nukuin sängyssä koko juhannusyön. Hän halusi syödä juhannuspuuroa täti Askerin luona, ja minun piti olla kotona ja silittää; mutta kun kello tuli yhdeksän, minä sanoin jäähyväiset, minä, ja luikahdin tieheni... Kas niin, Nikolai!" — hän löi nauraen käsiänsä yhteen. "Jospa vaan olisit kuullut, kuinka hän elämöitsi eilen aamulla, kun palasi kotiin, ja minä makasin vielä!... Kuulitkos sitä, että meitä siellä punsillakin kestettiin?"

"Kuka sitä sinulle tarjosi?"

"No, pitäisihän sinun se arvata! — Mutta, Nikolai, sinä et hiisku siitä mitään. Se oli eräs henkilö, joka meille tarjosi"...

"Vai nii-in! —"

"Hän tuli sinne ylös vartioimaan, etteivät sytyttäisi juhannuskokkoa lähelle metsää... Niin, tiedätkös, Nikolai, ettei se ollut kukaan vähemmän arvoinen, kuin juuri nuori Wejergang itse! Hänen isänsä vietti juhannuskestiä; ja juuri kello puoli kahdeltatoista piti heidän nähdä kotirapulleen tuliroihu sieltä."

"Ja sitten hän antoi teille punssia? — Sinulleko myöskin?"

"Juuri minulle! — Tuolle mustasilmäiselle!" — huusi hän.

"Kyllä kait hän juttelikin sinun kanssasi?"

"Juttelipa niinkin, — hän tietää niin mainion hyvin, että minun nimeni on Silla!... Minä tapaan hänet joka ikinen päivä nyt, tiedätkös Nikolai!"

Nikolai säpsähti, juuri kuin olisi kolauttanut vasaransa tyhjään alasimeen. "Kas niin!"

"Viime lauantaina konttoorissa, kun hän oli laskenut väärin ja antanut minulle kruunun liikaa, sanoi hän, että minä saisin sen pitää ja ostaa sillä sokurileivoksia"...

"Oh — ho, hei; niinkö juuri hän sanoi? Sepä vasta hyvyttä on!" — Nikolai teeskenteli jotakin, minkä piti naurua oleman... "Hirveän hyvänlaitainen se on yökkipiikakin syöttäessään hanhea, sen sitten kiinni ottaakseen!"

Hän seisoivat, toisella kädellään veräjänpylvästä kiinni pidellen, ja katseli häntä hetkisen; niinhän se Silla oli tullutkin hienoksi ja sieväksi ja melkein pitemmäksi entisestään. — "Nuori tyttö, joka ei edes tiedä kaunis olevansa"...

Sillan suun ympäristöt alkoivat värähdellä; koko hänen muotonsa osoitti valtaavata vastenmielisyyttä.

"... jos hänelle tarjoavat sokurileivoksen taikka kaulahuivin tahi jotain huvia, niin hän jo kurkottaa kaulansa ja piipertää kohden... Minun luullakseni pitäisi sinun se huomata kaikkialla, mitä näet ympärilläsi, Silla! Kuinka harvat heistä säilyvätkään siksi, että tulisivat rehellisten työmiesten vaimoiksi? Tuskin ennättävät siihen, että saavat tanssia pari kertaa, sen he tekevät, ja sitten on virsi loppunut!... Ja niin hyvänlaitaisia he alkavat nyt olla sinullekin, Silla!... Kyllä se Wejergang pitää varalla sinua, niin pitääkin!... Jos en minä ennätä pitää varalla häntä!" — Hän näytti sekä kovin vaalealta että ilkeältä.

"Oletko sinä mieletön, Nikolai? — Elä muutu noin julman muotoiseksi!"

"Olenpa kylläkin minä mieletön, kun olen siellä seisonut ja viilannut ja kihnuttanut koko kuukauden kisällinäytettäni ja niin antanut sinun täällä käyskennellä susilauman keskellä... Mutta minäpä nyt olen syntynyt juuri semmoiseksi, minä, että kaikkein täytyy edestäni umpilukkuun luikahtaa!"

Silla seiso samoin kuin aina muulloinkin, kun Nikolai sillä tavalla hänelle jutteli, hämillään ja nurpeana, pitkänhoikka ruumis etukumarana ja silmät maahan luotuina.

"Me kaksi, Silla!" jatkoi Nikolai vihdoinkin ja nykäytti ruumistaan, ikään kuin parempaa painoa antaakseen; mutta hänen äänensä vapisi ja kieli tuntui sanoja tapailevan, — "me kaksi... me olemme ikään kuin kasvaneet yhdessä! Ja koska kerran kävi niin hullusti, — niin — että minä jouduin hullulle tolalle, niin paljoa helpompi oli sinua kaltoin kasvattaa, sillä olinpa minä vankka, minä, mutta sinä olit hoikka ja hento ja sinun täytyi myötäensä hiipiä kuin kissa valheinesi ja juoninesi. Ja sitten... niin... ajattelin minä... että, jos niin kuin... me kaksi... jotka aina olemme yhtä köyttä vetäneet — eikä minulla ole ketään muuta ollut, johon olisin luottaa voinut, sen sinä tiedät... eikä sinullakaan, Silla! — että me yhtyisimme... Ja, jos sinä ajattelisit samoin kuin minä, niin"...

Hän oli puristanut leveät kätensä veräjänpylvään ympärille, ikään kuin olisi tahtonut vastausta odottaessaan sitä rutistaa tanakan ruumiinsa koko voimalla. Hän tirkisteli tuota alaspäin kumartunutta tyttöä; mutta tämä ei silmäystänsä kohottanut. Ja sitten hän taaskin henkäsi raskaasti; hän tuns, että hänen oli vielä jatkaminen.

"... Ja nyt minä olen vaivoin koonnut muutamia killinkejä enkä ostanut mitään, ja viilannut ja viilannut niin uutterasti kisällinäytettäni, jotta sitten, kun kisälliksi pääsen ja vielä vuosi olisi loppuun kulunut, ja olisin ennättänyt hiukkasen säästöön panna, niin... niin — voisi käydä laatuun, että sinä kerrassaan pääsisit sekä tehtaan rojusta että noista kotitouhuistasi ja tulisit kelpo sepänvaimoksi, Silla! — Ei sinulla ole milloinkaan ollut ketään, joka sinua olisi niin vaarilla pitänyt kuin minä, sen itse tiedät;... ja minä tahdon sinua kohdella niin, ettet sinä milloinkaan voi sitä käsittää!... Semmoiselle, jolla ei isää eikä äitiä ole, eikä, sen jälkeen kun olin poliisin hoteissa, paljoa kumppaleistakaan tietoa!"... Tässä hänet liikutus kokonaan valtasi.

"... Tuommoinen, noin tavattoman kaunis sepänvaimo kuin sinusta voisi tulla, Silla! Jos on kenelläkään moisia silmiä, joihin seppä saattaa ihastua, niin ovat kait sinun sellaiset; nepä ovat kuin säkenet sysissä sähköisivät, niin ovat!... Ja sitten, kun tulee kotiin ja saapi nähdä sinun pienen, kauniin, mustan päänyppykkäsi vartoomassa tuvan ovella!... Kaikki se, — että minua myötäensä on pidetty koiran arvossa... ja vielä huonompanakin, — varkaanakin kaupanpäällisiksi, kaikki se olisi vaan kuin leikkiä, jos asiat niin kävisivät... Oma tupa, lukku ovessa ja arkku sisällä, sepä olisi jotain toista, Silla, kuin antaa itseään hinata hyppyhuoneisiin ja olla nuortenherrain ja merimiesten pyöriteltävänä pitkin seinämiä!"

Hän olisi tehnyt viisaammin, jos olisi jättänyt mainitsematta sen, minkä tuli tässä viimeiseksi tulisessa innostuksessaan lausuneeksi, sillä sitä vastaan, kun Silla juuri äsken seiso melkein masentuneena, liikituksen valtaamana ja kyyneleet silmissä, lensivät hänen kasvonsa nyt kerrassaan tulipunaisiksi tuon Nikolain lausuman syytöksen johdosta.

"Tahdotko sinäkin sitten kieltää minulta tuon vähäisen huvin, Nikolai? Minä en saisi nähdä mitään... en olla mukana missään... Niinkö tahdot? Minun pitäisi olla semmoisen, joka en olisi koskaan saanut tanssia — aivan kuin joku harvinainen lintu ihmeteltävänä, joka ensin on häkissä ollut äidin luona ja sitten sinun"...

Tässä sitten sanat lopuivat ja itkuksi ratkesivat.

"Sitäkö se sitten on, kun lupaat olla kiltti ja hyvä minulle, Nikolai? — Sinä varmaan yrittelet saattaa minua vielä pelkäämäänkin itseäsi!"

"Minuako? — Minuako pelkäämään, Silla?"

"Enkö minä ole heidän kaikkien mielestänsä juuri kuin vuosikautinen penikka, jota äiti nuorasta taluttaa!... Ja sitten tulet vielä sinä ja tahdot häntä autella, Nikolai!... Se on oikein! Se on oikein! Sulje vaan minut teljen taakse!... Niin kyllä, sinä ja äiti! — Se riippuu vaan siitä, kuka minut haltuunsa ottaa!... Mutta olepas vaan varoillasi, Nikolai!"

Hän alkoi vihasta uupuneena oikein ääneensä itkeä.

"Niin, niin, itke vaan; en minä sano mitään, minä... Onpa niitä kyllä, jotka hetkisessä hyvin voivat sinut tynnyttellä!" lisäsi Nikolai synkästi.

Silla hypähti heti ylös, astui hänen eteensä ja laski kyynänpäänsä luottavaisesti hänen olalleen:

"Voithan sinä hyvin huomata, että minä se olen, joka tulen sinun vaimoksesi, Nikolai!" — hän katsoi häntä suoraan ja hellästi silmiin; tummat, keltapisamaiset kasvot olivat vielä kyyneleistä kosteina.

"Niin, jos sinä, Silla, niin tahdot, niin näetpä tässä semmoisen, joka voi tarttua sinuun!"

"... Mutta entäs äiti, Nikolai! — Oi, minä niin pelkään, niin pelkään vaan, että hän saisi vihiä tästä, että me joskus kohtaamme toisiamme. Hän katsoo niin jäykästi minuun; joka kerta, kun olen joillakin toimilla, aina minä olen viipynyt poissa liian kauvan!"

"... Mutta usko pois, että kun iltasilla istun ja parsin ja paikkailen, niin ajattelen toisinaan, että sinä kerran tulet niin hienoksi ja rikkaaksi, että saat omaksesi koko Hågbergin pajan, niin että äidin täytyy myöntyä!"

"Hei, niinkö sinä ajattelet, Silla!... Niin, sitten minä tulen! Hänen vastustuksensa täytyy haihtua kuin savu tuuleen, jos minä vaan kerran ilmestyn kotiisi kisällikirja taskussani — ja vielä rehellinen elinkeinoni kaupanpäälliseksi!"

— Mitä sitten lienee tapahtunutkaan tänä valoisana, usvaisena kesä-iltana, kun koski pauhaten riensi sillan alitse, puut ikään kuin liehuivat ihan uusissa, juuri äsken puhjenneissa lehdisissä ja siellä ja täällä kimelteli kuin auringon paiste akkunoissa? Oliko hän humalassa, vai lieneekö syy ollut illan, jolla olisi vielä ollut ylimääräinen juhannushiiivansa?... Kun hän viimeisen vilahduksen Sillasta näki, oli tämä omalla tavallaan hiukkasen kumarruksissaan pyytyinensä kiirehtinyt kotiin ja katsonut taaksensa häneen päin kääntyessään kujaan rakennuksien välille.

* * * * *

Kyllä se maailma sentään oli varsin hyvä, kun vaan kaikki lukuun otettiin!... Kun hän otti lähemmin ajatellakseen, eivät ne asiat aina niin hullusti käyneetkään, vaikka ne silloin ja tällöin umpilukkoonkin luikahtivat;... ja sitten — niin, sittenpä sitä saikin olla sekä vankka että näppärä, jos mieli ne jälleen auki ja kuntoonsa saada!...

No niin, nythän kaikki oli hyvin kuitenkin! Vasta se sitten huomataan, kun perille tullaan... ja sitä varten täytyykin olla poliisit ja mestarit ja järjestys ja kurikeinot kaikkialla, jotta lukku voisi oikein käydä.

Nikolai seiso ja mieltä ja päätteli naulojansa siellä pajassa; hän oli nyt saanut jo kisällikirjansakin ja näki kaikki parhaimmassa valossaan. Että hän ja maailma olivat sovintoon tulemaisillaan, se loistavina piirteinä kuvasteli koko hänen leveiltä kasvoiltaan. Tuo kookas, voimakas olento liikkui siellä työssään varsin uudella, reippaalla rattoisuudella!

Hän kantoi nyt kisällinpalkkaa ja voi siis ansaita kokoon kauniin summan viikon kuluessa. Se oli varsin onnellinen sattuma, ettei hän koskaan uskaltanut lahjoittaa Sillalle mitään, ei kaulahuiveja eikä muitakaan korutavaroita Holmannin matamin tähden. Säästetty pysyi säästettynä, ja Silla kyllä saisi osansa aikanaan.

Lauvantai-iltasilla, niin pian kun oli hiukkasen pyyhliniinalla ja kylmällä vedellä siivonnut itseään, oli asia lähteä tehtaalle päin... Hän astui vasaroinen, ja pihtineen, rautalevy tahi lukku kädessään, sen vuoksi vaan, että luultaisiin hänen luvallisilla toimillaan kulkevan. Ja niin se jäikin kokonaan siitä riippuvaksi, saiko tällä tavalla edes ja takaisin katua kuljeksiessään vilaukseltakaan Sillaa nähdä.

Se oli selvää sattumakauppaa, ja niinpä usein sattuihin, että hän yht'äkkiä tapasi Holmannin matamin eikä Sillaa. Hän sai pitää senkin hyvänänsä; kaikessa tapauksessa voi hän kuitenkin katsella suoraan pitkin talojen välillä käyvää katua, jota Silla kulki monta kertaa päivässä. Mutta paljoo vaikeampi oli hänen sietää sitä, että niilläkin kerroilla, joina onni hänelle muuten suosiollinen oli, Silla kulki parin kolmen tehtaantytön kanssa käsi kädessä, niin että tuskin voi toivoakaan näkevänsä häntä enempää kuin vilahdukselta tahi saavansa muuta kuin pari pikaista silmäniskua, ennen kuin he jo kääntyivät portista milloin sinne, milloin tänne.

Mikä pakko hänen oli käydä ja laatustella kaiket illat noitten tyttöheitukkain kanssa... soveltuiko sellainen Sillalle, soveltuiko? Ei hän ollut vielä kylliksi kehittynyt eikä hänellä ollut vielä ymmärrystäkään käsittääkseen, mille kaikelle hän oikeastaan siellä alttiina oli ja mitä se oikeastaan tarkoitti, tuo herrasmies, joka hänelle silmiään vilkutti... noitten kauniitten silmien tähden... Huvikseenko? — käydä ympäriinsä myllyssä, kunnes sitten jälleen palataan sekä muserrettuna että jauhettuna!...

"Ei... ei tämä pitkälle kelpaa!"

Eikä siihen ollut muuta keinoa kuin yhä taukoomatta viilata ja viilata ja yhä lisätä viikkopalkka edellisiin, kunnes olisi kertynyt hopeakoukku kylliksi suuri, millä kiinnittää Silla itseensä.

Niin, kunpa vaan kerran saisi Sillan luokseen! — Hän vaipui tuumimaan huoneen vuokraa ja häiden menoja.

VIII.

Vähän aikaa sen jälkeen, kun Nikolai oli saanut kisällikirjansa, hämmästytti eräs ilahduttava tervehtijä häntä — tuskin hän voi omia silmiänsä uskoa — sillä ei se ollut kukaan muu kuin hänen oma äitinsä, joka lauvantai-iltapäivällä vartoi häntä sen ruokapaikan edustalla, missä hänen tapansa oli käydä aterioimassa!

Hän oli kuullut Nikolain päässeen kisälliksi, eikä ollut saanut lepoa pahaakaan ennen kuin pääsi tervehtimään poikaansa erään lautainvetäjän mukana, joka lähti kaupunkiin. Hän oli tullut niin iloiseksi!... Jospa vaan Nikolai tietäisi, miten monta kertaa hän oli huokaillut hänen tähtensä, ja miten monen monituista kyyneltä hän oli vuodattanut, — tuo kookas, muhkea, puoleksi talonpoikaiseen vaatteukseen pukeutunut nainen oli kasvoiltaan oikein tulipunainen ja itki ja myötäänsä kuivaili kyyneleitään kokoonkääryllä nenäliinalla, kuvaillessaan liikutuksiaan ja iloansa siitä, että kaikki oli parhaaksi kääntynyt, ikään kuin korkeamman käden johdatuksesta!...

Hän oli jo pitkät ajat ollut niin onneton; mutta nyt, saatuaan jälleen poikansa, näytti hänelle kaikki kerrassaan varsin toisellaiselta!... Hei, noin suureksi ja hartiakkaaksi ja kelpo mieheksi kuin hän oli tullutkin — aimo sepäksi! Oli kait jo hänellä sortuuttitakkikin ja muut pyhävaatteet?... Ja hattu täytyi hänellä myöskin olla! — Nikolain tulisi vaan seurata hänen ohjeitaan; kyllä hän tiesi kaikki seikat, sillä hän oli paljon maailmaa nähnyt.

Sangen ihmeellisiksi, alussa melkein sekanaiseksi Nikolain tunteet kävivät, kun hän tuolla tavalla yhtäkkiä näki äidin luokseen heitetyksi... ehkä vielä saattaisi niinkin tapahtua, että kentiesi isäkin jostain samaan joukkoon heilahtaisi!

Monta vuotta oli jo siitä kulunut, kun hän oli äitiänsä ajatellut, ja se kuva, mikä hänestä vielä oli jäljellä, oli vaipuneena hänen muistinsa syvään, kyneleiseen, tuikean suolaiseen mutakätköön, jossa ei sitä ensinkään oltu juurtumaan aiottukaan. Siellä hänen sydämessään oli jotakin, mitä hän vaistomaisella varovaisuudella uuden onnellisuutensa säilyttämiseksi kammosi;... mutta uuden Nikolain — sepänsällin — onnellisuuteen kuului kyllä myöskin se, että hän sillä tavalla jälleen löysi äitinsä! Totta tosiaan hän iloitsi hänen tähtensä, ja se oli niin tavattoman liikuttavata...

Ja kun hän sitten käveli hänen kanssansa ja oli iloinen sekä kaikkiin aulis ja menetti siinä sekä lauvantainsa iltapäivän että sen mukana puolen päivän palkan — oli hän myöskin, vaikka ei oikeastaan semmoista ollut aikonutkaan — tuhlannut lahjan ostamiseen — se oli suunnattoman suuri, hieno, kukkasiin värjätty silkkinen kaulahuivi — yhtä paljon, kuin minkä neljänätoista päivänä oli puristanut ja haalinut kokoon... ja sitä paitsi hän oli äidilleen ostanut hienoa leipää ja sianliikkiön, jotka hänen piti viedä mukansa maalle palatessaan ja joista Barbro jo kaupungissa ollessaan maistiaisina muutamia aimo sipaleita illalliseksi nautti.

Hyvä oli ruokahalu hänellä... eikä hän näyttänyt erittäin säästämäänkään tottuneen — tämä oli likimääräinen tulos niistä huomioista, mitkä onnellinen poika oli äitinsä seurassa oleskellessaan ennättänyt tehdä. Sitä paitsi hän huomasi silloin myöskin odottamatta menettäneensä kauniit rahasummat, ja puoleksi tyytymättömällä mielellä hän sitten illalla lähti kävelemään ennestään tunnetuille paikoille, saadakseen siellä kentiesi sattumalta tavata Sillaa, jotta voisi hänellekin kertoa tästä uudesta onnestansa.

— Koko tämä osa kaupunkia, ylängön rinteelle rakennettuna, oli jo varjoon siirtyneenä, ja hieman helteisessä kesäillan lämpimässä kuljeksi joitakuuta työmiehiä, nuttu irralleen hartioille heitetynä, samalla aikaa kun tämän tehdaspaikkakunnan räämäpuodeista sieltä ja täältä kuului korviin melun ja hälinän kaikua.

Nikolai oli turhaan risteillyt kulkuväylällä karjakartanon läheisyydessä ja myötäänsä pitänyt silmällä sekä leveätä maantietä, joka kävi veräjän ohitse, että myöskin jalkapolkua, joka niityn poikitse poikkesi sen takana olevaan metsään. Sillaapa vaan ei ollut nähtävissä! Eräs tyttö lähti pyttyineen navettakartanosta ja meni rapusta sisälle. Tämä vilkasi häneen päin ja nauroi, — ja seurauksena oli,

että Nikolai jatkoi kulkuansa tehtaalle päin, ainoatakaan kertaa taakseen katsomatta. Mahtoipa noilla asujilla olla silmät, jotka seinätkin lävistivät?... Ja lienevät varmaankin jo alkaneet sitä ihmetellä, että hän niin usein siellä päin käveli...

Vesiputous oli suljettuna, niin että vesi virtasi ainoastaan valkeina säikeinä sulkulaitoksen ylitse ja valui tippa tipan jälkeen vesirattaalle. Joku ratasmies mennä ratusteli hänen edellään. Nyt se pysähtyi ja kaatoi pois kuormansa; se soljui kerrassaan alas... Siinä oli multaa, jota he vedättivät tehtaaseen viereen konttoorirakennuksen eteen aiottua puutarhalaitosta varten.

Laita-aitauksen sisäpuolella oli koko joukko muijia ja nuoria tyttöjä täydessä puuhassa. He perkasivat, harailivat ja istuttelivat, samalla aikaa kun mies puutarharuiskuineen käveli jäljessä päin, ja avonaisesta akkunasta kurkotteli nuori Wejergang, olkihattu päässään, alaspäin ja jutteli alhaalla työskenteleville.

Siellä seisoivat Holmannin matamikin, käsi kupeella, erään mustan puutarhapengerin ääressä ja silmäili jotakin valmiiksi tehtyä istutusta, jota hän oli vielä käsin taputellut, ja — Silla oli siellä myöskin... polvillaan maassa ja kitki rikkaruohoja esiliinaansa kukkaspenkereestä, joka oli rakennuksen seinustalla. Ja juuri hänelle nuori Wejergang laski leikkiä akkunasta, ja Silla pudisteli päätään ja nauroja ja vilkui ylöspäin, — vastata ei hän tosin uskaltanut Holmannin matamin tähden!

Tuntui juuri kuin pihdillä olisi puristettu monta kertaa juuri siitä sydäneläköistä kohdalta, ja yht'äkkiä muistui hänen mieleensä suloisena se päivä, jona hän oli saanut Ludvig Wejergangin käsiinsä.

Hän siirtyi jälleen hiukkasen alaspäin, sydän lyijyväkin raskaampana, ja heittäytyi istumaan tuonnemmaksi ojan partaalle, josta helposti voi pitää silmällä niitä, jotka siitä ohitse kulkivat, itse kuitenkin näkymättömissä ollen.

Kyllä se Silla oli näyttänyt mainion kauniilta, kun hän iloisuuttaan salailleen pilkisteli ylöspäin! — siihen ne Nikolain ajatukset aina jälleen palautuivat, ja sen hän vaan myötäensä näki edessään; ja sepä se juuri tuskalliselta tuntui...

Tuntikausi oli kulunut. Melkein tylsämielisenä hän oli nähnyt yhden toisensa jälkeen menevän tietä pitkin alaspäin; mutta yht'äkkiä loisti sieltä värinvivahduksia hänen kasvoihinsa. Ludvig Wejergang mennä lunkutteli siitä ohitse — huoletonna ja kevytmielisenä, herrassauva kädessä heiluen. Hän oli ruusuposkinen kuin tyttö, hieno, musta poskiparta näkyi panamahatun alta, ja siniharmaat silmät tihruttelivat ympäriinsä, ja huvikseen hän vielä hiljalleen hyräili mennessään.

Nikolai tirkisteli häntä harmista menehtymäisillään, kunnes hän tietä pitkin vähitellen alankoon katosi.

Taaskin tämä vanha toivottomuus ylivaltaa vastaan!... sama, jota ei hän milloinkaan selville saanut eikä milloinkaan voinut perille ajaa, jos ei vielä joskus sattuisi niin, että — hän sulki silmänsä ja tuommoinen pidätelty, väkinäinen muodonvaihdos kuvautui hänen leukansa ja suunsa ympärille...

Tuolla tuli Silla Holmannin matamin rinnalla, pää alaspäin painuneena, kuin huojuva virpi. Aina välistä hän loi ympärilleen salaisia silmäyksiä, juuri kuin koulutyttö, joka opettajaansa välttelee.

Alempana karjakartanon kohdalla he erosivat; Silla poikkesi sinne iltamaitoa ottamaan.

Hän palasi sieltä pyttyineen ja meni polkua pitkin niityn poikitse. Hän astui pikaisin askelin ja hymyili itseksensä, ja melkein kauhistuneen näköiseksi hän muuttui, kun Nikolai ojan partaalla seisomaan nousi.

"Säikähdytkö sinä nähdessäsi minut, Silla?"

"Näytätpä sinä tuimalta, sinä", vastasi hän ilvehtien.

"Olihan se kait niin, että sanoit tahtovasi minun vaimokseni ruveta, Silla?"

"No, minkä tähden sinä nyt sitä kysyt, Nikolai? — Onhan siihen vielä pitkältä aikaa!"

"Minun tarvitsee kuulla se vielä kerta... Jos ei saata olla asiastaan varmempi kuin minä, niin haluaa mielellään koetella, onko nuora, jossa aikoo kiinni riippua, kylliksi pitävä... vai onko se niin haurasta, että voi poikki sätkähtää! — Sinä olet saanut niin monenmoista ajateltavaa, sitten kun tänne tehtaaseen tulit."

"Olepa varoillasi!... ole vaan varoillasi, Nikolai! — Sinä olet ruvennutkin näinä viime aikoina oikein pelkäämään minun tähteni!" vastasi hän kopeasti nauraen; "mutta minä olen nyt myöskin päässyt hiukkasen varttuneeksi, minäkin. Sinä vaan olet semmoinen, joka et sitä keksi — ja seisot siinä kuin pölkky!"

"... Mutta saat olla siitä vakuutettu, että minulla nyt on oikein aika kiire! Niin pian kuin olen saanut vähän ehtoollista nielaissiseksi, sitten lähdän taaskin tehtaalle. Minä ja Kristofa ja Kalla ja Josefa olemme saaneet puhdistaksemme ja kitkeäksemme koko konttoorin puutarhan... herne- ja porkkana- ja kaalisarkain alapuolelta, — ja kun syksyn puoleen laitokset laajenevat, saamme nekin huoleksemme!"

Nikolai vaan seisoi ja laskeskeli... Seitsemänkolmatta taaleria ja siitä vähennettynä kaikki, mitä oli kuluttanut äidilleen tänään... Liikkiökin vielä, joka ei ainakaan takaisin tule! — siinä oli kaikki, mitä hänellä oli, ja kaksi kertaa niin paljon hän vähintäänkin tarvitsi, ennen kuin voi saada irti kaikki, mitä tuvassa välttämättä tarvitaan... Pääasiana vaan oli saada Silla sieltä pois... hän kun tuolla tavalla nyt hommaa sekä yöt että päivät!

Kuuluvalla äänellä lausui hän vaan hyvin varovaisesti:

"Jos meillä vaan on kylliksi ymmärrystä, niin että hyvin pidämme puoltamme ja olemme säästäväisiä, niin saatamme kentiesi jo tänä keväänä päästä omaan tupaamme, Silla!... Mutta siihen voi vielä paljo välille tulla!"

Viimeinen lause kuului varsin soinnuttomalta ja pidätelty, raskas huokaus sitä seurasi.

"Minä ajattelen, ettet sinä, Nikolai, saa rohkeutta etkä virkeyttä ennen kuin tulet naimisiin!" lausui hän nauraen; "nyt on niin ikävätä kohdata sinua, että siitä saattaa tulla ihan alakuloiseksi ja ikävälle koko jäljellä olevaksi iltakaudekseen... Oikein kelpo sulhasmies!" — Hän pyörähti korollaan pikaisesti ympäriinsä ja kiirehti pyttyineen polkua myöten matkoihinsa, vähäsen päätään nyykäyttäen jäähyväisiksi Nikolaille.

Tuota uutista, jonka tähden juuri oli tänne lähtenyt, ei hän siis ennättänytkään kertoa, ja totta sanoen, sen hän oli kokonaan unohtanutkin. Mutta olipa sitä kait aikaa vielä toisellakin kerralla, kun hänet tapaisi. Eikä siihen seuraavaan kertaan pitkälti lieneekään — semmoisilta kuin asiat nyt näyttivät!

* * * * *

Muutaman viikon kuluttua Nikolaita kyseltiin.

Eräs kuormamies, aimo joukko tavaroita ajopeleissään, oli pysähtynyt Nikolain ruokapaikan edustalle. Kuormassa oli muun mukana myös hänen äitinsä suuri arkku, jonka mies oli ottanut kaupunkiin kuljettaakseen ja tahtoi toistaiseksi sijoittaa Nikolain asuntoon. Itse tulisi Barbro vasta muutaman päivän kuluttua.

Kyllä kait hän jotain tuumiskeli! Aikoiko hän kentiesi taaskin mennä palvelukseen?

Ja kun Nikolai sitten eräänä iltana tuli kotiinsa, näki hän punaiseksi maalatun astian ja parin nauhakenkiä arkulle lasketuksi. Hänen äitinsä oli varmaan siellä ollut!

Puolen tunnin kuluttua hän sitten näyttäytyikin. Hän oli ollut vaan ulkona ja ostanut vähän pehmeätä ruisleipää, juustoa ja voita illalliseksi täällä majaillessaan.

Nyt hän jo sitä ennen leikkasi muutamia sipaleita ja vaati Nikolaitakin ruokakumppalikseen.

Hänen suuri ruumiinsa sekä tavaransa melkein täyttivät Nikolain pienen, ahtaan makuuhuoneen. Kun oli myötäensä huoneessa istuskellut, oli hän saanut vähäsen hengenahdistusta ja lihonut kaksileukaiseksi; laajoista poskipielistä, joita hänen nuoruutensa kukoistuksen aikoina heleät, terveet tunturiruusut kaunistelivat, saattoi, kun ne syödessä liikkuivat, nyt vaan huomata, että siellä toimittivat säälimätöntä musertamista vielä vankat hampaat, joihin kuitenkin tulikumista kahvikupillisista alkanut hammassärky silloin ja tällöin oli ärtyisesti karannut. Kun sitten äiti siinä arkullansa istui ja poika vuoteellaan, tuli viimein selitys kuultaville:

Talollinen, jonka luona hän oli asumaan ruvennut — suostuen maksamaan kahdeksantoista taaleria vuoteensa, auttelemaan kiireinä elonaikoina ja itse kahvinsa hankkimaan — oli ollut niin ahnas ja itaroiva ruoan annissa, että hänen itse oli täytyntyt yhtä ja toista siihen lisäksi ostaa. Niin, olipa hän itsekin nähnyt tuon lihaliikkiön, ja kyllä hän tiesi, millaiseen hän oli tottunut siellä Wejergangilaisten luona! Hän voi todellakin sanoa monta kertaa syöneensä kyneleistä leipää, muistaessaan sitä kaikkia, mitä oli puuhailnut Ludvigin ja Lizzien hyväksi, — että hän oli heitä kanniskellut käsivarsillaan ja ollut heille parempi kuin äiti... Ja kun sitten ajatteli, että hän palkinnoksi kaikesta tästä puuhastaan ja huolestaan sai tehdä raskasta työtä ulkona heinäniityllä ja elopellolla!... Ja kaikkipa häntä yhdestä suusta silloin olivat kiitelleet ja ylistelleet!

Kyllä hän oli silloin myöskin kärsivällisesti odotellut, että he viimeinkin muistaisivat vanhaa Barbrota — — Mutta ah, ei! Kukin saa itse pitää huolta itsestään, niin se oli tässäkin käyvä!

Mutta nyt, sitten kun hän oli poikansa jälleen saanut, oli hän tutkistellut ja tuuminut ja miettinyt ruvetaksensa kaupungissa pientä kauppaa pitämään. Ja tänään hän jo oli ollut pääkonsulillekin siitä puhumassa! Konsuli oli ollut äreällä päällä juuri hänen astuessaan konttooriin ja tuiskinut äkäisesti; mutta hän, Barbro, tunsu kyllä hänet ja alkoi haastella oikein hienosti: "Miten rouva voi, ja herra Ludvig ja neiti Lizzie, suvaitsetteko kysyäni? — Ah, hepä ovatkin nyt jo niin kasvaneet ja varttuneet, ettei saattane odottaa heidän enää halpaa palkkapiikaa tuntevankaan!"

"Hentoja... hentoja kuin virvet", oli hän nauraen vastannut; "sinä voit kantaa heidät kummankin käsivarrellasi vieläkin!... Mutta sinähän näytät siellä vuoristossa syöneen kokonaisia ladollisia; enhän minä muista sinun ennen niin suuren olleen, Barbro!... Isäntä lienee hävinnyt kotinsa ja kontunsa sinua ruokkiessaan, mies raukka?" oli hän ivailnut.

"Kiitoksia, enpä tottunut karjanrehuilla elämään täällä pääkonsulin luona!" oli Barbro vastannut. "Päin vastoin minä jouduin semmoisiin oloihin, että olin pakotettu poistumaan; se mies kyllä tietää siitä pitää huolta, että hän aina omilleen tulee!"

Ja sitten oli hän puhunut Ludvigin ja Lizzien kanssa, kunnes oli itkuun ratkennut.

"Ja entäs se sinun ilkkurinen poikasi?" oli hän kysynyt.

"Kiitoksia", oli Barbro sanonut, — "minun poikani, Nikolai, on täysoppinut sepänsälli tässä kaupungissa."

Ja sitten oli Barbro kertonut hänelle tuumansa, että hän aikoi jäädä kaupunkiin ja ruveta kauppaa harjoittamaan; hän, Barbro, oli aina huomannut olevan paremman olla myymäpöydän takana kuin sen edessä, niin oli hän tuumailnut.

Silloin oli hän, pääkonsuli Wejergang, nauraen sanonut: "sinä luultavasti aiot asettua tänne kaupunkiin, Barbro?"

"Niin, herra pääkonsuli, jos se vaan saattaa rehellisellä tavalla tapahtua — ja vähäisellä avulla, niin pyrkii jokainen omalla ansiollaan leipäänsä hankkimaan!"

Ja sitten hän oli samaa tietä luvannut hänelle ilmaiseksi huoneen ja keittiön eräessä talossa siellä tehtaan tienoolla koko vuodeksi. —

Saattoi selvästi huomata, että tämä äiti ja poika, jotka nyt siinä vastakkain istuvat, olivat tavallaan hyvinkin toisensa näköiset; mutta missä kohtalon sattumat olivat juuduttaneet pojan leveitten, elokasten kasvojen juonteet lihaksiksi ja pontevuudeksi, siinä ne äidissä sitä vastaan olivat kaiken jäntevyytensä kadottaneet ja muuttuneet löysäksi, vaikeasti liikuteltavaksi liikalihaksi.

Mutta ilmaantui hänessä nyt kuitenkin jonkunlaista intoa, kun hän siinä kehitteli tuumiansa, joiden mukaan vähittäiskauppansa järjestäisi, ja miten hän sitten osaisi hankkia tavaroita velaksi vähäsen kustakin paikasta; — hän oli vielä tuttu kaikkialla räätäpuodeissa siltä ajalta, kun oli Wejergangilaisia palvellut. Eikä sitten enää ollutkaan muuta tehtävää, kuin myydä vaan tavaraa, maksaa vanhaa ja ottaa uutta sijaan; niin se kävisi sitten ympäriinsä kuin kampi eli veivi vaan!

Mutta vähää enemmän hän kuitenkin tarvitsisi puhdasta rahaa; hänen omansa ei kauaksikaan riittäisi. Esimerkiksi — eiköhän Nikolai saattaisi hänelle vähäsen lainata? Sehän tulisi aina olemaan tavaroissa kiinni, niin että, mitä siihen asiaan muuten tulee, olisi samanarvoista, pistäisikö hän killinkinsä omaan taskuunsa vai antaisiko hänelle — ihan samanarvoista!

Tietäisikö Nikolai nyt sanoa, mistä hän kohtuullisesta hinnasta saisi ostaa myymäpöydän? Taikka vielä parempi, jos saisi sen velaksi; jos puuttui häneltä nyt jotakin, niin rahaa se oli... Kentiesi saattaisi hän samalla kertaa kokea puusepältä ottaa vähän enemmänkin; ei tarvittaisikaan muuta kuin jotenkin suuri sarantapöytä, kaksi sänkyä ja muutamia tuoleja... Hän oli ajatellut, että sitten, kun olisi ensin päässyt vähän alkuun ja saanut asiansa hiukan järjestykseen, voisi Nikolaikin tulla asumaan hänen luoksensa! Kun hän sitten vielä laittaisi hänelle kaikki ateriat, voisi sillä tavalla toinen olla avullisena toiselleen, ja joku osa Nikolain palkasta sitten jäisi hänelle; — voipa Nikolai itse arviolta laskea ja sanoa, miten paljon hänen mielestään sopisi...

Barbro laajenteli yhä innokkaammin aikeitaan ja itseksensä kuvitteli, silloin tällöin kämmeneensä lyöden, miten ne sitten rupeisivat menestymään.

Mutta sillä aikaa, kun hän tulevaisuustuumistaan yhä enemmän lämpeni ja innostui, istui Nikolai neuvotonna ja polki hiljaa jalallansa maahan, ikään kuin tahtia lyöden. Tuossa aiotussa kaupassakin saattaisi jo olla kyllin tarpeeksi. Äidin pitäisi se kyllä ymmärtää, hän kun oli ollut Wejergangilaistenkin luona ja nyt vielä päällisiksi puhunut siitä itse pääkonsulillekin. Mutta mitä enemmän hän sitten

seoittelee häntä tuumiinsa ja sillä tavalla hänen varojansa myötänsä luki omiin laskuihinsa ja taukoomatta rupatti, ikään kuin ei mitään ilman neljältä suunnalta voisi esteeksi tulla, — sitä suuremmaksi laajeni hänen silmänsä eteen heidän pyrintöjensä ja harrastustensa välinen juova. Barbro esitteli kauvan kaivattuja äidillisiä oikeuksiansa, ja Nikolai tunsu juuri sydämessään kuuluvansa vielä lähemmin erälle toiselle ja juuri nyt olevansa pakotettu kulkemaan omia teitänsä!

Ei Barbro voinut tietää koko ajan jyskyttelevänsä naulaiseen seinään, — siksi täytyi Nikolain se hänelle oikein selvittää.

"Niin, näetkös, äiti!" lausui hän ja loi silmänsä lattiaan. "Minun rahani sinä kyllä voit saada, jos se vaan on varmaa, että ne saan takaisin uudenvuoden aikaan, — sitä vastaan ei minulla ole mitään sanottavana. Mutta, näetkös, syynä, minkä tähden minä silloin ne jälleen tarvitsen, on se, että minä ja Holmannin matamin Silla olemme tehneet kaupat ja tahdomme mennä naimisiin ja perustaa oman kodin. Ja se asia on varma minun puolestani ja sitä minä olen puuhannut ja tuumiskellut jo siitä saakka, kun Holman kuoli; — ja jos se ei hyvin onnistuisi, niin saisin olla ilman häntä!"

Nikolai loi terävät, harmaat silmänsä häneen, ja äiti tunsu vaistontapaisesti, että tässä oli tahto, joka oli hänen käsistänsä luiskahtanut.

Se oli ikävä erehdys hänen tuumissaan!...

Hänen mielikarvautensa lauhtukseksi antoi Nikolai sitten hänelle kolmekymmentä taaleriansa, ennen kuin hän pois lähti.

* * * * *

Ahtailla kaduilla siellä etukaupungin kortteleissa harjoitetaan kaupalliikettä, joka on sijoitettuna kerrosta ylemmäksi kaupustelija-akkain rihkamia. Siinä myydään tavaroita huoneesta, sillä on oikeus pitää kaupaksi paljoa useampaa laatua myytävätä, ja se sallii asianomaisten ostajain menetellä vähäistä vitkallisemmin kuin suorastaan kädestä suuhun; se on, ne saattavat kentiesi päiväksi tai viikoksi määrätyn maksu- tahi odotusajan sijaan toimittaa itsellensä viikon taikka kuukaudenkin semmoista aikaa.

Se oli juuri tämmöinen vähittäiskauppa, jonka Barbrokin tahtoi toimeen panna, ja samoin kuin kerrotaan Amerikasta, että siellä kokonaisia kaupunkeja ja teollisuuden haaroja silmänräpäyksessä maasta kohoo, niin saattoi melkein samaa lausua Barbron kaupastakin.

Tuskin oli viikko siitä kulunut, kun Barbro oli kaupunkiin muuttanut, niin oli hänen akkunassaan jo täydellinen näyttely lankakeriä, rinkiä, leipää, karamellejä, nauhoja, neulasäiliöitä, nuuskaa, savipiippuja, teräskyniä, tulitikkuja y.m., ja itse hän istui myymäpöytänsä takana, — siellä oli hänellä rahastonsa sinisen verhon suojassa — ja jauhoi kahvia, jota hän paahtoi keittiössään siellä puotinsa takapuolella. Auki vedettävässä, lukullisessa arkussa, jonka Nikolai oli hänelle varustanut, oli vanha sikaarilaatikko, joka oli rahasäiliönä olevinaan, ja siinä muutamia kuparirahoja.

Holmannin matamin ja Barbron keskinäinen tuttavuus oli myös jo uudistettu — tuo Nikolain ja Sillan salaisuus jälkimäisen mielessä aina kytien.

Holmannin matami — hän asui siinä lähellä seuraavan kadun varrella, — oli lähtenyt astuskelemaan sinne päin juuri samaan aikaan, kun Barbro iltahämärässä seisoi ulkona rapuillaan ja tarkasteli ympäristönsä tuskin valmiiksi varustetun räätäpuotinsa akkunoista loistavan tulen valossa. Eikä hän sitten millään tavalla saanut mennä vanhan tuttavansa akkunan ohitse! Hänen täytyi pistäytyä sisälle juomaan kuppinen kahvia — se oli jo kallelleen nostettuna selviämään — jos hän suvaitsi nauttia hyväkseen!

Holmannin matamilla saattoi kyllä olla omat mielipiteensä yhdestä ja toisesta, mitä siellä näki; mutta hän suvaitsi kuitenkin kahvia juodessaan tehdä Barbron tietäväksi koko tuon pitkän koettelemusten sarjan, mikä häntä oli kohdannut Holmannin kuoleman jälkeen.

"Oh — ah, älkääpäs kumotko kuppianne vielä. — Yksi vielä, matami Holman?"

Holmannin matami joi, hiukkaistakaan huolistaan keventymättä, kolmannenkin kupillisen. Vakaiset, harmaat silmänsä olivat katselleet ja tutkineet hänen juorutessaan ja imeneet havaintoja Barbron tuhaavaisesta, ylellisestä taloudenhoidosta, samoin kuin piippusavi imee rasvaa. Mutta mennessään hän oli monen monituisilla varovaisilla välipuheilla ja siinä hyvässä toivossa, että tavarat sitten tulevaisuudessakin koetuksen kestäisivät, ilmoittanut suosiollisesti muuttavansa Barbrolle kaupansa.

— Holmannin matamin Silla oli juuri puodissa myymäpöydän ääressä, — hän tarvitsi puolen tuoppia ryyniä kotiin viedäkseen — kun Barbro, joka juuri täytteli mittaa, yht'äkkiä huomasi Ludvig Wejergangin seisovan ovella.

Hän oli kyllä jo ennenkin pitänyt tapanaan tervehtiä Barbrota; ja kun hän nyt kahdesti päivässä kulki siitä ohitse, hän kyllä oli nyykäyttänyt aina, kun vaan Barbro rapulla näyttäytyi. Mutta niin ystävällinen kuin hän tänään oli!... Barbro tuli mitä syvällisimmin liikutetuksi; olipa hän jo puhuttelemaisillaan häntä Ludvigiksi, niin rattoisasti ja leikillisesti oli nuori Wejergang silloin haastellut hänen kaupastansa! Sillä välin seiso i hän, vilkutteli silmiään ja hymyili Sillalle, joka joutui yhä enemmän hämilleen ja punastui ja hurmautuneena vaan yritteli mitä pikemmin riistää ryynituuttia Barbron käsistä. Ludvig Wejergang oli hiestyneenä ottanut panamahatun kiehkurahiuksista päästään ja oli siinä niin hienona ja kauniina.

Silla tuskin uskalsi häntä vilkaistakaan, kuuli vaan hänen jotakin siitä sanovan, etteivät pisamat olleet niin vaarallisia, kun vaan oli tuollaiset mustat silmät — ja hän syöksyi, pää eteenpäin kurkotettuna, puodin ovesta ulos.

Barbron ajatuksen tästä Sillan käytöksestä — että hän, nimittäin, saattoi sillä tavalla tulipunaisena juosta suoraa päätä pois, kuultuansa muutamia viattomia sanoja tuommoiselta noin hyvänlaitaiselta ja hyvää tarkoittavalta ihmiseltä kuin Ludvig Wejergang oli! — sai poika kuulla jo samana iltana... nuoren tytön pitäisi toki kainosti seistä hiljaisena eikä menetellä tuolla tavalla; sillä tavallapa hän voi saada kintereilleen joka ainoan, joka miehen nimeä kantaa!

Sopiko sitten Nikolaille tuommainen, — tuommainen mustanhiivikkö, pitkä tyttöhupakko, joka juoksenteli tuolla lyhyessä röijyssään juuri kuin melkein kuoreton, käppyräinen raakku selkäpuoleltaan?... ja vaappui ja heilui pitkin katukäytäväin kivisyrjiä — juuri kuin olisi luullut nuoralla tanssivansa, — hiukkaistakaan kasvatusta saamatta! Jos siinä vaan olisi joku muu kuin Ludvig Wejergang ollut, luulen minä, niin olisipa saanut tuon tyttöhupakon tirkistelemään jälkeensä sekä siellä että täällä pitkin nurkkia!

"Mutta näetkös, Nikolai, minun todellakin pällähti päähäni, kun Ludvig Wejergang seiso i siinä, että tuossapa on se mies, joka saattaa ja mieluisasti tahtoo auttaa minua viidellätoista taalerilla, jotka nyt välttämättömästi tarvitsisin! — Mutta silloin hän jo oli mennyt matkoihinsa, ennen kuin sanat olivat suuhuni selvinneet."

"Häneltäkö lainata? — E-hei, äiti! Minä voin kyllä ne hankkia, minä, jos vaan tahdot hiukkasen varrota, ja minun luullakseni saatat sinä käyttää minun rahojani yhtä hyvin kuin hänenkin!"

"Niin, jos ei minulla sinua olisi, Nikolai!" — huokasi Barbro liikutettuna; "ja nyt sinä saat kahvia, joka onkin oivallista, ja vielä nuorta kanelileipää, jota en ole tänään myydyksi saanut!"

"Ei, kiitoksia vaan, äiti!" vastasi hän synkästi; hän oli jo ovella menossa.

Sitten samana iltana onnistui hän tapaamaan Sillan. Hän oli tänä iltana niin erinomaisen iloinen ja rattoisa.

"Minähän juoksin tieheni; enkä häneen edes vilkaissutkaan! Vai olisitko sinä kentiesi tahtonut minun siihen jäämään?" ilveili hän.

Nytpä oli Nikolai aseetonna — niin hetkisessä ne häneltä riistettiin — niin uskollisen hellästi kuin hän nauroikin!

Mutta kun Nikolai sitten erosi Sillasta ja kulki yksikseen, oli hän kuitenkin edessään näkevinänsä Wejergangin röyhkeästi vaanivat silmät ja hatun alta esiin pistäytyvät kähäräiset hiukset, ja — se ei ollut hänen syynsä — hän tuns i ne ikään kuin sormiensa ympärille kietaantuneiksi!

Että Silla asian käänsi niin leikilliseksi, ei se häntä miellyttänyt, eikä sekään, että Silla niillä kerroilla, joina hän otti vaivaksensa iltasilla kävellä sinne ylöspäin, aina tuli niin hengästyneenä alas puutarhalaitoksilta ja myötäänsä kertoili, että nuori Wejergang oli siellä ollut taikka ei ollut siellä ollut, mitä hän oli sanonut, ja mitä hän, Silla itse, siitä oli ajatellut sekä oliko Kristofa sitten ollut samaa mieltä hänen kanssansa vai oliko hän eri mieltä ollut siinä tahi siinä asiassa. Tuntuipa varsin kuin ei Silla olisi muusta enää puhuakaan osannut.

Mutta eivät asiat vielä sentään olleet pahimmilleen ennättäneet, koska hän itse oli se, joka noita asioita hänelle jutteli ja juorusi.

Mutta kyllä se on totta, että hiki valui pitkin hänen ruumistaan alhaalla pajassa, kun hän seiso i siellä ja mietti tuota kaikkea, mitä siellä ylhäällä tehtaalla tapahtui. Hän tuns i olevansa juuri kuin ruuvien puristuksessa...

Minkä tähden ei köyhän miehen oma saa olla rauhassa? Siellä hän puuhasi ja raatoi kuin orja sekä olisi mielellään antanut verensä, mitä hänellä oli ruumiissaan, voidaksensa naimisiin mennä, — ja tuo toinen, jolla oli taskut täysinäiset ja joka voisi saada minkä hienon herrasneiden tahansa, kun vaan viittauksenkaan antaisi... semmoiset... ne ovat vielä pahemmat sekä petoeläimiä että murhamiehiä!

— Ja näin se aika sitten kului eteenpäin.

Sitten olivat jo menneet sekä syyspäivät että syksyinen pimeys, joka teki lopun kaikista iltajuoksuista; ja nyt olivat jo talvipäivät ja lumikin tulleet! Kun hän laski — ja hän seiso i ni n usein ja laskeskel i, — luuli hän nyt uudeksivuodeksi saavansa kokoon viisikahdeksatta taaleria, — jotka hän ihan nälkää näkemällä oli kokoon puristanut — ja siitä summasta oli nyt viisiviidettä ja sitten lisäksi vielä kolmetoista äidillä. Niin pienen ja sievän huoneen ja keittiön oli hän jo tilannut itselleen huokeasta kuukausimaksusta sekä myöskin kaikki, mitä halusi kotiinsa... Viimeisen kerran äidillensä lainatessaan oli tämä sanonut, ettei hänen tarvinnut ensinkään peljätä, että hän nyt aikoi myydä pois tavaransa ja korjata voitot taskuunsa.

Kaikki oli nyt siis valmiina, ja nyt oli siis ratkaiseva isku Holmannin matamin luona lyötävä! Mutta kun hän nyt vetäisi esiin kisällikirjansa, viisikahdeksattansa ja vakinaisen työpaikkansa ynnä siitä tulevan palkankoroituksen uudestavuodesta lukien Hågbergillä, niin pitäisipä toki hänen mielihyvilläänkin taipuman!

Eräänä päivänä joulun ja uudenvuoden-päivän välillä hän meni äitinsä luokse valmistaaksensa häntä siihen, että nyt täytyi hänen saada rahansa takaisin Helmikuun kuluessa. Sitten hän aikoi mennä Holmannin matamin puheille.

Hänestä näytti ikään kuin äiti olisi ollut vähän hämillään ja hajamielinen kahvia laitellessaan.

Hän luuli olevansa ihan hupsu tänään, tuumi Barbro; — mutta kahvia hän saisi, eikä hän saisi joulua viedä mennessään, semmoinen ei ollut tapana siellä ollut, missä Barbro oli kasvanut!

Oh, vai niin; tarvitsisiko Nikolai nyt jo nuo killinkinsä? Barbro oli sen jo kokonaan unhotannut, ei ollut hän tullut ajatelleeksikaan, että jo näin pian...

Ja sitten hänen oli heti joulun jälkeen täytynyt suorittaa eräs kahvi- ja sokurivelka, jota hän, kuolemakseenkaan, ei ollut luullut eikä tiennyt tarvitsevana maksaa ennen kuin markkinain jälkeen taikka vasta juhannukseksi... Mutta ei tarvitsisi hänen pelätä; Barbro tiesi kyllä, mistä rahoja hankkisi, jos vaan viitsisi sitaista hattunsa leukanauhat ja pistäytyä hakemaan!

"Kas niin, kas niin, ryypipäs nyt, Nikolai, se on väkevätä kuin karhua; eipä ole joulu useammin kuin kerran vuodessa, sanovat maalaiset... Minä luulen, että sinä olet peloillasi, sinä... Rahojesi tähden? Oh, oh, ole vaan huoletta! Kun on Barbro, äitisi, luvannut jotakin, niin sen hän pitää myös — ja siksi voit sinä olla rauhassa!"

"Semmoinen kuin Ludvig oli minua kohtaan taaskin viime kerralla; hän oli oikein täällä huoneessa — se oli kait iltapäivällä pikku joulun edellä — ja siksi ei saata Barbro joutua kiikkiin muutamain killinkien tähden, kun vaan sanon oman poikani niitä tarvitsevan!... Oh, ei... eipä saatakaan!?"

"No, no, mitä nyt, Nikolai! Älä ole tuommainen! Kuulethan, että saat ne... Siunatkoon sentään, kuinka sinä katselet minua!"

Nikolai ei sanonut mitään, istui vaan vaiti pitkän aikaa, — ja Barbron mielestä oli tuo ihan tuskastuttavata hiljaisuutta. Hän yritteli alkaa puhetta milloin niin, milloin näin:

"Minä koen toimittaa heti pyhän mentyä"...

"Ei, en milloinkaan olisi lainannut sinun rahojasi, jos olisin tiennyt siitä tämmöistä seuraavan!"...

"Ei, äiti! — Rahat sinä saat maksaa, milloin jaksat, minä en hätyytä sinua niiden tähden; mutta jos sinä yrität kerjätä niitä Ludvig Wejergangilta, — niin olemme toisistamme erotetut tässä maailmassa ja, niin paljon kuin se minusta riippuu, tulevaisessakin! Nyt tiedät sen, äiti! — Ja kauniit kiitokset sitten häistä tällä kertaa... sekä Sillan että minun puolestani!"

Hän tempasi oven auki ja meni.

Jos ei Silla olisi siihen tullut ikään kuin vaaja kuoren ja puun väliin, miten hyvin ja huoletonna olisikaan Barbro nyt saattanut elää! Häntä, eikä ketään muuta, Barbro sai siitä kiittää, että häneltä nyt oli ryöstetty kaikki se apu, jota olisi saattanut ja jota hänen oman sisimmän vakuutuksensa mukaan myöskin olisi pitänyt saada pojaltansa Nikolailta, — siihen luettuna myös se varma lisäys, minkä hän joka ainoa viikko olisi voinut tuoda kaupparahastoon, jossa — niin kuin nyt asian laita oli — ei milloinkaan keksitty sitä summaa, minkä siellä piti oleman!

Varsin epäilemätöntä oli, että Barbro, yleisen tavan mukaan, jätti lukuun ottamatta kaiken sen, mitä kului hänen oman painavan olentonsa ylläpitämiseksi. Toiselta puolen ei hänen alituisesti palvelevainen vierasvaraisuutensa kahvipannun ääressä voinut mennä kauppatoimelle jotain outoa makua jättämättä — mitä hän siinä menetti, se oli muka pidettävä vaan kylvösiemenenä, joka sitten tavaranostajain muodossa monenkertaisena takaisin tulisi!

Barbron maja oli sillä tavalla tulemaisillaan kahvia juovain voimain kokouspaikaksi koko siinä naapuristossa.

— Virstapatsailla oli nyt lumihytyvät päässään, nietoksia oli tiepuolissa ja kaikkialla kedoilla.

Kun reet rutisivat pakkasessa ja ovikin teki samoin, kun joku huoneesen astui, — istui Taraldsenin mummo, joka pani sarvia ja imetti iilimadoilla, ja pitkä Bäckenin mummo viettäen herttaisia hetkiä lämpimän, höyryävän kahvikupin ja rintasokerin ääressä.

Taraldsenin mummo juorasi kelvottomista ihmisistä ja turmeltuneista ajoista ja kuinka nyt luistetaan mäkeä alaspäin joka ammatissa, samalla aikaa kun Bäckenin mummo yhä enemmän muistutusten aiheita saatuaan pani päänsä kallelleen ja pyörähytti kuppiaan sekä alkoi sitten:

"Minä muistan myös vähäsen entisiä aikoja, minäkin... enkä tiedä, olivatko ne paremmat; ja muuten saattaa jokainen ajatella asioista omalla tavallaan, minun mielestäni, saattaapa niinkin!" — Tässä kääntyivät nuo pitkäkkäät, kellahtavat kasvot sekä niiden mukana omalle mielipiteelleen vilkuttavat silmät suoraan kahvikupia kohden. — "Mutta kyllä työntekijän päivä nyt on venynyt kuitenkin pitemmäksi! Uh, sentään, miten he silloin istuivat pimeässä joka talossa ja mökissä keittouunissa kyteväin pilkkeiden ääressä nähdäkseen vuoleskella jakehrätä; — ja pojat siellä loikoivat kaikki talvet ja kiiskottelivat ja haukottelivat makuuhuoneissaan kello kolmesta, neljästä alkaen iltapäivällä, kunnes viimein täytyi lyhtyineen mennä iltasella hevosiansa hoitamaan!... Mutta lamppuöljy, se on saanut heidät vuoteensa pohjilta pystyyn, sepä juuri! On juuri kuin aurinko paistaisi meille nyt koko talvikaudet, ja ihmiset näkevät ansaita rahaa nyt!"

"Kyllä niin; mutta eipä siitä ole mitään parempaa sittenkään tullut... kun he istuvat ja lyövät korttia ja mellastavat ja juovat ravintolissa!"

"Eipä se ole lamppuöljyn syy, se on kaasun syy, se! — Mutta on se kaasukin sentään johonkin hyödyllistä... se kelpaa katulyhtyihin ja tehtaissa poltettavaksi!"

"Ja juomisen ja tanssin ja synnin palvelukseen!"...

Bäckenin mummo käänsi poskipuoltaan ja leukaansa kieron kahvikupia kohden ja jälleen suoraan, taidokkaammalla tavalla niin näyttääkseen myöntymättömyyttensä.

Mutta sitten tuli Anna Graver myymäpöydän ääreen, — sama, jonka toimenä oli hautausmaan kaunistaminen — ja silloin sai kukin punnita sanansa, mitä lausui.

"Kiitoksia tarjoomasta!" Hän ei ollut ensinkään vastenmielinen ryyppimään kuppisen kahvia lämmitykseksen pakkasilmalla. Hänellä oli ollut raskas päivä suurten hautaajaisten puuhissa; kuulivat kait hekin kellojen soimista? — Sepä oli kerrassaan erinomainen mies, oli niinkin! — Ja Anna Graver alkoi jutella laveammalta ja kertoi muutamia muistopuheen katkelmia hänen arvostaan ja merkityksestään ihmisenä ja kaupungin asukkaana. Siellä oli ollut puhujia ja niin lukemattomia mustahattuisia ja kukkaseppeleitä, ettei saattanut ruumisarkkua nähdäkään... Niin, se oli jo kolmas, minkä he olivat vastaanottaneet tänä uutena vuonna! — Hän huokasi raskaasti.

"Moni ei milloinkaan kuule, mitä ihmisiä elää samassa seurassa, ennen kuin he ovat kuolleet!" muistutti nyt Bäckenin mummo, — "Jos hän olisi jotain tehnyt köyhäinkin hyväksi, olisivat varmaankin vähäsen laulaneet ja soittaneet siitä hänen eläissäänkin... Tämä lienee kyllä typerätä; mutta"... hänen naamansa vaipui vitkalleen ja yhä enemmän merkitseväisesti kahvikupia kohden.

Bäckenin mummo tahtoi, näet, aina ladella omia mielituumiansa! — ja niin laskeutui Taraldsenin mummo, rauhan säilyttämiseksi, äkkiä suoraapäätä kaupungin tehdasseutuun... Hän oli kulkenut pitkin katua eilen illalla, mukanansa päältä sidottu lasipönttö, jossa iilimadot loikoivat, ja niin saattaisi hyvin luulla ja ajatella, että koska ei tuolla pitkällä matkalla apteekista ylöspäin vielä ole heittiöiden ja

rosvojen käsiin jouduttu, niin pitäisipä ainakin siellä ylhäällä jokaisen voiman vapaasti ja rauhassa astuskella! — Mutta sielläpä ne tulivat liukuen nuo suuret, täysikasvuiset naistynkät toinen toisensa jäljessä katua alaspäin jäätikköä myöten ja huusivat ja riekkuivat, niin että kyllä olisivat saattaneet ihmiset nurin viedä... Silloin oli häneltä pudonnut lasipönttö ynnä kaikki iilimadot, ja jos ei olisi ollut niin kirkas kuutamo, että näki ne jälleen hangelta poimia, olisi hän kadottanut ne joka ainoan! Siellä oli se Josefa ja Gunda ja Kalla tuonnempana kadulla, ja se pitkä Silla, — joka tuli luikuen siellä juuri kuin aave. Nii-in, Holmannin matamin, joka on niin ankaran tarkka soveltuvaisuudesta, pitäisi vaan itse nähdä, millainen hänen tyttärensä on pimeään tultua!

Barbro nyykäytti itsekseen päätänsä ja ajatteli, että Nikolai kyllä pian saa kuulla, mitä ihmiset sanoivat.

"Minäpä lähdän tänä iltana heitä oikein varta vasten katsomaan... totta tosiaankin! — Niin, tuota iiliasiata en minä ensinkään voi hyväksyä, sen tahdon heti sanoa! — Mutta nuoren veren täytyy sentään jollakin tavalla saada liikkua... ja, suvaitaanko kysyäni," — tässä Bäkkenin mummo laski toisen etusormensa toisen päälle, — "millä tavalla saisivat he sitten huvitella, jos he kerran *eivät* saa tanssia, *eivät* liukua *eivätkä* kelkoillakaan lasketella?"

Mutta nyt Taraldsenin mummo oikein silmittömäksi suuttui:

"Jos nyt soveltuu säädyllisten tyttöjen juosta huijaten ja kujeillen pitkin katuja, niin kyllä sen täytyy sitten olla sitä varsin uudenaikaista tapaa, jota Bäkkenin mummo puolustaa!... Jos olisi vaan voinut nähdä oikein nurkan taitse, olisi kentiesi siellä huomannut niitä, jotka olivat hanhiparvea kohtaamaan lähteneet!"

"Sittenpä olisikin kohtuullisempaa käydä käsiksi juuri *heihin*, kuin noihin tyttö raiskoihin!" muistutti taasen taipumaton Bäkkenin mummo,... "semmoisiin kuin tuo hankintatoimiston rahanvartija, ja se siellä makasiinissa, ja sitten tuo hieno vapaaehtoinen, nimittäin se Wejergang siellä tehtaalla ja hänen kumppalinsa!"

Barbro seiso tuonnempana myymäpöydän ääressä ostajan kanssa.

Ei ollut hyvä kenenkään tulla lausumaan mitään hänen Ludvigistansa! Hän tunsikin kyllä hänet, hyvin tunsikin! — neljätoista vuotta hän oli holhonnut häntä päivät ja yöt, ja oli hänellä kyllä varmaan yhtä monta killinkää, kuinka monta kertaa hän oli huutanut ja hoilannut Barbrotta!

Hän olisi ottanut asiasta laveammalta puhuaksensa, jos olisi saattanut siltä, joka seiso hänen selkensä takana ja mankui tarvitsevansa pesusuopaa.

Ja niin sai iili- ja sarvimummo Taraldsen jatkaa juoruansa siitä, miten tytöt seisoskelevat ja kurkottelevat päätänsä ulos joka ainoasta portista, mitä kadun varrella on. Kyllä hän on nähnyt sen varsin hyvin iltasilla kulkeissaan kotiinsa iili-imetyksiltä!

Hän ja Anna Graver alkoivat sitten lähemmin nuorisoa katsastella. Oli semmoisia, joista ei edes viitsinyt puhuakaan, ja taas muutamia, joita mainitessa johtui mieleen kaikellaisia lystillisiä epäluuloja ja arveluita, sekä vielä lopuksi semmoisiakin, joita vaan kummastella osasi, koska ei heistä ollut kerrassaan mitään sanomista, ei pahaa enempää kuin hyvääkään.

Mitä taas Barbrosen tulee, piti hän erittäinkin vaarilla, miten sanat Sillasta sattuiivat, ja hän oli heti päättänyt, että Nikolaita piti varoittaa hänestä; hänen tarvitsi ainakin saada tiedokseen, mitä hän oikeastaan tekisi, kun menisi ja ottaisi vaimokseen tuon tyttötynkän...

Eikä se sitten ollutkaan mikään pienennyslasi, jonka lävitse Barbro antoi hänen kerta kerran jäljestä nähdä kaikkia niitä vaaroja, joille nuo nuoret tehtaantytöt ovat alttiina ja joita hän siinä esitteli. Hänellä oli kylliksi vaistomaista älyä ollakseen nimenomaan Sillaa mainitsematta, ettei Nikolai saattaisi luulla hänen Sillaa panettelevan. Mutta joka kerta, kun hän tätä tähtäili, huomasi hän varsin hyvin, että Nikolai tämän kaiken juuri erittäin Sillaan sovitti ja että se siis täydellisesti vaikutti samaa, mitä sillä tarkoitettiin.

— Jotain samanmoista oli Barbro taas tänäkin iltana laverrellut, ja Nikolai istui nyt synkkämielisenä ja kuunteli mellastusta, joka ulkoa hänen korviinsa kaikui.

Joukko toisensa jälkeen meni ohitse tietä pitkin työntökelkoissaan mellastaen ja hoilaten, juuri kuin varjot tuolla ulkona kuutamossa — kasvavia poikia ja tyttöjä, ja silloin tällöin myöskin joku kelkkaseurue hienoa väkeä aina kaupungin alapäästä saakka. Eräs pitkä poika, nuora olkapään yli kierrettynä ja kantapäitään maahan tömistellen, veti mäkeä ylöspäin suurta puukelkkaa, joka oli täpösen täynnä yhteen ahtautuneita tyttöjä...

Nikolai ei voinut muuta kuin kurkistella keittiön akkunasta ja viimein jättää kokonaan vastailematta äidille, joka istui tuonnempana öljylamppunsa ääressä.

... Kristofa ja Kalla olivat ne kaksi, jotka seisoivat siellä kadulla ja juttelivat, koko ajan siinä vähäsen yrittellen liukumista edes ja takaisin pienoisella jäätiköllä! Näyttivät varttoovan jotakuta... Sillaa kentiesi? Siinäpä he juuri seisoivatkin lähellä hänen asuntoansa!... Kysymyksenä vaan oli, kuka heistä uskaltaisi pistäytyä tupaan ja rohkenisi tuolta niin rakkaalta, hyvältä, herrttaiselta Holmannin matamilta kysyä, tahtoisiko hän tehdä niin hyvin ja antaa Sillalle luvan tulla hiukkaseksi aikaa hänen luoksensa tänä iltana? — Myötäänsä valheita ja juonia!

Ja taaskin tuolla koko kelkkaseurue hienoine hattuihineen ja loistavine sikaareineen — pysähtyi nauraen heti siihen kohdalle...

Barbro antoi sukkapuikkojensa pysähtyä ja alkoi kuunnella.

"Tuommoista kaunista menoa täällä pidetään nyt joka ainoa ilta myöhäiseen yöhön saakka", lausui hän — "niin kauan kuin kuutamoa kestää!"

Veri kiehui Nikolain suonissa. — Jos Sillakin tuommoiseen osalliseksi tulisi, niin tahtoisihan sitten mielellään heittää hiiteen sekä itsensä että vasaransa!

Niin, aivan oikein — tuollapa hän jo tulikin ja vilkui ympärilleen kadun kulmauksessa, etsien kahta ystäväänsä.

"Hyvästi, äiti!" sanoi Nikolai, ja samassa hän oli jo ulkona ovesta.

"Sinua, Nikolai!" huudahti Silla hämmästyneenä... "Oletkos nähnyt missään Kristofaa ja Kallaa? Minä olisin niin hirveän mielelläni tahtonut jutella heidän kanssansa? — Etkö? — Tiedätkö, miten pääsin kotoa? Minun piti vaan hakea kissa yöksi tupaan. Minä itse sen ajoin ovesta ulos ja kätkin oikein huolellisesti pesuammeen alle ulkovajaan! Kunpa se nyt vaan ei siellä naukuisi?"

Hän katseli taaskin hartaasti ympärilleen, ja tuo mittava varjo kuvaili hangella hänen hoikkaa ruumistaan ja sen soljuvia liikkeitä.

"Ja he kun niin lupasivat odotella minua!"...

"Eipä sentään liene tapahtunut mitään pahempaa, kuin että he ovat menneet tiehensä?"

"Pahempaako?... He luulivat minun tänä iltana tulevan heidän kanssansa, ja jos he eivät vielä ole tässä olleet, niin varmaankin he sitten tässä seisoskelevat ja varttoilevat, — minun täytyy nyt mennä takaisin kotiin, näetkös, muuten saan äidin heti kintereilleni tänne kadulle!... Kuulepas, Nik! Etköhän sinä tahtoisit olla niin hyvä," — hän tarttui hänen nuttuunsa ja nyki sinne ja tänne, — "ja etsiä heitä minun puolestani ja sanoa heille — osaatkos nyt sanoa oikein säntilleen? — että minun täytyy tänä iltana istua kauniisti kotona; mutta, eläköön vapaus! Huomenna ja ylihuomenna!... Sano, että äidin täytyy koko loppupuoli viikkoa olla pesutyössä siellä Antonisenilla, niin kyllä he sitten kaikki ymmärtävät! — Mutta ole vaan varoillasi, Nikolai, että tapaat heidät, etteivät saa minua syyttää!"

Nikolaihin teki kyllä syvän vaikutuksen tuo hänen herrttaisuutensa sekä myöskin hänen vilkkautensa ja kauneutensa; mutta varsin päinvastainen se vaikutus oli. Kun Silla siinä häntä sillä tavalla nutusta nyki, kuuli hän koko ajan huutoja tuolta etäältä maantieltä.

"Kas niin! Kas niin! Tahdothan sinä siis kuitenkin ruveta oikein irtolaiseksi, Silla!... Niin, annapas vaan heidän viekotella itsesi semmoiseen seuraan! — Mutta että kunniallinen tyttö antautuu tuommoiseen hurjuuteen!" lisäsi hän pistelevästi.

"Kunniallinen tyttö?... Kunniallinen tyttö! — Suvaitsetko kysyäni, millä hän sitten huvitteleisi?... Minua oikein ihmetyttää, Nikolai, ettet sinä ole etsinyt itsellesi semmoista kunniallista tyttöä, joka kävisi selkä suorana kuin kynttilä, ja kädet kaulahuivin alla ja ikään kuin pakollisesti liukahtelisi tultuansa luistinjäätikölle, — eikä edes uskalla kelkkaan päin vilkaistakaan, kun on niin sanomattoman siivo!... Niin, varmaankin olisi semmoinen kunniallinen sinulle juuri sopiva, semmoinen, jota sinä haluaisit! — Ja kun sinä sitten seisoisit pajassa ja takoisit koko päivän, ja hän hautautuisi työhönsä ja venyisi nelinryömin pää pesuastian päällä kotona tuvassa, niin siinäpä olisi sitten kaikki juuri niin kuin sinä tahtoisit... Mutta sen minä sanon sinulle, Nikolai, että jos ei maailmassa sitten ole mitään suurempaa huvia, — niin hyvästi sitten, ollaan kuitit kerrassaan!... Minun on täytyntä jo tarpeeksi kauvan istua kotiin teljettynä!"...

Nikolai pudisti päätänsä... "Jos eivät olisi susia nuo kaikki, jotka tuolla tiellä ulvovat! Mutta, näetkös, — he tahtovat myöskin huvitella! — ja... ja sen, joka on halpa-arvoinen, täytyy kokea omaansa suojella, minä tarkoitan, — Ja jos sinä olet samaa mieltä, Silla, niin me lähemme äitisi luokse nyt oitis — heti

paikalla!" Hän tarttui samassa Sillan käteen, pannakseen päätöksensä toimeen.

"Minun mielestäni... sinä olet hupsu, Nikolai!" huudahti hän tuskallisesti; päätös oli yhtä kauhea kuin odottamatonkin. — "Ei, ei, heitä sikseen vaan!" pyysi hän hartaasti kuiskuen... "Ajattelepas vaan äitiä!... Oletko sinä ihan kokonaan unhoittanut, millainen äiti on?... Sittenhän on vielä hyvää aikaa, kun ennätämme saada varoja naimisiin mennäksemme!"

"Hyvääkö aikaa? — Ei, minulla ei ole mitään semmoista hyvää aikaa, Silla! — Minun täytyy nyt yrittää suuni puhtaaksi puhua!"

"Ja miten luulet sitten jäljestäpäin siellä kotona minulle käyvän?... Etkä sinä ole sellaisissa vaatteissakaan... tänä iltana!"...

"Hoh-hoo, älä säikähdä, herra Nikolai! — Annahan nyt minun kertakin päästä omin silmin näkemään asian oikeata laitaa, mitenkä suuresti tytär suvaitsee kunnioittaa äitiänsä, joka elää köyhänä, turvatonna leskenä!"

Se oli Holmannin matamin oma ääni; itse hän seiso ihan luonnottoman suurena tuolla portilla.

"... Minä luulin jo pahimmat kohtaukset kestäneeni silloin, kun Holman kuoli, ja toivoin säästyväni tapaamasta omaa lihaani ja vertani luvattomissa keskusteluissa ulkona kadulla keskellä lumihankea! Enkä myöskään olisi uskonut, että tuo henkilö milloinkaan uskaltaisi näin lähestyä minun mökkiäni!... Tulepas tupaan kanssani, Silla!... tupaan, tupaan, kuuletko sinä, heti!"

Jos olisi voinut tarkalleen eroitella tuon Holmannin matamin vinkuvan äänen kaikki erilaiset väreet, olisi siinä huomannut kirjavan joukon kaikellaisia mielenliikutuksia: loukattua äidillistä arvokkaisuutta, kiukkua, halveksimista, vihaa ja vielä jotakin niin sanomattoman raskasta, jonka piti vaikuttaman masentavaisesti; ja todellakin se koski Sillaa niin, että hän oli vähällä kerrassaan polvillensa vaipua; siinä hän sentään seiso i itseänsä hiukkaistakaan liikahduttamatta.

Nikolai oli kuitenkin vähäistä enemmän karjennut entisten aikojensa jälkeen; nyt oli jo siksi käynyt, että hän pelkäsi muita enemmän kuin Holmannin matamia. Eikä hän siis tässä järjiltään pois säikähtänytkään.

"Minä pyydän, tästä huolimatta, päästä luoksenne tänä iltana, matami Holman, sitä pyydän, — sillä en minä tullut tänä iltana tänne kinoksilla seisoskelemaan. Juuri teille itselle, matami hyvä, on minulla asiata."

"Ei suinkaan sitä ole pitemmältä, kuin että sen voi hyvin toimittaa tässäkin, missä nyt seisomme", vastasi Holmannin matami pistelevästi. — "Tule pois, Silla!"

"Ei, eipä niin, ei sitä niin kovin pitkältä kestä; mutta suvaitsette kait minun sentään selvitellä yhtä ja toista, joka kuuluu asiaan"...

Kun Holmannin matami yhä näytti puuhailevan porttia sulkeakseen ja myötäänsä viitto i tyttärtään pois, tointui Silla hämmästyksestään ja kauhistuksestansa, ja alkoi hänkin pitää puoltansa. Ei ollut nyt muuta neuvoa kuin sulkea silmänsä ja turvautua Nikolaihin, ja hän tarttuikin uskaliaasti hänen käsivarteensa.

"Niin, matami! — Niin se on, miten näette. Me pidämme yhtä, niin kuin olemme tehneet varhaisesta lapsuudestamme saakka! Ja minä tulin tänä iltana pyytämään häntä ja kysymään: voisimmeko iloita matamin luvasta ja suostumuksesta? Minun kisällikirjani ja hyvien tulojeni nojalla... ja kun en milloinkaan ryypi, ja"...

Nyt epätoivon rohkeus valtasi Sillan; hän työnsi takaapäin Nikolaita, niin että he kaikin kolmisin — Holmannin matamin täytyi näet tahtomattaankin edellä väistyä — tulivat portista pihaan ja siitä tupaan, missä taistelua sitten jatkettiin!...

Sillä aikaa, kun Silla kädet kasvojen edessä venyi tuonnempana pimeässä lavitsalla, ja Nikolai tyynimielisellä hartaudella yhä ajoi asiatansa ja, kykynsä mukaan, koki saattaa uskottavaksi, että hänellä nyt oli toiveita päästä mestarisälliksi ja että hän sitten kyllä voisi hänestä huolta pitää, — pysyi Holmannin matami yhä mahtavan loukatun ja epäävän näköisenä. Hän käytti koko mahtivaltaansa; hän nyökytteli niskaansa ja oli katkeramielinen sekä mitä suurimmasti hämmästynyt! Näytti melkein siltä, kuin olisi Nikolai tarkoittanut kuitenkin voivansa häneltä tyttären viedä, joko hän puolestaan myöntäisi taikka kieltäisi! Ja muuten, mitä sitten olisikaan ijälliseksi joutuneen ihmisen elämisestä, kun mies on kuollut, ja tytär, joka häntä voisi elättää, vetäytyy kerrassaan siitä velvollisuudestaan, sentähden vaan, että hänen päähänsä on pällähtänyt mennä naimisiin sepänsällin kanssa, joka vielä päälliseksi on semmoinen heittiö, ettei voisi edes ilmoittaa isäänsä vihkimätillaisuudessa?

Hän oli juuri aikeissa nousta henkeen ja vereen saakka puollustamaan äidillisiä oikeuksiansa, kun yhtäkkiä valonsäde vilahti hänen aivoihinsa. Hänen silmänsä aikoivat tirkistellä tulevaisuuden taivaanrantaan... Jos Nikolai joskus voisi täyttää ne suuret lupaukset, mitkä hän nyt antoi, niin saattaisi hän pahimmassa tapauksessa, kun aika siksi olisi joutunut, yhdistää tavaravähänsä heidän kanssansa!

Tämä ajatus ei kuitenkaan estänyt häntä raskaasti huokaillen myymästä jokaista myöntymystään niin kalliista kuin suinkin mahdollista oli.

Hänen täytyi sanoa, että hän oli Sillalle tuuminut jotain varsin toista kuin tämä!... ja kävi sitten miten tahansa, — hän ei kuitenkaan aikonut suvaita mitään juoksuja eikä armasteluja heidän keskinsä ennen kuin Nikolai voisi todistaa omaavansa puhdasta rahaa yhtä paljon kuin Holman!

Hänellä oli, näet, ollut sata taaleria ja hyvä palkkansa päällisiksi, ja kun Nikolai voisi lyödä pöytään yhtä paljon rahaa hänen omain silmänsä eteen, — niin silloin vasta olisi aika asiasta keskustella!

Sata taaleria... se nyt oli viimeinkin selvää puhetta. Sadalla taalerilla hän saisi Sillan ruuvipihtiinsä!...

Melkein sama tunne lämmitti hänen rintaansa vielä, kun hän hetkisen kuluttua matkaa lyhentääkseen laukkasi lumikinosten poikitse ja koputti Barbron ovea. Täytyipä hänen löytää joku, kenelle kertoisi, — jotta Holmannin matami nyt oli hyväksynyt sen, että Silla oli sillä tavalla itsensä hänelle luvannut!...

* * * * *

Ne olivat juuri hänen harkittua omaa etuansa tarkoittavia tuumia, mitä myöskin Barbrossa heräsi, kun hän jälkeensä yöllä maatessaan tätä uutista ajatteli. Hän hinasi raskaan ruumiinsa vuoteesen istumaan, keksittyään tämän valoisan aatteen:

"Mutta sittenpä minäkin voin asua Nikolain luona!"

Tämä kauppaliike se nyt söi ihan tyhjiin hänet! — Hän ei kyennyt milloinkaan saamaan päähänsä sitä seikkaa, että se oli juuri hän, joka söi tyhjiin kauppaliikkeen.

Kerrassaan selvisi hänelle nyt koko asemansa — miten olisi parasta sekä hänelle itselleen että Nikolaille, että hän aikanaan lopettaisi kauppansa, ja miten hän sitten sen sijaan voisi sanomattoman paljon tehdä hyötyä auttamalla tuota perin kokematonta Sillaa taloudenhoidossa kotona ja sen lisäksi vielä kentiesi ansaita muutaman killingin kyläitkin... Eikä hän sitä paitsi ollut muuta kuullutkaan, kuin että poika on velvollinen pitämään huolta äidistänsä!

Seuraavana sunnuntaina oli Holmannin matami kahvilla Barbron luona; mutta koska Holmannin matami ei lausunut sanaakaan siitä, mitä tapahtunut oli, ei Barbrokaan siitä mitään maininnut. Ainoastaan kerran hän johti keskustelun poikaansa Nikolaihin ja tuumaili, että hän, Barbro, luultavasti syksyllä, kun huoneitten vuokra-aika ensi kerran loppuu, muuttaisi sinne hänen luoksensa. Eikä se mitään liikaa saattaisi ollakaan, jos ottaa ajatellakseen, miten he aina ovat erillään olleet!

Minkä tähden Holmannin matami juuri samalla silmänräpäyksellä vaipui ajatuksiinsa, nirpisti suunsa kokoon ja kiitti, ettei hän voinut juoda enempää kahvia! — ja jotenkin odottamattomasti lyhensi vierailuansa, se kaikki jääköön tässä sanomatta. Sitä vaan voi varmana pitää, että siitä hetkestä ruveten hiljainen taistelu vedenpinnan alla alkoi heidän keskinsä — ystävällisimmässä muodossa, on meidän lisääminen, jos ei juuri muutenkaan, niin ainakin Holmannin matamin tähden.

Kahvitervehdyksiä jatkettiin mahdollisuuden mukaan vieläkin useammin kuin ennen, ja Barbro samoin kuin Holmannin matamikin keskustelivat ja tuumiskelivat kaikkia mahdollisia asianhaaroja — paitsi sitä yhtä, mikä heidän kummankin sydämessään kyti — miten he kumpikin puolestaan Nikolain ja Sillan tulevaisuutta suunnittelivat. Tuossa yhdessä kohdassa he vaan vartioivat toinen toistansa oikein valtiomiehen hiljaisuudella, juuri kuin kaksi sakinpelajaa, jotka eivät uskalla liikahda, ennen kuin toinen on miettinyt, minne toinen pyrkii; — Holmannin matami — tämän tahi tuon sangen varovaisen arvelunsa aikana — vaanien kaikkia pienillä, tarkkuudesta jännittyneillä kasvoillaan ja kylmillä, siniharmailla silmillään, jotka kävivät niin kirkkaiksi ja niin pieniksi, kuin pienentävän olutlasin pohjan lävitse katsottuina; Barbro taas pyöreänä, vierasvaraisena, suurena ja lihavana, karkeiksi pöhistyneine muodonpiirteineen, myötäensä sangen mieluisesti laverrellen siitä ajasta, jolloin hän pääkonsulilla palveluksessa oli.

Mutta *yhdessä* asiassa vakaantui heille kummallekin yhä lujemmaksi tämä päätös; — jos itse ei millään ehdoilla voisi päästä heidän luonansa asumaan, niin olisi hän kaikessa tapauksessa se, joka panisi jyrkän esteen, ettei se toisellekaan tulisi onnistumaan!

Molemmat anopit kokivat taukoomatta parhaimpain voimainsa mukaan tehdä esteitä toinen toisensa toiveille. Mutta tuosta hiljaisesta, hyvin harkitusta taistelusta, jota syvyydessä heidän ympärillään

käytiin, ei ollut Nikolaille eikä Sillalle aavistustakaan.

X.

Kun Holmannin matami oli nähnyt, miten Silla saattaisi käyttäytyä — hän ihmetteli kuin pilvistä pudonneena omaa sokeuttaan! — oli hän alkanut oikein ankarasti pitää häntä silmällä — ja sitä paitsi hän koki vielä uutterammalla vaanimisella ja vakoilulla pitää Nikolaitakin tarpeellisen etäällä!

Toimettomuuden hedelmät olivat, paha kyllä, jo ilmaantuneet, eikä niitä vastaan ollut muuta neuvoa, kuin tunnollisesti pitää silmällä, että Silla myötäänsä pysyisi työssä. Hän saisi todellakin ryhtyä johonkin semmoiseen, jossa riittäisi tointa näiksi pitkiksi, valoisiksi kevätilloiksi ja josta jotain apuakin olisi, eikä vaan juosta maitoa noutamassa taikka rientää ulos joka ainoa kerta, kun vaan joku tulisi ja häntä vapauteen pyytäisi!

Nikolai sai siis hyvinkin pian huomata, että asema tuli kaikeksi muuksi, vaan ei paremmaksi, sen jälkeen, kun hän kosijaksi oli itsensä ilmoittanut. Mutta huolimatta siitä, että hän sai ainoastaan silloin tällöin vaan vilahdukselta Sillaa nähdä, oli todenteolla kuitenkin pitkä askel eteenpäin menty. Hänen tarvitsi nyt vaan työskennellä ja olla uuttera, ja sitä hän tekikin miehen tavalla; vasara ja moukari liikkuvat hänen käsissään kuin höyryn voimalla vaan!

Eräasen asiaan nähden hän tunsikin itsensä myöskin sangen rauhoittuneeksi; sillä kun Holmannin matami niin ankarasti vartioitsi häntä, joka kuitenkin oli julkinen sulhanen, niin oli kait hän yhtäläisesti varoillaan myöskin muita vastaan! Oli sangen hauska tietää, ettei Silla enää ollut tavattavana noiden kevytmielisten tyttöheitukkain seurassa siellä ylipäässä kaupunkia iltasilla...

— Kylmä hiki alkoi kuitenkin valua alaspäin hänen selkäänsä pitkin, kun hän eräänä päivänä tapasi nuoren Wejergangin, joka juuri astui ulos hänen äitinsä luota. Hän katseli tihrutelti vaan huolettomasti ovella Nikolaita päin naamaa, ikään kuin ei olisi oikein häntä enää muistanut, nyykäytti päätään häntä kohden, ja kysyi sitten mennessään Barbroilta, joka seisoj sisällä: — "Tuokos se on sulhasmies?"

"Mitä hän täällä on tehnyt, äiti?"

"Ei mitään!"

"Oletko sinä lainannut rahaa häneltä?" jatkoi hän terävästi.

"Vieläkös mitä!... En killinkiäkään — niin hyvin kuin sitä tarvitsisinkin!"

"Mitä hän puhui?"

"Hän tahtoi vaan sytyttää sikarinsa, niin kuin hän tekee usein tänne alaspäin kulkeissaan. Sehän ei suinkaan saata sinua millään tavalla vahingoittaa! — Enkä minäkään luule maksavan vaivaa siitä häntä kieltää... sinun tähtesi, enempiä kuin omastakaan puolestani!" Tämän viimeisen lausui hän narkästyksestä tulipunaaisena.

"Ei, minä kyllä en siitä saata häntä kieltää, äiti! — Mutta muista tarkoin se, — että jos sinä rahaa häneltä lainaat, silloin on kaikki mennyttä meidän välillämme!"

"Oh, Nikolai, sinä olet niin kiivas! — Ei, vieläkösin mitä!... Kyllä minä en lainaa!" Hän kääntyi samassa pois päin ja pisti jotakin, mitä hänellä oli kädessään, alas poveensa! — "Vieläkös mitä!"

"Minä luulin kuulleen, että hän puhui minusta!"

"Ei, vieläkösin mitä!"

"Ihan varmaan, äiti!" väitti hän synkästi. "Sinustako?... No niin, minä hiukkasen kerroin hänelle, miten sinä päivät päästä päähän ponnistelet saadaksesi kokoon muutamia killinkivaivaisia, joita sinun täytyy viedä Holmannin matamille!"

Barbro puhui vähäsen sitä ja tätä, ja tuntui ikään kuin hänen olisi tarvinnut haeskella sanojansa.

"Ja luultavasti puhuit minun ja Sillan välisestä asiasta myöskin?" kysyi hän urkkien.

"Oh, enpä sentään! Sen hän tiesi niin hyvin muutenkin. Niitä on kyllä muitakin kuin minä täällä

kielikellojen pesässä semmoisia, joilla on seikat selvillä... ja niin totta kuin elän, Nikolai, ei se juttu ole minulta lähtenyt — tänä päivänä!" lisäsi hän.

"Siinä tapauksessa olisit minun puolestani varsin hyvin saattanut sen sanoa; — saattaisi olla varsin hyvä tieto sille miehelle, että Silla on toisen miehen morsian!"

"Enköhän sitä liene sanonutkin? — Mutta ei hän sitä ottanut uskoaksensa!"

"E-heikö, sitäpä luulenkin!" Nikolai seiso i akkunan ääressä ja mietiskeli... "Nuo Wejergangin vierailut"...

— Hänellä oli kylliksi suuttumuksen ja harmin syytä ollut näinä päivinä pajassakin. Hän oli juuri pääsemäisillään mestarisälliksi. Vanha Ellingsenin matami oli tämän tähden useampia kertoja lähettänyt häntä luokseen kutsumaan, ja näytti siltä, kuin asia olisi jo ollut valmiiksi päätetty.

Sillä kannalla se sitten oli heidän keskensä ollut jonkun ajan; eikä se mitään kiireellistä päätöstä kaivannutkaan, koska puheena oli, että vasta syksyllä mies toimeen tarvittaisiin.

Mutta vihdo in alkoi Nikolai kuitenkin luulla, että Ellingsenin matamilla oli jotain erinomaista mielessään.

Hän huomasi myös, että pajassa juteltiin ja juorueltiin sangen ahkerasti. Mutta että Ellingsenin matamilla oli tarkoituksena kaupastansa erilleen pyrkiä, se pällähti hänen päähänsä vasta sitten, kun hän eräänä päivänä kuuli jonkun kisälleistä tokaisevan:

"Eihän liene pajassa ketään, joka tuumisi tehdä haittaa Olaville ja riistää leipää hänen suustansa? Jos uskaltaisi jokukaan niin tehdä, saisi kyllä olla varoillaan!... Sillä koko pajaväkihän pitää Olavin puolta!"

Kyllä Nikolai tiesi varsin hyvin, että he kaikki häntä sen tähden karsaasti katselivat, kun hän myötäänsä seiso i siellä ja taukoomatta teki työtä kuin orja, piti tarkalla rahansa eikä milloinkaan heidän olut- ja viinakemuihinsa osaa ottanut.

Kumppalittomaksi oli hän nyt kerrassaan jäänyt! — Ja siihen aikaan, kun oli kysymys mestarisällistä, huomasi hän, että kaikki hänen entiset kolttosensa kaiveltiin esille ja uudelleen puheeksi otettiin, niin että kaikki laitettiin sekaiseksi ja rupaiseksi kuin poro kahvikupissa, — tuosta vanhasta poliisi- ja tappelujutusta aina siihen saakka, kun hän lapsuutensa päivinä lautaristikoissa piileskeli!

Nämä vanhat jutut olivat vieläkin Nikolain kirveleviä haavoja. Aina hän luuli niiden jo unohduksiin jääneen, mutta kuitenkin ne aina jälleen esiin tulivat! — ja nyt ne kävivät jo tuskastuttaviksi! Hän ponnisteli voimiaan, jotta eivät muut sitä huomaisi hänen kasvoistansa, mutta lempeältä ei hän sentään näyttänyt siellä seistessään!

Parasta olisi saada asia selville Ellingsenin matamin kanssa, mitä pikemmin, sitä parempi!

Ja pian Nikolai seisoikin lakki kädessä hänen asunnossaan kuulustamassa, miten hänen oikeastaan olisi menetteleminen.

Monta kertaa siinä kuului "hm" ja kauan siinä rykimistäkin kesti, ennen kuin eukko sai lasit nenältään ja sitten taaskin säntilleen hiuksiinsa. Sitten viimeinkin alkoi tuo monenmoinen kiertely ja kaartelu: — ei hänellä ollut ensinkään tarkoitusta loukata. — Kyllä Ellingsenin matami tiesi, että hän oli kelpo seppä; mutta niitä oli monta, jotka tiesivät Olavista, että hän oli oikein rehellinen ja hyvä mies; ja hän oli nyt jo vanha eukko, joka tarvitsisi jonkun, keneen voisi oikein luottaa, — niin, millään tavalla tahtomatta Nikolaita loukata; mutta hän sai nyt sentään asiata vielä mieltä...

Tämmöinen se tieto oli, minkä hän sai, ja näin oli nyt sekin toivo umpilukkoon luiskahtanut, johon hän oli luottanut ja jota oli maininnut Holmannin matamille Sillaa pyytäessään.

Seuraavana aamuna pajaan tullessaan näyttivät kaikki semmoisilta kuin olisivat olleet ivanauruun purskahtamaisillaan. He tiesivät hänen siellä käyneen ja saaneen Ellingsenin matamilta semmoisen vastauksen!... Mutta jos he luulivat voivansa ärsyttää tahi peloittaa hänet sieltä, niin siinäpä he erehtyivät!

Olavi ei näyttänyt olevan millänsäkään, ja lyöttäytyipä hän vielä päälliseksi kohteliaaksi ystäväksikin, jotta sitten yhdessä olisi kankirautaa halkaistu.

Nikolai käänsi vaan selkensä hänelle.

"Minä en milloinkaan ryhdy toisen miehen työhön, enkä myöskään suvaitse toisen, kavaluus mielessään, tunkevan omaani! — jos ei tahdo saada hyväkseen moista hitsausta, että kuumenee selkensä kuin tuo punainen rauta!" — jupisi hän, luoden silmäyksen Olaviin.

Kaikki vaikenivat.

Mutta päivällislevolla syntyi paljo juttua ja pakinata siitä asiasta. Sillä kaikki olivat kuulleet, että hän oli sopimattomasti Olavia uhkaillut; — ja Olavi myöskin varovaisuuden vuoksi pyysi toisia pitämään muistissansa, mitä Nikolai oli hänelle lausunut.

"Näytti siltä, kuin saattaisi hän käyttää moukaria muuhunkin kuin kankien takomiseen, tuo mies, jos vaan pääsisi kahdenkesken!"

Nikolaille he saivat puhua niin paljon kuin tahtoivat vaan; hän teki työtään, hän, eikä kuullut, että Högbergillä olisi ollut mitään muistuttamista sitä vastaan. Yhtä aavetta vastaan hän nyt vaan oli varoillaan!

Mutta erään työn tahtoi Nikolai tehdä ennen kuin kaikki hiiteen heittäisi — mennä suoraan Högbergin luokse ja selvittää seikat hänelle; sitten saattaisi mestari antaa todistuslauseensa kenelle tahtois, jos häneltä kysyttäisiin.

Mutta Ellingsenin matamin ratkaiseva vastaus viipyi viipymistään viikosta viikkoon — kaksi kokonaista kuukautta.

Mitä mahtoi eukko tuumia? Koko pajaväki sitä ihmetteli — täytyihän hänen syksyksi saada mestarisälli.

Vihdoin — eräänä aamuna se ilmaantui sanantuojan muodossa.

* * * * *

Polttavan kuuma kesäpäivä oli iltapuoleen joutunut. Pihanperäisen harmaan puurakennuksen, jossa Holmannin matami asui, molempain kerrosten pieniruutuiset akkunat olivat auki ja imivät tuota viileyden mukaista, mitä ilmassa oli, asukkaiden siellä sisällä puuhaillessa, toinen toistaan keveämmissä vaatteissa. Ainoastaan silloin tällöin saattoi vieno tuulenhengähdys hiljaisesti häälymään nuo melkein lävitsenäkyvät, akkunain puolitiehen ulottuvat varjostimet sekä valkeat pesuvaatteet, jotka olivat pihaan nuorille kuivumaan levitellyt.

Ulkopuolella alakerroksen akkunan edessä lähellä maakerroksen käytävää seisoi hoikka, mustasilmäinen, nuori tyttö kierrellen vesijohdon hanaa, jonka alla hänellä oli astiassa pesuvaatteita. Hänen päänsä näkyi milloin akkunaverhojen yläpuolella, milloin niiden alapuolella, vesisuihkusta vilvastuneena ja virkistyneenä.

Yhtäkkiä hän jäi liikkumatta seisomaan perin hämmästyneenä.

Nikolai astui pihaan, matala lakki voittoriemuisesti kallelleen työnnettynä:

"Maailma on sentään kyllä hyvä, sanon minä sinulle, Silla! Pääasiana vaan on toimia niin, että sääntillisuus ja rehellisyys on kaiken perusteena ja pohjana... Jolla ei isää ole, hän saapi itse olla omana isänään, näetkös!"

"Mutta, Nikolai... tiesitkö sinä äidin kotoa poissa olevan?"

"Sepä kysymys; mitäpä en minä tietäisi! — Äitini sanoi äsken juuri, että tähän aikaan ovat Antonisenin pesupäivät!... Mutta, näetkös, Silla, siksi se nyt käypi, — niin, jos tahdot tietää, niin minä olen saanut tänään kutsut mestarisälliksi Ellingsenin matamille... Ei se tee muuta kuin kymmenen taaleria kuukaudessa, se!"

"Mestarisälliksikö? Onko se totta, Nikolai!" Hän astui askeleen takaperin vesiastian äärestä ja loi epäilevän silmäyksen häneen... "Ja tulet tänne tuommoisena nokinaamana!" — Hän heitti kiireesti pesunsa astiasta. — "Sinähän olet oikein kamalan musta! — Mestarisälliksikö, niinkö sinä sanoit?... Ei, onko se oikein totta? — Hoh-hoh, saatpa luvan suvaita hiukkasen huuhtomista, enhän minä saata mestarisälliä nähdä tuommoisen noen lävitse! — — Ei hän siis kysynytkään ensin Olavia, se Ellingsenin matami?"

"Ei, sitä ei hän tehnyt!"

"Ja eikö ollut ketään, joka olisi sinua panetellut ja matamia peloitellut sinua ottamasta — niin kuin ennen?"

"Oh, Högberg on kyllä saanut hänet uskomaan, ettei hänellä ole minkäänlaista haittaa minusta ollut."

"... Kunpa he eivät vaan taas olisi puuhissaan ja tekisi mitä voivat! Sillä kun sinä kuljet eteenpäin

heidän edellänsä, se pistelee ja kaivelee ja kiusaa vähän heitä jokaista — aina siitä saakka, kun sinun täytyi tehdä rattaantapit Olavin puolesta. Ja sen tähden he kaivavat esiin kaikki ne vanhat kolttoiset, mitkä vaan muistaa saattavat!"

"Joutavia! — Maailma on kyllä hyvä, sanon minä sinulle, ja Ellingsenin matami saapi ottaa semmoisen sepän, joka hänen liikettänsä parhaimmin hoitaa. Sitä paitsi se nyt pysyy jo sinänsä, ja välikirja tehtiin aamupäivällä. Ja se oli kyllä hyvään tarpeeseenkin, sillä ne rahat, jotka äiti viimeksi taas lainaksi sai, ne... ne... huit!" — hän vihelsi tässä — "menevät samaa tietä kuin edellisetkin... Lamaantuvan näkyvät, lamaantuvan näkyvät hänen asiansa, näetkös! — Minun nähdäkseni hänen kauppansa kulkee takaperin eikä eteenpäin... ja voitot menevät minun luullakseni väärään kurkkuun!"

"Nythän sinä olet niin hieno ja kiillotettu, että naamasi oikein loistaa... Hiukset toiselle puolelle... muuten otsatukka rupee ylvästelemään..."

"Minä laukkasin suoraapäätä pajasta, näetkös, tullakseni tänne tuomaan sinulle tietoa siitä. Olin äidin luona ensin, ja siellä minä hänelle lupasin tänä iltana mennä rantaan makrilleja ostamaan... Sinne on tullut tänään kaksi jaalaa, sanovat!"

Sillan naamasta näkyi, että se oli kerrassaan innostava uutinen. Molemmat he olivat kaupungin lapsia, ja makrillien tulo johti muistiin tapauksia niiltä ajoilta, joina he vielä lähellä laivasiltaa asuivat.

Hän näytti hetkisen neuvottomalta.

"Uskaltaisinkohan ottaa huivin päähäni ja seurata sinua?" huudahti hän... "Varro vaan minua hiukkanen aikaa tuolla alempana, Nikolai, — niin ettemme täällä kaduilla vielä kulje yhdessä!"

Se oli ehdotus, jota ei ollut helppo vastustella — niin hartaana kuin hän sen lausui... Ja olihan Nikolai nyt tänään päässyt mestarisälliksi!

Eikä hän kauan kuhnaillutkaan, ennen kuin jo oli muuttanut ylleen siniraitaisen hameen ja kaapannut huivin päähänsä, ja sitten hän jo riensi hänen jälkeensä!

Yhdessä he kiirehtivät sitten satamaan päin. Silla pakisi tyytyväisenä niin kuin entisinäkin aikoina, kun he varkain retkilleen lähtivät; Nikolai sitä vastaan ei kerinnyt muuta kuin katselemaan ja kuuntelemaan häntä. Ja keskitietä he samosivat eteenpäin kaikella muulla tavalla, vaan ei varovaisesti; kokonaisia tomupilviä tuprusi joka askeleella. Nikolai näki ainoastaan Sillan mustasilmäisenä, hartaana ja rattoisana pölyn keskellä.

Alapäässä kaupunkia oli näin lämpimänä kesäiltana tavattoman paljo kansaa kalasillan läheisyydessä. Selvästi näkyi, että siellä oli jotain, mikä tavallisuutta enemmän synnytti elämää ja liikettä. Tuonnempana sillalla seisojia joukko ihmisiä, jotka kiikkuivat käsipuilla ja kurkistelivat kaikkia niitä, jotka siellä alhaalla tungeksivat meluten, kirkuen ja huutaen esiin, saadaksensa makrillin illalliseksi.

Tuo sinivehreä, kiiltävä kala, niin pyöreä, voimakas ja kiivas, luotu salaman nopeudella merta kulkemaan, pää muodostettu vedenhalkaisijaksi ja kimmoiseksi nuolipontimeksi juuri kuin lähes ihmetyttävän kaitaisen pyrstön kärki, — se oli nyt jo pari päivää loistanut kalasillan teljoilla.

Vielä eilen aamupäivällä oli se ollut harvinainen otus ja tavattu ainoastaan hienoimmilla pöydillä; mutta sitten iltapuoleen tuli vielä yksi jaala lisäksi — oli ollut hyvä kalaonne siellä ulkona Valassaarilla, — ja taaskin tänään kaksi täpö täysinäistä, niin että niitä oli ihan ylenmäärin.

Totta tosiaankin oli makrilleja tullut!... Se on, semmoisia makrilleja, joita työmies pystyy ostamaan. Nyt oli niitä saatavina viiteen tahi kuuteen killinkiin kappale sekä siellä kalasillalla että täällä joella. Keinottelevat myymäeukot kantoivat niitä kopissa kaupungin kaikkiin syrjäseutuihin.

Ja tiensä ne löysivät nyt kaikkialle, missä vaan oli ainoakaan reikä, mistä sopi alas luikua, pata taikka pannu, missä saattoi keitetyksi tahi paistetuksi tulla — kaikkiin laivakeittiöihin satamassa, suuresta, uljaasta höyryaluksesta ja fregattilaivasta noihin keitinuuneilla varustetuihin halkojahteihin ja pieniin kannellisiin jaaloihin saakka, joissa väki lepäili ja paistoi kesäillalla — kaikkiin takapihoihin ja pienille syrjäkaduille, aina maakerroksesta ylimmäiseen ullakkohuoneeseen saakka. Työmiehet ja pienet käsityöläiset, miehet ja naiset kävelivät tänä helteisenä iltana yksi tahi kaksi taikka kolme makrillia kädessään, aina sen mukaan, miten heillä suita kotona oli. Paistetun makrillin hajua tuntui korttelittain kaupungissa!

Kalat *täytyi* myydä, ilma oli niin kamalan kuuma! —

"Niin, oikein siunatun lämmin ilma", vastasi Andersenin mummo huumaantuneena, — "joka kaupunkia siunaa kaikilla näillä makrilleilla!"

Tällä kalalla on myös ollut kammoluulonsa, joita vastaan on taistella täytynyt, vaikka se, sangen vaatimattomasti kyllä, ei ole pyytänytkään parempaa suosiota, kuin syötäväksi päästä! Sillä on ollut, näet, maineensa, että se on Pohjanmeren kannibali, oikein suora ihmistensyöjä, ja että sen lihan mustuus on tullut uponneista merimiehistä!

— Nikolai ja Silla olivat myös alhaalla veneiden luona saadakseen näppiinsä osansa illan herkuista. Ei ollut Silla turhan vuoksi koko lapsuutensa ikää laivasillan lähellä asunut, ja kaapata pois paras kala juuri eukkojen nenän edestä — se oli vaan turhan pieni temppu hänelle!... Hän seiso i hartaasti tinkien ja kurkotteli veneesen.

"Kiitoksia tuhansia, mummo; mutta älkää päivänpaah tamaa makrillinnahkaa minulle turkuttako! — Antakaa noita, jotka tuolla tuhdon alla loikovat — ne kaksi, — juuri ne, ne!"

Hän punnitsi niitä käsissään nähdäksensä, olivatko ne kiinteitä ja tanakoita.

Nikolai työnsi jo kätensä housunsataskuun; mutta Silla nakkasi halveksien makrillit alukseen jälleen.

"Nämähän ovat jo vanhoja kuin taivas... silmätkin himmit kuin sarvilyhty!"

"Nuo kauniit..."

"Ole sinä vaiti, Nikolai! — — Jos meidän täytyy tuollaisiin tyytyä, mummo, niin saatte luvan heittää pois killingin taikka pari..."

Ne pantiin todellakin viiteen killinkiin kappale. "Sinäpä olet todellakin mokoma kauppiamies, Nikolai!" härnäsi Silla Nikolaita kotimatalla. "Mutta, näetkös, miten suuria ja tuoreita nämä ovat?..."

Siellä ylempänä seiso i Barbro rapullaan, käsi otsalla tähystellen, eikö Nikolai kaloineen jo pian saapuisi.

Joka siivosti ja säädyllisesti kulki tietä eteenpäin, se oli Silla, ja hänen kanssaan pakinoi Barbro rapultaan, kunnes Nikolaikin viimein tallusteli ylös kantaen niitä kahta makrillia.

Niin, totta kait täytyi Sillan poiketa huoneesen ja koitella, miltä ne maistuisivat; — eihän milloinkaan saattanut kysymykseenkään tulla, että Barbron kunnia ja ylenpalttinen vieraanvaraisuus muuta suvaitsisi!

Siellä keittiön uunissa Barbron luona käristettiin ja paistettiin makrillit tänä valoisana iltana. Tuo omituinen, vähäisen kitkerä paistinhaju tunkeutui yhä tuntuvampana ja haluttavampana uunista ulos.

Sitten piti palaset kääntää, panna uutta rasvaa pannuun, — taas kirinätä!...

Haju tunkeutui avoimesta akkunasta kauaksi kadulle.

Barbro puuhaili siinä pyylevänä ja paksuna vaivaloisesti liikkuen, sillä aikaa kun Silla, ketteränä ja neuvokkaana, pisti hänelle käteen milloin yhtä milloin toista, kiirehti edes ja takaisin ja painoi naamaansa melkein paistuviin kaloihin asti ja pakinoi luulojansa niistä jo paljoa ennemmin kuin Barbro oli ehtinyt asiata ajatellakaan.

Nikolain leveä, tyytyväinen naama seurasi sangen hartaalla innostuksella tätä paistamismenettelyä.

"Semmoinen makrilli on mieskin, joka noin suvaitsee paistamista, niin on!"

Ja sitten viimeinkin sai ottaa palaset suoraapäätä pannusta pöydälle!

Illan viileys alkoi jo lauhdutella kuumuutta siellä lämpimäin seinäin sisäpuolella. Nuo kolme, jotka siellä makrillia ahmivat, tunsivat oikein juhla-illan tuulella olevansa.

Ja vielä mestarisälli!...

XI.

Neljän seinän sisäpuolelle suljettuna, niin kuin hänen täytyi istua työnsä ääressä pitkät illat päästä päähän, äidin alituisesti haukan tavalla häntä vaaniessa, ei Sillalla ollut muuta keinoa kuin sitten tehtaassa koettaa vahinkoansa korvata.

Siellä hänen vangittu halunsa yltyi semmoiseen hartauteen, että oikein hänen silmänsä loistivat, ja aina myötäänsä kesti juttua ja kuiskumista ja lavertelua niiden hänen erilaisten perikuvainsa — Kristofan ja Gundan, reipaskäyntisen ruotsalais-Leenan ja kielevän Jakobinen seurassa. Kun ei hän itse saattanut seuraan päästä, niin täytyi hänen kaikissa tapauksissa edes saada tiedokseen, miten muut olivat huvitelleet ja mitä heille muuten lienee tapahtunut. Sillä tavalla hän eli muiden mukana, vaikka vasta heitä jäljempänä.

Luonnollista oli, että se oli Kristofa, joka kaikki tapaukset osasi kuvailla jonkunlaisessa miellyttävän hurmaavassa valossa. Lyhyt kävelyretki, arveltu kihlaus, karkelo-iltama, — kaikki hänen vilkas mielikuvituksensa muodosteli niin kummallisiksi sattumisiksi, joista ei suinkaan sankaria puuttunut, — semmoista mieltäjännittävää, salaperäistä olentoa, jolla milloin oli sikari, milloin oli ilman sikaria, milloin ei ollut tuntevinaan heitä, milloin iski silmää heille taikka vaan hymyili! Tuommoinen kuvailtu henkilö saattoi olla joku keikari kaupungista taikka sieltä tehtaiden konttoreista, joka kuitenkin usein tuskin aavistikaan, että hänen tulonsa ja käyntinsä pantiin sellaiseen värivaloon taikka synnytti semmoisia kuvitelmia tyttötyökkäin sydämissä; — jolla ei kuitenkaan ole väitetty, ettei niitäkin olisi ollut, jotka sitä kyllä aavistivat ja kokivat juuri sillä tavalla tarkoitustensa perille päästäkin!

Kun Kristofalla oli sellainen taipumus lankojen kehräämiseen, kutoutui niistä suuria romaanipätkiä, jotka Silla, silmät selällään, korjasi talteensa ja joita hän sitten jälkeinpäin kotona vielä paremmin kehitteli.

Silla itse oli pieni romaani, niin kuin hän itse sitä ajatteli; — mutta ei hän millään muotoa uskaltanut sitä Nikolaille kertoa!

Hänen täytyi pitää varalla, mennessään päivällisaikana äidilleen jotakin Barbron puodista ostamaan, — ettei Wejergang taas tehtaalta palatessaan olisi poikennut sinne sikariansa virittämään!...

Edellisellä kerralla, kun hän taas oli hänet tavannut, oli Wejergang nauranut ja kysynyt, oliko tuo mustasilmäinenkin jo tottunut pakenemaan häntä? — ja sanonut, ettei hän sentään niin kauhistava ollut!... Olihan hän, Silla, ollut myötäänsä kadoksissa näinä viimeksi kuluneina aikoina! Oli semmoisia, jotka kertoivat, että hänen äitinsä säilytteli häntä häkissä jonkun vaarallisen sepänsällin tähden — oliko se totta, semmoinen?... Kun on nuorella tytöllä kaksi noin mustaa silmää, ei hänen sopisi niitä kätöksä pitää...

Ei Silla ollut vielä asettunut häntä kohtaan juuri varsinaiselle sotakannalle; — mutta kyllä tiesi hän, nuori Wejergang, varsin hyvin, että hän oli varoillaan ja vartoi siksi, miten kauan hyvänsä sitten olisi viipynytkin, kunnes hän lähti puodista pois!

Se oli ikään kuin päivänsiinne korkean, suljetun lauta-aidan lävitse!

Muuten kului aika, päivä yhtäläisesti kuin toinenkin, muutellessa tehtaan surinasta suoraapäätä kodin työhön, ja Holmannin matami oli sangen tyytyväinen siihen hyötyyn, mitä hänellä, totta sanoen, oli Sillasta tänä kesänä ollut! Että tytär siitä myötäänsä kelmeni, vaaleni ja laihtui, ei se hänen mielestään niin mitään huomiota ansainnut; se oli vaan todisteena siitä, ettei Silla ollut tottunut säännölliseen, ututteraan työhön.

Niillä muutamilla kerroilla, joina Nikolai sai tilaisuutta lausua sanasen hänelle, valitteli Silla surullisesti.

Hän kävi niin katkeraksi, että itki kertoessaan, mitä kaikkea ne muut — kaikki muut! — saivat hyväkseen käyttää, mutta hän vaan ei!... Ensinnäkin oli hän koko lapsuutensa ajan ja vuodet ollut kotonansa maakerrokseen suljettuna, ja nyt — kun hänen, taivas nähköön, pitäisi jo täysikasvuinen olla — oli hän suoraapäätä joutunut tämmöiseen pakkotyöhön!

Kun hän sitten hetkisen aikaa oli synkkänä ja ikävystyneenä tätä itkeskellyt, kävivät hänen tarkastelunsa toiseen suuntaan, ja hän alkoi varsin kiihkeänä jo ennakolta ajatuksissaan kuvailla, miten he sitten huvitteleisivat, — hän ja Nikolai, — kun hän kerran kotoansa selviäisi. Hän pitäisi hauskaa, samoin kuin kaikki muutkin nuoret; sitten saattaisivat he pitää hyppyjä omassa tuvassaan! — ja veneellä soutaa merelle iltasilla ja kalastaa, ja sunnuntaisin mennä ruokakoppineen metsään ja huutaa ja hoilata niin kovasti, että vuoret kaikuisivat...

Hän oli melkein hurjistunut, ja hänen silmänsä oikein säkenöivät, kun hän ajatteli kaikkea sitä pakkoa ja työtä, jota hänen täytyi kestää.

Mutta jos ei hän jutellen sitä tyhjentyä, mikä hänen sydäntänsä täytti, näytti hän sortuneelta — aina sortuneemmalta joka kerralla, Nikolain mielestä. Hänen kasvoistaan kuvasteli, hänen nähdäkseen, niin surullisen valittavainen muoto.

Ei ollut mitään muuta keinoa kuin purra hampaitaan yhteen ja takoa — ja toivoa vapautuksen aikaa talveksi!...

Jörgine Korneliussen, joka asui lähimmässä naapuritalossa, sama, joka neuloi suutareille — hän oli sellainen hiljainen, siivo tyttö! Hänen kanssaan saisi Silla seurustella, tuumi Holmannin matami; hän alkoi, näet, tulla käsittämään, että silläkin asialla, nimittäin velvollisuuksiinsa totuttamisella, myöskin saattaa olla rajansa! Sunnuntaisin he voisivat vuorottain hyvin käydä toisiansa tervehtimässä, sillä tavalla he olisivat heidän silmänsä alla sekä siellä että täällä!

Ja Holmannin matami salli vielä senkin lisäksi, että Silla eräänä sunnuntaina saisi mennä kävelyretkelle alas kaupunkiin. Täytyihän toki jotain huvia nuorilla ihmisillä silloin tällöin olla!

Silla oli koko viikon odotellut tätä sunnuntaita oikein kärsimättömän hartaasti, juuri kuin lintu, joka on häkistä laskettava, ja sen aamun koite valaisi suuria toiveita, mitä päivä mukanaan toisi...

Muhennus ja kaalikset eivät tuntuneet tänään ensinkään valmistuvan, niin että olisi saattanut päivällistä syödä. Ja sitten vielä piti sen jälkeen niin tuskastuttavan kauan odotella Jörgineä, jonka vaatetus ei ottanut valmiiksi joutuakseen.

Vihdoinkin hän tuli, vyötäisiltä kurottuna ja virkattu rimssu kaulassaan. Mitä laatua öljyä tahi rasva-ainetta se oli, jolla hän oli hiuksiansa tahrannut, jääköön tässä mainitsematta. Kuitenkin tunsu Silla itsensä ruskeassa olkihatussaan ja sileässä, valkeassa kauluksessaan sillä hetkellä mitättömän arvoiseksi hänen rinnallansa. Mutta siitä huolimatta hän kuitenkin kiirehti käsikoukkuun ystävättärensä kanssa; — nyt oli heidän lähteminen ulos huvitteilemaan!...

Ja alaspäin kaupunkiin nyt mentiin, — ja Silla pureksi kärsimätönä suitsiansa päästäkseen kyllyiksi aikaiseen, jotta voisi kaikkiin päivän huvituksiin osalliseksi käydä.

Kaduilla ja puistoissa kuljeksi näin ylhäisten aikana, sunnuntain iltapäivällä, suuri yleisö komeissa vaatteissaan edes ja takaisin toistaan katsellen; ja Sillalla ja Jörginellä oli kyllyiksi aikaa toiselleen huomauttaa hienoimpia kuosivaatteuksia, — erittäinkin noita leuan alla irrallaan kierteleviä ja sitten selän taakse jälleen viskattuja pitkiä, valkeita, häilyviä huntuja! Tämän lisäksi vielä valkeat olkihatut vaaleansinisine tahi vaaleanpunaisine nauhoineen ja ruususolmuineen tulivat sitten heidän hartaimman ihmettelynsä esineiksi.

He kävelivät ylöspäin, ja he kävelivät alaspäin, kadottivat nähtävistään ja tapasivat uudestaan samat puvut ja samat jäykät, tynnet sunnuntainaamat...

Tätä oli nyt jo niin kauan kestänyt ja kyllästyttävän moneen kertaan nähty, ja Silla vaati, että mentäisiin johonkin muualle, jonka tähden siis Jörginen johdolla tehtiinkin kävelyretki linnoituksen ympäritse.

Luonnosta he eivät välittäneet; he tapasivat vaan siellä ja täällä jonkun väsyneen, kaikkeen kyllästyneen olennon, joka silminnähdessä ei tiennyt, millä kuluttelisi tällöisen sunnuntai-iltansa, ja sen tähden aina toisinaan seisahtui ja tirkisteli ylös puihin.

Päivystäjä huusi pitkäväteisen komennussanansa. Se lähti juuri kuin leveä haukotus hänen suustaan päivällislevon jälkeen. — Tyynellä, kirkkaalla vuonolla oli veneitä ja laivoja, jotka ajelivat veden pinnalla päivän helteessä ilman tuulta...

Täällä ei ollut mitään nähtävää; ja sitten lähdettiin taas alaspäin satamaa kohden.

Tyhjää oli sielläkin; sunnuntailepo vallitsi... Laivatkin olivat tipo tiessään!

Taaskin retki ylöspäin kaduille!

Torilla oli koolla muutamia joutilaita voimia, jotka olivat keksineet erityisen huvitilaisuuden sunnuntai-iltan "nakkien kelloja" juuri heidän takanansa kirkkoon soitettaessa, ja sinne kansaa kulkikin iltasaarnaa kuulemaan. Väsyneinä, kyllästyneinä ja janoisina he jatkoivat kävelyänsä pitkin katuja, kunnes ennättivät tuohon kirjavaan ihmisvirtaan, joka pyrki alaspäin rantasillalle, missä höyrylaiva herkeämättä tuli ja meni saatellen ihmisiä vuonon ylitse saarille.

Tässä syntyi erimielisyyttä.

Jörginen mielestä oli siinä niin liian paljo väkeä, ja kentiesi oli muutenkin sopimatonta mennä laivaan nyt, kun jo alkoi olla myöhäistäkin.

Mutta Silla arveli, että he olivat nielleet tomua jo kyllyiksi kauan kaduilla, ja että heidän kyllä sopisi käyttää hyväkseen se lyhyt aika, mitä vielä oli jäljellä. Vai haluttiko kentiesi Jörgineä palata kotiin

tyytyväisenä siihen huviin, mitä hänellä oli ollut?

Vilvakalta ja raittiilta tuntui istua ilmanvirrassa siellä höyrylaivan kokassa ja lepäillä hiukkasen turhanpäiten kierreltyään ympäriinsä helteisessä ilmassa!

Sitten astuttiin tästä täyteen tungetusta höyrylaivasta maalle saareen, missä väki jälkeinpäin katosi moniin varjokkaisiin lehtikujiin.

Heti maalle tullessa viittoi suuri huvipaikka, joka siinä koko lahdelmaa vallitsi, tulijoita luokseen houkutellessa, kaikki portit selkko selällään, ja hyppysoiton säveleet virtasivat sieltä menijät vastaan. Siellä sisäpuolella oli iloa ja elämää!

Silla seisahtui kurkistellakseen sinne ja soittoa kuunnellakseen, mutta pahasti suuttuneena tempasi Jörgine hänet mukaansa.

Että säädyllinen tyttö pysähtyy semmoiseen paikkaan!...

Silla astuskeli hitaasti mukana; he kuuluivat hyppysoiton ilahduttavia ja kiihdyttäviä säveleitä koko matkan kulkeissaan lauta-aidan vierustaa, ja Silla ahmi niitä molemmin korvin, ja veri aaltoili tahdin mukaan hänen suonissaan.

Vähäistä ylemmäksi, missä polku poikkosi toisaalle päin, jäi hän taas seisomaan; ei hän voinut jättää kuuntelematta soitantoa, ja suututti Jörgineä vielä silläkin, että meni ihan lauta-aidan viereen saakka ja yritteli sisäpuolelle tirkistellä.

Jörgine uhkasi heti paikalla hänet jättää!... Hänen täytyisi kuitenkin säilyttää kunniansa eikä seistä siellä! Hän puolestansa pitäisi itseänsä liiaksi hyvänä ja olisi liian arka kunniastansa edes kuunnellaksensakaan tuommoista elämätä ja menisi mieluummin siitä niin etäälle kuin mahdollista olisi!...

Hän oli sanomattoman katkera.

Mutta ei Silla todellakaan voinut käsittää sen hiukkaistakaan heidän kunniansa kirkkautta himmentävän, jos he siinä hetkisen seisoisivat ja kuuntelisivat!... eikä senkään, millä retkillä he olivat!... Missä oli hiukkanenkaan iloa ja elämää, siinä piti heidän kait sulkea silmänsä ja pistää sormet korviinsa! Mutta missä oli niin "sopivaa ja säädyllistä", siellä heillä myöskin oli huvia ollut niin sangen niukalta!...

Ja hän tahtoi heti antaa kiiltävän kaksitoistaisen, jos Jörgine saattaisi mainita hänelle soveliasta huvia, kun he saivat vapaan päivän — he olivat nyt hakeneet semmoista sekä kauan että utterasti!

Hän meni etemmäksi...

Jörginen laskun mukaan oli vielä hyvää aikaa, ennen kuin iltaliike huvipaikoille alkaisi — ja he käyttivät sen tehdäkseen muutamia kävelyretkiä tiellä, menemättä kuitenkaan kauemmaksi, kuin että he aina saattoivat pitää höyrylaivan nähtävissään ja ajoissa ennättää tuohon suureen väkijoukkoon, joka väsymättömän kärsiväisenä seisojien odotteli rantasillalla.

Väsyneinä, tuskaantuneina ja perin rasiintuneina he viimeinkin illan kuluessa saapuivat kotiin, jossa sitten tapahtui niin, että Silla, juuri kun hän teki äidilleen tiliä kaikista niistä paikoista, joissa he olivat olleet ja huvitelleet — uinahti tuolille, jolla hän istui.

Hän tunsikin verensä aaltoilevan soitannon mukaan, ja hän uneksi tanssijaisissa olevansa...

* * * * *

Tuli oli hulmuellut niin mainion rattoisasti Barbron asunnon uunissa jo kaiken ajan syyskylmien kestäessä, vaikka muut ihmiset, kun ei heillä enää ollut parempaa neuvoa, vasta nyt olivat aikeissa lämmitykseen ryhtyä.

Senpä vuoksi siellä tuntuikin niin herttaiselta seistä ja kiikkua ja laverrella myymäpöydän ääressä, ja vieläkin herttaisemmalta se tuntui niille valituille, jotka olivat siksi onnellisia, että heitä kutsuttiin ryyppimään kuppinen kahvia.

Mutta viime aikoina ei Barbro lähimainkaan ollut niin tasaisella tuulella kuin ennen. Myötäänsä vaihteli hänen mielialansa; milloin hän oli luonnottoman saita, niin että siltä näytti, kuin olisi tahtonut joka suurimon ja kahvipavunkin lukea, ja toisina päivinä taas, hyvällä tuulella ollessaan, hän oli oikein määrättömän runsaskätinen ja aulis sekä vieraita että ostajia kohtaan.

Syynä lienee ollut mikä tahansa; mutta varmaa vaan on, että hän aina toisinaan yksin ollessaan

vaipui mietteisiinsä... Sokeri-, suurimo-, jauho- ja kahvilaskut olivat jo taas ovelle ennättäneet.

Raha-arkku kuitenkin oli soveliaampi kaikkeen muuhun kuin tuommoiseen suoritukseen; se rutisi ja narisi joka kerta; kun hän päivän kuluessa sen auki veti tahi kiinni sulki.

Mutta aika kiirehti herkeämättä eteenpäin; — ja tuvan uunissa tuli hulmusi myötäänsä niin rattoisasti, näyttäen siltä, kuin ei olisi asujalla hätäpäivääkään ollut.

Ja niin pitkälle oli jo menty, että ylihuomen oli maksupäivä!

Barbro oli hänen luonteelleen vallan tavattoman kiihkeä. Hän oli toivonut voivansa saada vielä kaikkein viimeisintä maksuajan pitennystä ja oli sen tähden pannut toimeen jo kauan tuumitun hyökkäyksensä kauppiasta vastaan siellä kotona hänen omassa konttoorissaan, mutta oli kärsinyt perinpohjaisen tappion. Jos ei hän nyt suorittaisi lupauksiensa mukaan, joita hän jo useampiakin oli antanut, niin! — no niin, siltä se nyt näytti, siitä päättäen, mitä hän oli kuullut, että pyörä oli kerrassaan pysähtyvä!

Juuri tämä asia se oli, jota Barbro, levotonna kuin kuumesairas ja kylähattu vielä päässään, nauhat solmusta irroilleen laskettuina, edes ja takaisin ovesa käyden selitteli Nikolaille, joka istui keittiössä.

Nikolain naamasta ei juuri voinut huomata, että hän mitään keinoa tietäisi. Päin vastoin, hän istui kumarruksissaan, huulet yhteen puristettuina, ja tirkisteli lattiaan sekä viipotteli peukaloitaan toisensa ympäri. Otsatukka samoin kuin olkapäiden asemakin sekä koko muoto näytti vastahakoiselta.

Barbro istui keitin-uunin ääreen; hän hengitti raskaasti ja huokaili sydämen ahdistuksessa...

Pakko-otto tästä seuraisi, niin totta kuin hän eli!... ja kahdeksanneljättä taaleria se summa vaan oli!

Nikolai tiesi kyllä hyvin, minne äiti nyt tähtäili, ja että hän vaan odotteli, — jotta hän, Nikolai, lausuisi sanasen, johon kävisi kiinni iskeminen. — Mutta ne rahat, mitkä hän oli kokoon haalinut, nepä nyt eivät ottaisikaan irtautuakseen! Kyllä hän tiesi, mitä tahtoi, — tuo liike menisi sillä tavalla vaan enemmän ja enemmän takaperin vielä sittenkin!

Barbro huokasi raskaasti... Hän saattaisi yhtä mielellään madella kerrassaan maan mustaan multaan!

Nikolai vaan naputteli sormiaan ja tirkisteli oikein järkähtämättömän päättäväisenä permannon rakoon.

Kun hiljaisuutta oli kestänyt jo kärsimättömän kauan, niin että Barbro oli siitä varma, ettei vastausta tulisi, alkoi hän hiljaa itkeä.

Hän oli sentään ajatellut, nyyhkytti hän, että kun hänellä oli poika, joka oli mestarisälli, niin ei hänen tarvitsisi kuitenkaan olla varsin turvatonna maailmassa!

"Tiedäthän sinä, äiti, miten surkeasti itse tarvitsen killinkini!"

Ja taaskin vastahakoista hiljaisuutta, ja Barbron puolelta nyyhkimistä ja silmäin kuivailua.

"Olisi kentiesi syytä ottaa punnitakseen, kannattaako tuo kauppa!" virkahti viimeinkin Nikolai varovaisesti.

Tahtoisiko sitten Nikolai, että hänen pitäisi heittäytyä nurin niskoin kuin lehmä, joka jouluksi teurastettiin? huudahti hän sortuneella äänellä. — "Eikä rahaa tätä enempää!"

"Minä vaan tarkoitin, että parasta olisi ajoissa lakata!"

Mutta nämä sanat sattuivat kuin tulikipinä ruutiin; Barbro nousi, punaisena kuin tiilikivi... Vai niin! Siis vaati *hänkin*, että hänen pitäisi ovensa sulkea!

Jotenkin samaan tapaan kuin hänen äsken mainitsemansa hyödyllinen eläin, kun se itsensä irti riuhtaisee ja tiehensä laukkaa, ryntäsi hän huoneesensa ja sieltä sitten samaa tietä keittiöön takaisin...

Mutta jos Nikolai luuli hänen aikovan masentua ja lyövän rukkaset pöytään kaikkein ihmisten pilkaksi ja ilveeksi, niin kauan kuin hänen tarvitsi ainoastaan mennä ja ottaa omalta Ludvigiltansa lainaksi niin paljon kuin halutti vaan, — niin siinä hän suuresti erehtyi!...

Barbro oli nyt varsin hurjalla päällä. Ei hän tahtonut enää toista kertaa suorastaan häviöön joutua Nikolain tähden! Siinä oli kyllä jo riittämään saakka, kun Nikolai jo kerran maailmassa oli hänet puulle paljaalle saattanut. — Nii-in, ei tarvinnut ensinkään Nikolain siinä istua suu auki eikä ammotella häntä kuin härkä uutta porttia!... Minkä tähden hän joutui karkoitetuksi Wejergangin perheestä, jossa hän

niin mainiosti eli, eikö juuri sen vuoksi, että Nikolai oli iskenyt nyrkkinsä pääkonsulin Ludvigiin?... Niin, hän sai ihmetellä niin paljon kuin tahtoi, mutta juuri sen tähden hän onnellisesta olostansa avaraan maailmaan turvatonna karkoitettiin... Ja kun sitten viimein siksi tuli, että Nikolai olisi kyllä saattanut häntä hiukkasen holhota ja auttaa, — silloin oli hänellä jo toinen, kenen hyväksi rahansa uhrasi!

Mutta se oli tässä kiusallisinta, että Nikolai vielä tahtoi kieltää häntä sen luokse pakenemasta, joka oli yhtä hyvä kuin hänen oma lapsensa, kun nyt hätä päälle pakkasi!

Siitä ei kuitenkaan mitään tulisi! Jos ei *Nikolai* tahtonut häntä auttaa, niin saisi tyytyä siihen, että hän turvautuisi häneen, joka voisi, nyt, kun on ratkaistavana, oliko puoti ja tulonlähde suljettava!...

Ei... sielunsa ja elämänsä kautta, konkurssia ei hän tahtonut tehdä, ei! — Hän löi nyrkkiänsä pöytään, niin että vaskirahat kassalaatikossa hyppivät.

... Hyvä oli sentään, että tämä tapahtui tällä viikolla, sillä seuraavalla lähtisi Ludvig ulkomaille pariiksi kuukaudeksi, niin hän oli itse sanonut siellä Barbron luona ollessaan toispäivänä, niin että hän ja Sillakin sen kuulivat.

Nikolai oli kovin vaalea. Hänen suupieluksensa vavahtelivat, ikään kuin olisivat värisseet, ja hän pyyhkäsi pari kertaa otsaansa kädellään...

Pitkäveteinen silmäys kohtasi äitiä; tuntui siltä, kuin Nikolai olisi pelännyt alkavansa kammota häntä!

"Sinä saat rahat!"

Nikolai tunsu, että itku tinki ylös hänen kurkustaan, ja hänen täytyi olla varoillansa päästäkseen tiehensä, ennen kuin se ilmoille purkautuisi!

Siinä oli taaskin viivytystä hänelle ja Sillalle kevääsen saakka! — Ja kuka tiesi, mikä siitä lopuksi tulisi?...

Hänen kätensä vapisi ja hapuili oven ripaa tavoitellen.

* * * * *

Tuo uusi selvitys, minkä hänen äitinsä niin odottamatta oli ilmoille tuonut, että nimittäin se oli hän, joka hänen koko menestyksensä oli nurin keikahuttanut, tuli vielä painavaksi kiveksi hänen kuormansa päälle.

Siveellisenä tappiona se häntä masensi. Hän ei voinut poistaa mielestään sitä ajatusta, että siinä oli jotakin todenperäistä. Hän tunsu itsensä nulomieliseksi ja käveli ympäriinsä alakuloisena.

Taaskin oli häitten toivo luiskahtanut vuosineljänneksen tuonemmaksi!... ja jos äiti vieläkin pyytäisi, taikka oikeammin kiristäisi häneltä rahoja tuohon lamaanuvaan kauppaalikesänsä, — mitä hän silloin tekisi?

Tämä tuntui ihan toivottomalta työltä, ja epätoivo alkoi hänet valtaansa saada.

Kun hän korjasi killinkejään läkkilaatikkoon sunnuntaisina, tapahtui se sangen katkeralla mielellä. Saattoi pian sattua niin, että äiti tulisi ja nielaisisi koko summan — johon hänellä kait oli oikeus, koska hän kerran aikoinaan oli äidin onnen hävittänyt!

Nikolai oli aina ajatellut, että kun siksi tulisi, niin olisi kait hän se, jolle äidin olisi siitä lasku suoritettavana, että oli hänet semmoisena maailmaan tuottanut, ettei käynyt edes isää hänelle osoittaminen, ja sen lisäksi vielä sillä tavalla hänet hyljännyt.

Mutta nyt se asia näyttikin ihan päinvastaiselta! Hänen äitinsä ynnä hänen kaikkinielevä kauppansa oli se pohjaton kita, joka säälimättä, oikeuteensa nojaten, koko hänen elämänsä onnen ahmi.

Hän alkoi jo varsin tuskastua elämäänsä!

Samalla aikaa hehkui ja kyti hiljainen kapinallisuuden tuli hänessä, vaikka se, kun hän rehellisesti työskenteli totuuden perille päästäkseen, kestitkin kotvan aikaa, ennen kuin se ilmoille leimahti.

Pitäisikö hänen sallia, että Sillakin samaan kitaan hinattaisiin?

Vastaus leimahti heti selvänä esiin, niin että liekit sekä loistivat että liipoivat: —

Ei, niin kauan kuin oli repalekaan jäljellä siitä, jota Nikolaiksi nimitettiin!

Ja mitä hänen äitiinsä tuli, että hän, Nikolai, kentiesi olisi ollut syyppää hänen onnettomuuteensa...

Eikö hän sitten olisi saanut pitää puoliansa; pitikö hänen vaan olla syljettävänä ja poljettavana, niin kuin nyt taas oli käymäisillään? Hänen äitinsä, suuri ja karkea, niin kuin hän oli, tulisi tuolla kaupallaan vaan istumaan kuoliijaaksi heidät, sekä hänet että Sillan... Heillä ei olisi edes lupaa eikä oikeutta valittaakaan!

Mutta sitäpä ei nyt sentään suvaittaisi!

Hän oli Wejergangia kurittanut, ja nyt hän vaan katui, ettei ollut sitä tuntuvammin tehnyt. Kun hän oli kerran maailmaan joutunut, tahtoi hän myös ihminen olla — vaikkapa sitten jäljestäpäin häneltä pään veisivät! Eikä tuon lamaantuvan kaupan kannattamiseksi enää killinkiäkään hänen läkkilaatikostaan ripoiisi! Jos äiti joskus maailmassa tulisi muuten ravinnon ja holhouksen puutteeseen, niin suotaisiin hänelle kyllä sija hänen omassa majassaan; mutta ettäkö hän saisi estää häntä saamasta omaa majaa, — ei, kiitoksia!

Hänestä oli sukeunut toisellinen mies, sitten kun viimeinkin oli tästä selville päässyt: niin, häntä nimitettiin Nikolaiksi, ja hän oli Ellingsenin matamin mestarisälli!

XII.

Talvi oli kulumassa.

Oli Helmikuun alkupuoli ja markkinat. Kaduilla vilisi ihmisiä, ja leudolla ilmalla oli lumi kulkevain jaloissa tuhkejauhon kaltaiseksi muuttunut.

Kirjava rivi markkinakojuja ulottui torilta torille. Torvet räikkyivät, ilvehtijät huusivat, arpapelit kävi kulkuaan, huutajat ulvoivat, soiton törähdykset hyökyaaltona ilmassa rämisivät — ja kaiken tämän lisäksi ympäri kaupunkia juhlailuja, tanssia ja iloa myöhäiseen yöhön saakka!

Soiton ja metelin humu kuului etäälle tehtaan seuduille saakka...
Iltasilla loisti kaupunki erityisesti lisätyssä valossaan.

Koko ilma tuntui oikein hurmaavalta — ja moni kärsimättömästi ikävöivä sielu, jota ankarasti silmällä pidettiin, kuljeksi siellä ylempänä sillä aikaa, kun yllin kyllin irtonaista joukkoa sieltä alaspäin virtaili.

Vuosi vuodelta tiesi huhu aina enemmän kertoa noista suurista markkinatansseista, torvisoitosta, puutarhain värillisistä lyhdyistä ja keikaripohatoista, jotka suunavauksista huolta pitivät. Se kiusasi ja viettieli...

Jo toisena markkinapäivänä tuli Kristofa, intoa täynnänsä, ja hänellä oli pääsymaksu sekä itseänsä että Gundaa ja Sillaa varten — rahaa sekä pääsylippuun että makeisiin! — kaikille kolmelle!

Hän tekeytyi sangen salaperäiseksi... laverteli koko ajan eräästä henkilöstä, jota ei hän — ei milloinkaan! — uskaltaisi ilmaista.

Silla ei ollut vielä koskaan missään sellaisessa ollut, oli korkeintaan seisonut ulkopuolella niitten hartaitten mielittelijäin joukossa, joitten täytyi tyytyä vaan katselemaan noita värillisiä lyhtyjä ja kuuntelemaan soittoa. Nyt oli viimein hänellekin tilaisuus tullut.

Oi! — kunpa vaan uskaltaisi!...

Hän oli koko aamupäivän levoton ja kaksi punaista pyöreätä täplää poskillaan.

Päivällisaikana tuli hänen äitinsä väsyneenä ja hengästyneenä alhaalta kaupungista.

Hänen oli täytynyt Antonisenille luvata markkinaviikon seistä leivospöydän ääressä torilla ja olla avullisena myynnissä! — Kyllä ne olivat kalliita rahoja, joita täytyi ansaita tuollaisessa hälinässä ja melussa; mutta hän täyttäisi sentään velvollisuutensa! — ei ollut hänellä tapana uupua, kun killinkikään oli ansaittavana! Koju suljettaisiin ja leivokset korjattaisiin vasta kahdeltatoista yöllä, niin että hänen täytyisi nyt pariaksi yöksi sinne alhaalle jäädä...

Sillan korvat alkoivat soida ja suhista; — näytti siltä, kuin olisivat ovet itsellään hänen eteensä auenneet! Nyt saattaisi hän, jos haluttaisi...

Jo rupesi melkein peloittamaan...

Juuri kun hän iltapäivällä, kori käsivarressaan, meni kadun poikitse, astui Wejergang yhtäkkiä ihan läheltä hänen ohitsensa.

Silla oli vähällä säikähdyksestä parahtaa. Hän oli siis jo palannut!...

Ei hän uskaltanut vilkaistakaan ylöspäin, uskoi vaan punastuvansa ja tunsi ohitse mennessään, että Wejergang hymyili ja terävästi häntä tirkistelijä sitten nyökkäytti päätään.

Hän tunsi hienon sikarin hajua ja luuli huomanneensa, että hänen vaatteensa ikään kuin narisivat hänen liikkuaan, joka kaikki hyvin liittyi siihen, millaisiksi hän Kristofan kummallisten kertomusten mukaan oli hienot herrat kuvaillut...

Se oli hän, joka pääsyliput heille oli antanut, siitä hän oli nyt ihka varma!

Hänen sydämensä löi ja hypähteli, ja ihan täyteen se jo tuli kaikenmoisia tuumia ja aikomuksia sekä sinne että tänne päin...

Kotiin hän tuli niin hajamielisenä, että Holmannin matamin täytyi vihdoinkin kysyä, oliko hän jo kokonaan tauonnut järkeänsä viljelemästä.

Hän luikahti seisomaan ja tirkistelemään pesukaapin ylitse kuvastimeen...

Hänen silmänsä, olivatko ne noin hirveän mustat?... Pisamia tuossa kyllä oli. Oli tosin keinoja pisamia vastaan... mutta noin paljon kuin niitä näytti olevan, mitäpä niille nyt voi... Vanha kuvastimen lasi oli niin täynnä pilkkuja ja koloja elohopeassa!...

Holmannin matami näki ihmeekseen Sillan seisovan ja hankaavan ja henkivän ja puhdistavan kuvastinta. Uusi into oli kait tyttären sydämessä herännyt!

* * * * *

Kolmannen markkinapäivän iltana astuskeli Nikolai lyhtyjen valossa ylös tehtaalle päin. Hän oli pitänyt omia markkinajuhlinsa, ostanut neuloma-arkkusen, jolla aikoi odottamatta Sillaa ilahduttaa — kuvastinkin oli siinä kannessa — ja iltapäivällä hän oli sen kiskoittanut ja vielä hienon lukunkin siihen sovittanut.

Tottapa onnistuisi jollakin keinolla häntä tavata ja näyttää se hänelle; — niin helposti se aukesi ja sulkeutui kuin rasvattu, ja säntilleen kävi lukkokin!...

Ja sakset ja neulasäiliön hän oli sinne sisään pannut. Itse saisi Silla avaimen talteensa, mutta arkkusen ottaisi hän säilyttääkseen.

Nenäliinaan hän oli sen käärinyt ja pannut vielä kaksi leivosta päällepäin, niin että tarvitsisi olla viisasta älykkäämpi, joka saattaisi keksiä, että se olisi mikään muu kuin työkalu-mytty, jota hän kanniskeli!...

Hän meni varsin lähelle äitinsä akkunaa, josta valo toisti, ja koki tirkistellä, olisiko Silla kentiesi sattumalta siellä myymäpöydän ääressä, ja kuljeskeli sitten huoletonna ympäriinsä ylös ja alas katuja pitkin.

Täällä oli niin ihmetyttävän tyhjää, tuskin ihmistä näkyvissä tänä iltana!...

Ja — kuinka tarkasti hän tirkistelikään portin ja aidan raoista — ei ollut hänessä miestä keksimään valoa Holmannin matamin asunnossa!

Kun hän oli kaikki keinonsa koitellut, asettui hän sitten kokonaiseksi pitkäksi tunniksi vartioimaan siihen, missä tiet yhteen kävivät ja siitä jatkuivat karjakartanoon.

Mutta tänä iltana ei ollut onnea pahaakaan, — siinä hän sai kävellä neuloma-arkkuineen!

Koko katu oli pimeä, paitsi vähäistä alaa lyhtypatsaan ympärillä.

Siellä meni joku... se oli hän!

Nikolai kiirehti.

Ei; se oli vaan tuo Jakobine, jonka kanssa Silla suvella niin usein kuljeksi!

Eipä missään tapauksessa olisi haitaksi, jos kysyisi häneltä.

"Eiköhän Holmannin matami liene kotona tänä iltana?" kysyi hän tervehtien.

"Ei; hän istuu markkinoilla myymässä."

Nikolai tuli oikein iloiseksi tuosta hauskaasta uutimesta; — hän saattaisi siis huoletta mennä majaan ja tavata Sillaa!

"... Ja kun kissa on poissa, hyppivät hiiret pöydällä!" jatkoi Jakobine. — Että sepänsälli siellä Sillaa vaaniskeli, se oli nyt yleensä tunnettu asia, ja Jakobinen suuttumus siitä, että hänen kolme ystävätärtänsä oli saanut pääsöliput, eikä hän, puhkesi nyt ilkkuriseksi pilaksi: — "Ja Silla on myöskin mennyt kävelyretkelle kaupunkiin," sanoi hän.

"Sillako?"

"Miks'ei? Istuuhan Holmannin matami pakkasessa ja polkee ja tömiskelee jalkojaan tuolla alhaalla kojussa; miks'eikäs tytär tekisi samoin markkinatansseissa?" — Jakobinen täytyi nyt sukkeluusiakin tavoitella.

"... Varsinkin kun hänellä luultavasti on semmoinen, joka tahtoo sekä hänen kanssaan tanssia että suorittaa kulut!" singahutti hän vielä Nikolaille, joka seiso i siinä ihan ällistyneenä.

"Kuka sinulle sellaisia valheita on ladellut, tyttö hupakko?"

"Jos minä valehtelen, niin tekee Kristofa samoin! — Ja että Silla meni alaspäin hänen ja Gundan seurassa pari tuntia sitten, sen minä näin itse omin silmin... Ja hänellä, jota minä tarkoitan, on kyllä varaa laittaa markkinahuvia sekä kolmelle että kuudelle... Mutta ehkäpä he menivätkin raamatunselitykseen!" lisäsi hän ja vilkutti toista silmäänsä.

"Mitä sinä lavertelet? Punnitse tarkoin sanasi!" huudahti Nikolai kiivaasti.

"Oh-hoh" nauroi hän; "etpä tosiaankaan ole niin vieras hänelle — olettepa melkein sukulaisia... Ja suurellisiapa sitä ollaankin! — sen saimme kyllä silloin suvella äidiltäsi kuulla, kun hän sai hänen maksamaan sen hienon mustan hameen, eivätkä he enää tahtoneet ta'ata hänelle neulomatarpeita kaupaksi"...

Nikolai oli kylliksi kuullut. Hänen äitinsä oli hänestä melkein verenkin imenyt... ja sitten — kuitenkin hänet pettänyt!

Tästä hetkestä ruveten hän alkoi katsella häntä välinpitämättömyyden kylmässä valossa.

Ei hän ollut koskaan hänelle mikään äiti ollutkaan — ei milloinkaan hänestä rahtuakaan välittänyt!... Mitä hän oli äidin hellyyttä tuntenut ja siitä ajatellut, se oli vaan pelkkää luulottelua ollut!

Ei hän tiennyt, oliko itse tullut ajatelleeksi tuota nimeä, vai Jakobineko sen olisi maininnut, mutta se soi hänen korvissaan kuin tyhjä alasin vasaran alla hänen kiirehtiessään alaspäin:

"Ludvig Wejergang!"

Äidin hän oli ryöstänyt häneltä jo hänen varhaisimmassa lapsuudessaan... riistäisikö hän nyt vielä Sillankin?

Asia rupesi jo viimein hänestä tuntumaan mahdottomalta, ja hän hiljensi vauhtiansa.

Tuo Jakobine oli aina ollut niin täynnä juttuja ja valheita! Puhe Sillasta oli vaan pelkkää juorua ja hölynpölyä!... Että nuo kolme tyttöä olivat lähteneet kävelyretkelle vähäsen markkinoita katsellakseen, siinä nyt ei sentään niin mitään moitittavaa ollut! — ja sitten luulotteli tuo suulas Jakobine, jota he eivät seuraansa huolineet, että he olisivat kaikin kolmisin markkinatansseissa!

Hi-hi-hi! Kait se oli Silla, joka sen oli keksinyt! — Kyllä hän kertoisi vielä Sillalle sen oikein oivaltaneensa heti samassa, kun Jakobine sitä hänelle juurusi!

Hän pudisti päätänsä; hetkisen aikaa hän tunsi olevansa niin sanomattoman rauhallisella tuulella, ja sitten hänen ajatuksensa jälleen katkerina äitiin palautuivat. Mutta — eipä saattaisi olla haitaksi, jos menisi sinne ja vähäsen kurkistelisi ympärilleen; — lienevät piankin pistäytyneet ulkopuolelle soittoa kuuntelemaan! —

Patarummut jymisyttivät ulkona huvipaikalla iloa ilmoille pitkäin matkain päähän. Viereisessä eläintarhassa räikkyy korvia särkevä vaskitorvi ja ulkopuolella seiso i kansaa katu mustana.

Ei ollut helppoa arvata, minkä tähden se häneen sillä tavalla vaikutti; mutta sangen levottomaksi hän tuli jälleen.

Valaistulla portilla levittivät lekkuvat lyhtyriivit ja muut tulitusneuvot epävakaista valoansa rankassa, tuulisessa ilta-ilmassa; niitä näytti himmentyvän ja sammuvan milloin puoli riviä, milloin kokonainen, ja leiskahtavan jälleen ja luovan lisääntyvää valoansa hangelle ja ihmisjoukkoon, jota taukoomatta sisään virtaili.

Täällä pääsi liikkumaan ainoastaan askel askeleelta; mutta vitkalleen eteenpäin pujotellessaan hän katseli ympärilleen ja urkki silmillään. Tunteakseen sen olennon, jota hän vaaniskeli, tarvitsi hänen nähdä vaan vilahdukselta.

Ei ollut häntä ainakaan noitten joukossa, jotka tuolla ulkona seisoskelivat!...

Oli melkein ikävätä nyt, kun kerran oli toivonut häntä tapaavansa!

Hän alkoi jo tuumia kääntyvänsä ylöspäin markkinakojuille etsiäkseen häntä sieltä, ja hänen silmäyksensä liitelivät nyt vaan huolettomasti sinne ja tänne.

Tuo?... tuo, joka noin nauroi ja punotti tuolla puutarhan puolella, jolla oli pyöreä hattu ja sieppuranpätkä kaulassa ohuen nutun päälle — se ei ollut kukaan muu kuin Gunda!...

Hän pidätteli hengitystään ikään kuin varroten heti samaa tietä näkevänsä muitakin jossakin tuolla pyörteessä lamppujen välillä!

"Onko teillä pääsylippua? — Puutarhaanko vai tanssihuoneeseen?" kysyttiin portilla.

Nikolai olisi mieluummin ottanut pääsyliput kumpaankin, mutta ne killingit, mitä hänellä oli mukanaan, riittivät vaan puutarhaan. —

Lamppurivit loistivat kahden puolen lumeen luotuja polkuja aina täyteen ahdetun ravintolan edustalle saakka, ja sen toisen kerroksen akkunasta kaikui naisen kirkuva sopraano-ääni, jota silloin tällöin raivoisat kättentaputukset säestivät!

Tuonnempana puutarhassa valaistun katoksen alla kiehtoi täyteen ahdettu hoijakka ympäriinsä korvia pistelevän soiton räikkyessä.

Molemmilla puolin kuhisi, ainakin sivultapäin katsellen, varsin erilaatuista ja sekalaista markkinakansaa.

Hän etsi puutarhan läpikotaisin; mutta noilla pimeimmillä poluilla pääkäytävain ulkopuolella liikkui vaan joitakuita ympäriinsä kuljeksivia, paletuvia olentoja, jotka näkyivät siellä mielitteleväisinä kiertelevän kuin koi kynttilän ympärillä...

Tuonne alista rakennusta kohden, mistä soiton säveleitä kuului, sinne pyrkivät kaikki ihmiset ja seisoivat siellä tiheissä joukoissa, — sillä siellä parhaallaan tanssittiin.

Tuntui kuin olisi kaikki veri kerrassaan pysähtynyt hänen suonissaan, ja hän läheni hitaasti ja verkalleen, tuskasta harmaana...

Kauan hän seisoj ulkopuolella ja tirkisteli suuriin, valoisiin akkunoihin. Himmeitä varjoja liikkui akkunaverhojen takana — päitä ja niskoja meni myötäensä, ja toisia tuli aina sijaan.

Tuolla... tuolla, missä verho oli vähän syrjään siirrettynä, hän näki taaskin tuon keropäisen Gundan. Niin lähellä oli hänen niskansa, että Nikolaita melkein halutti painaa suunsa akkunaruutuun ja huutaa hänelle: "missä Silla on?"

Hän tunsu lattia notkumisen ja torvisoitonkin kaksinkertaisen voimakkaana sinne, missä hän seisoj; tuntui kuin koko tanssijaisjoukko olisi tullut hänen päähänsä elämöimään!

Tuolla tulivat luisut olkapäät ja yläpuoli päällysnutulla verhottua selkää — ja sauva, joka taskusta pistäytyi esiin... ja hiukkanen hienoa hatunröytää...

Se poltti sikaaria ja kumartui alaspäin, juuri kuin jutellakseen...

Kenen kanssa?... Kenen kanssa?

Sillä se oli Ludvig Wejergangin, tuo kaitainen, suora selkä, joka ylpeydeltään näytti voivan taipua ainoastaan alimmaisesta kohdastaan, lantioista!

Nyt se poistui, varmaankin tanssimaan!...

Se pieni kohta akkunaruutua, josta verho oli syrjään siirrettynä, oli paksusta hiestä himmeänä. Ainoastaan silloin, kun joku raskas pisara valui alas sisäpuolella hikistä ruutua myöten, voi sen jälkeistä

juovaa pitkin saada nähtäviinsä jonkun osan siellä sisällä liikkuvain vilahduksista...

Tuolta palasi Wejergangin varjo sauvoineen ja hattuineen paikallensa jälleen... ja alempana näkyi naisen pään vinot muodonpiirteet, jotka vilkkaasti liikkuvat.

Taaskin katosi varjo sauvoineen, ja Nikolai varustautui uudestaan sitä etsiäkseen.

Juuri nyt jätti viruva vesipisara kirkkaan juovan jälkeensä, ja siitä hän seuraavassa silmänräpäyksessä vilahdukselta näki tanssivan olennon, — ainoastaan kumartuneen pään ja puoleksi varjotut kasvot...

Hän oli nähnyt kylliksi... enemmän kuin sadan kynttiläruunun valossa!

Ja heti sen jälkeen oli Nikolai myöskin tuossa ihmistulvassa, jota ovesta sisään virtaili.

Ovi aukeni ja sulkeutui taukoomatta pyrkiväin edessä, jotka antoivat pääsylippunsa ja joiden hikoilevat, punaiset naamat katsojan silmään eteen yhteensä muodostivat harmaasen höyryyn puoleksi verhotun, sangen kirjavan sekasotkun.

Aina toisinaan ryntäsi sieltä ulos joku yksityinen pari ja riensi suureen ravintolahuoneukseen.

Hän ei ollut kuulevinansakaan pistopuheita eikä haukkumasanoja.

"No, siinä! No, siinä!" kuului siellä tunkeutuvain joukossa.

Nikolai kaivautui vaan ovea kohden... Sinne kun pääsisi!

"Pääsylippu?"

Nikolai ei vastannut.

"Pääsylippu, mies?... Pääsylippu?"

Nikolai tunkeutui vaan siitä huolimatta rohkein askelin ovea lähemmäksi.

Poliisimies jo aikoi jotakin; mutta hän huomasi Nikolain kasvoissa jotain semmoista, joka saattoi hänen heti alallensa pysähtymään. Tuo lähestynyt, sanaton käsityöläissälli näytti semmoiselta kuin olisi ollut valmis lyömään!...

Ovi jatkoi herkeämättä liikettään edes ja takaisin, auki ja kiinni, niin kuin ennenkin, ja poliisimies samoin kuin pääsylippujen kokoojakin olivat tavallaan leppyneet tuolle väsymättömälle seisojalle; näyttihän melkein siltä, kuin hän olisi ollut varsin tavallisilla asioillaan, mytty kädessänsä; — mutta silloin Nikolai yht'äkkiä röyhästi sepän-olkapäätänsä ja rynnisti hurjasti ovea kohden.

Lippujen kokooja asetti turhaan ruumiinsa esteeksi — kätensä olivat lippuja täynnä.

Oven avautuessa oli Nikolai nähnyt Sillan tulevan punaisena, hymyilevänä ja tanssimisesta väsyneenä ovea kohden Ludvig Wejergangin kanssa; hattu kallelleen otsalle painettuna ja lornetti toisen silmän edessä, myhäili viimeksi mainittu niin kopean kevytmielisesti, juuri kuin hänen kaltaisensa mies olisi vaan tavallisilla toimillaan silloinkin, kun syöksee nuoren tytön turmioon!...

Ovella oli noussut melua ja hälinätä.

"Ulos, mies! Ulos, mies!"

Huutoa kuului viimein kaikkialla salissakin. Se oli jonkunlainen välinäytös, jonka aikana yleisö nousi seisomaan sekä pöydille että lavitsoille yrittäen jotakin nähdä.

Nikolai olisi suorapäätä ja häikäilemättä tahtonut tunkeutua saliin, jos ei vartija olisi asettunut ovella eteen ja poliisimiehen kanssa ponnistuksensa yhdistettyään saanut raastaneeksi ulos tuota tanakkaa, huimapäistä sepänsälliä.

Hänen ainoana toivonaan, melkein välinpitämättömän sävyisesti suodessaan itseänsä viedä ulos puoleksi pimeään talvi-ilmaan, oli se, että saisi olla tarpeeksi lähellä, voidakseen ovesta ulostulijoita silmällä pitää. Raivoansa pidätellen tunsu hän sentään pikemmin voivansa panna henkensä alttiiksi kuin nyt jättää puutarhan, jos häntä vielä etemmäksi raastamaan ruvettaisiin!

Soitto taukosi. Hiestyneinä ja hengästyneinä virtasi ihmisiä joukottain tanssin välillä ulos.

... Tuolla tuli Wejergang — ja Silla hämillään ja hieman vastahakoisesti hänen kanssansa. Mentiin ylös ravintolahuonetta kohden.

Äkkinäisellä nykäyksellä riuhtaisi Nikolai itsensä irralleen ja syöksyi seuraavassa silmänräpäyksessä pimeydestä suoraan heidän keskellensä.

Sillalta pääsi kauhistuksen parahdus; mutta Nikolai loi häneen vaan pikaisen silmäyksen ja lennätti hänet taaksensa — ja seisoj niin silmä silmää vastaan Wejergangin edessä!

Tuo nuori jalopeura muutti karvaansa ja peräytyi askeleen takaperin, keksittyään edessään tämän hurjistuneen, vihaa hehkuvan näyn; — mutta tunnettuaan siinä vanhan kouluaikaisen vihollisensa, käyristi hän ivallisesti huuliansa.

Juuri *tämä* naaman-ilve se oli, joka kiihotti Nikolaita ryntäämään häneen käsiksi, jonka tähden Wejergang taas puolestaan huusi:

"Sinä häpeemätön lurjus!"

Samassa löi hän herrassauvallaan Nikolaita vasten kasvoja, niin että sauva poikki rätkähti.

"Auttakaa!... Auttakaa!... Poliisi!"

Nikolai oli jo iskenyt kouransa Wejergangin nutun rintapieluksiin, niin että napit irti pirahdelivat, ennen kuin poliisit hänen ympäröivät.

Nuori tyttö pyrähteli siinä ihan houkkapäisenä heidän keskellensä.

Yleisöä keräytyi yhä enemmän ja tiheämpään heidän ympärillensä...

Siinä oli markkinatappel, parhaimpia laatuansa; — ja sitten tuo pitkä, mustanhiiveinen tyttö vielä päällisiksi!

"... Aika verikoira sepänsälliksi!... Putkaan tuommoiset!" — änkytti Wejergang kiukustuneena, kun tunki taaskin turvallisena olevansa. "Siellä saat toistaiseksi tekojasi miettiä!... Ei sinua täällä ensinkään kaivata, ystäväni!" lisäsi hän vielä ilkeästi ivailleen. "Tuolla mustasilmäisellä työllä on kyllä hauskaa markkinoilla ilman sinuakin!"

Tuskin olivat ne sanat päässeet hänen suustaan, ennen kuin Nikolai riuhtaisi irti itsensä. Hän heilutti myttyä neuloma-arkkuineen niin hurjasti, ettei kukaan uskaltanut häntä lähestyä, lensi sitten kuin salama Wejergangin kimppuun ja huusi hampaitaan kiristellen:

"Sitä olet viimeisen kerran elämässäsi sanonut!"

Toinen käsi hapuili Wejergangin rintopieltä, ja toinen antoi hänelle tärähdyksen arkkusen koko painolla niin että hän hoipertui hangelle nurin niskoin!

Hän ei noussut enää... ei jäsentänsäkään järkähdyttänyt...

Siinä nousi huutoa ja hälinätä yleisön kesken.

Muutamats huusivat murhaa, toiset lääkäriä...

Ja kaiken tämän lisäksi soiton räminätä kolmelta suunnalta.

Joku korkeampi poliisimies koki mieliä rauhoitella, ja varovaisin käsin kannettiin tunnoton pois, pantiin rekeen ja vietiin sairashuoneeseen.

Yleisön koko kiihtynyt viha kääntyi nyt pahantekijään, jota myöskin pois vietiin, suuri lauma saattoväkeä jäljessään.

Varmuuden vuoksi pantiin hänelle portilla raudat sekä käsiin että jalkoihin, jota tapausta näkemään suuri joukko kansaa kadunkin puolelta tunkeili.

Mutta kun sitten piti ruvettaman häntä rekeen raastamaan, heittäytyi tyttö hänen päällensä ja riippui hänessä niin lujasti, että mahdottomaksi kävi häntä irtautumaan saada. Katupoikain iloksi ja riemuksi hän pysyi siinä kiinni ja huusi vielä silloinkin, kun he jo olivat Nikolain pystyyn nostaneet.

Poliisit eivät kyenneet paikalta poistumaan, vaikka he tyttöä kuinka olisivat repineet ja raastaneet... jo ratkesi hameenvyötärökin!

Pojat hoilasivat.

... "Repikää! — Raastakaa! — Riistäkää vaatteenikin!"...

"Siksi on meillä sentään hiukkanen järkeä, houkka tyttö!" virkahti yksi poliiseista.

... "Ette saa viedä häntä!... Ette saa viedä!"...

Hän kiikkui ja vääntelehti hänen käsiraudoissaan.

"Se tapahtui minun tähteni!... Etkös voi sitä sanoa heille, Nikolai!" huusi hän vihlovalla äänellä — ja poliisit käyttivät tätä silmänräpäystä hyväkseen ja saivat hänen kätensä vihdoinkin heltiämään.

Reki luisti eteenpäin, ja Silla juoksi huivitonna jäljessä, poikajoukko kintereillään.

Hän näki poliisi-vahtikonttoorin avautuvan Nikolaille, eikä hän kuitenkaan ennättänyt hänen luoksensa eikä päässyt sitä estämään... hän kierteli siinä vaan tunnin toisensa jälkeen ulkopuolella, poliisimiesten kerta kerran perästä kehoitellessa, että hänen olisi kotiin lähteminen.

Kun hän sitten vihdoin viimeinkin epätoivoisena lähti astumaan ylöspäin, pysähteli hän myötäänsä; mutta ennätettyään sillalle, jäi hän sinne tuokioksi seisomaan...

Vesi pauhasi siellä alhaalla pimeässä niin kummallisesti... Tuntui siltä, kuin hän olisi jollakin tavalla ollut sinne kuuluva!...

— Hän meni kotiin yön jouduttua ja tunsi aina himmeänä mielessään, mitä tapahtunut oli, sekä vääntelehti sanomattomissa tuskissa ajatellessaan, mitä Nikolain teosta seuraukseksi tulisi.

Silloin ja tällöin pääsi häneltä tuskallinen huokaus...

Ei hän voinut päästä näkemästä käsirautoja, ja mielenhäiriössään hän tunsi vielä kylmät raudat käsissään, — kunnes viimeinkin hänelle selvisi tuo vihlova huomio, miten kurjasti hän oli Nikolaita kohtaan käyttäytynyt!... Hänen mielestään täytyisi Nikolain syljeksiä häntä!

Hän makasi ja tirkisteli kuin näyssä itseänsä... miten oli kuljeksinut eikä ajatellut mitään muuta eikä huolinut mistään muusta kuin omasta huvistansa, kun sitä vastaan Nikolai, hänen oma seppäpoikansa — jolla oli niin voimakkaat kädet ja rehelliset silmät ja joka nyt istui vankilan telkien takana! — puuhasi ja kokosi ja säästi ja piti huolta heistä molemmista, — että he sitten saattaisivat yhteen käydä!

Ja että Nikolai oli täynnä levottomuutta ja tuskaa ollut hänen tähtensä, senkin hän nyt käsitti, — kerrassaan se nyt selvisi, — ikään kuin suomukset hänen silmistään olisivat pudonneet...

Kunpa Nikolai vielä vaan hänestä pitäisi!... Niin lempeästi ja hyväntahtoisesti, että hän itkuun ratkesi vielä nytkin sitä ajatellessaan, oli hän sanonut: "Mene kotiisi, Silla!" — kaksi kertaa...

Jos hän olisi tietänyt ja ymmärtänyt, miltä tuntuu pitää jostakusta, ennen kuin juuri nyt — nyt, kun se jo kentiesi oli liian myöhäistä!...

Tämä ajatus tuotti hänelle taaskin uutta tuskaa, ja kauheita näkyjä ilmestyi hänen silmänsä eteen... Wejergang nurin hoipertumassa ja pitkällään hangella... lopuksi Nikolain kädet rautoineen tehtaan vesiputouksesta ylöspäin kurkottelemassa!

— Hän vääntelehti unetonna aamuun saakka ja aina samat kuvat edessään... Käsiraudat koskessa... ja sitten Wejergangin, joka iskun saatuaan hoiperteli ja kaatui... ja sitten nuo kaikki uudestaan... yhä uudestaan...

Hän istui sitten kotona koko päivän iltahämärään saakka.

Levottomuus ajoi häntä sitten alaspäin poliisikammaria kohden.

Siellä olivat jo tulet sytytetyt käytäviin, ja paljo siellä oli ovia, joista miehiä virkanutuissaan ja miehiä, jolla oli kova kiire, kulki ulos ja sisään. Ulos vievillä portailta istui ja seisoskeli muutamia ihmisiä vartoilemassa...

Hänellä ei ollut rohkeutta kysyä.

Hän käveli lepäämättä sakeassa lumituiskussa kauvan edes ja takaisin rakennuksen ympärillä.

Viimein alkoi tuntua siltä, että hänen täytyisi yrittää sisälle; ja jonkunlaisessa mielentilassa, joka hänet saattoi tunnottomaksi ympäristöänsä kohtaan, joutui hän lumisena ja valkoisena seisomaan portille, josta arestihuoneisiin mentiin.

Kun se viimeinkin avattiin, yritti hän astua sisäpuolelle.

"Mitä sinä tahdot?"

"Kuulla jotain Nikolaista!"

"Nikolaistako? — Kuka se Nikolai on?"

"Joka yöllä tänne tuotiin!"

"Oletkos hupsu, tyttö?... Murhamiehestäkö? — Oletko sinä hänen sisarensa?"

"En!"

"Se on *hyvä*, se, — sillä kelvottomalla konnalla ei ole enää pitkältä jäljeltä;" — hän viippasi tärkeän näköisenä kädellään poikittain kaulaansa. — "Se on kuollut, joka oli hänen käsiinsä joutunut, — tänään päivällä, ja murhaaja istuu nyt vartioituna raudoissa lukkujen takana!"

Ei Silla sitä ensinkään havainnut, miten se kävi, että portti jälleen sulkeutui hänen jälkeensä...

Eikä hän huomannut sitäkään, että lunta valui niin paksulta hiljalleen alas lyhtyjen valossa... ei tiennyt sitäkään, miten hän pitkin lumista tietä oli joutunut sillalle jälleen.

Siellä piti hänen oleman...

Siellä alhaalla istui Nikolai, raudat käsissään, ja kurkotteli niitä ylöspäin — ja huusi... huusi häntä!

— Seuraavana aamuna nähtiin hameenhelmaa pistäyvän esiin lumihyyhmän seasta tehtaan sulussa. Korkealta sillalta hypätessä oli pää musertunut jäänreunaa vastaan.

* * * * *

Oli todistettu, että nuoren Wejergangin kuolema oli seurauksena siitä lyönnistä, jonka hän Nikolailta oli saanut ja joka oli aivoihin saakka koskenut.

Eikä tätä asiata voinut lieventää Nikolain käytöskään oikeuden edessä. Hän seisoj siinä, sydän täynnä lohduttamatonta surua Sillan kuolemasta, ja vastasi, että vaikka Wejergangilla olisi seitsemän henkeä ollut, olisi hän ne kaikki sittenkin riistänyt!

Kun kysyttiin hänen vanhempiansa, väitti hän ensin, ettei hän ole niitä milloinkaan tuntenut; mutta kun lähemmältä tutkittiin hänen elämänsä, lausui hän viimein, katkeralla äänellä, osottaen erästä karkearakenteista naista, joka istui ja itki tuonnempana rahilla:

"Barbro on hänen nimensä... mutta se, joka turmeli minun onneni tässä maailmassa, sai sekä rakkauden että äidinmaidon!"

Barbro vaikeroitsi.

Entäs isä? — Se saattoi koko kaupunki olla, se! — Hän loi katseensa ympärilleen oikeuden jäseniin.

Se oli vastaus, joka täydellisesti vakaannutti sen mielipiteen, mikä jo alusta alkaen oli yleisöllä ollutkin tästä huomiota herättävästä, ilkeästä rikosjutusta — että tässä oli oikeuden edessä julkea, kaupunkielämän mudassa jo aikaiseen paatunut pahantekijänluonne.

Poliisilla itsellä oli tämä henkilö jotenkin tuoreessa muistissa hänen rajun käytöksensä ja muiden epäiltävien seikkojen tähden siltä ajalta, jolloin hän oli varkaudesta syytettynä ollut. Ja hänen entisestä elämästään, joka tarkasti tutkittiin, kävi selville, että hän jo varhaisimmassa lapsuudessaan oli osoittanut vaarallisia taipumuksia, niin että jo oli kysymykseen tullut, eikö hän olisi ollut pantava siveellisesti turmeltuneitten lasten kasvatustalokseen.

Hänen oppiajaltaan Högbergin pajassa saatettiin myöskin ilmaista usein tapahtuneita seikkoja, jotka osottivat, että hänellä oli tappeluihin ja väkivaltaisuuksiin taipuvainen luonne.

Eikä sitten vielä ollut pitkää aikaa kulunut, vaan vielä edellisenä vuonna hän oli uhannut — niin kuin todistajat asian käsittivät — lyödä Olavin hengettömäksi; samoin oli myös selvityksistä oikeuden edessä nähty, että hän puheenalaisena iltana oli seurannut vainajata ja juuri vähää ennen tekoansa ilmaissut murhanaikomuksensa uhkauksellaan: "sitä olet viimeisen kerran elämässäsi sanonut!"

Lieventäväksi asianhaaraksi oli kieltämättä se katsottava, että siinä yhtenä aiheena oli myöskin rakkausseikka, ja että työ oli luultavasti tapahtunut mustasukkaisuudesta. Toiselta puolen oli sekin todistettua, että siinä saattoi syynä olla myös vanha viha, joka jo lapsuuden aikoina oli ilmi puhjennut.

Tuomioksi tuli pakkotyötä elinkaudeksi!

* * * * *

Alhaalla vallihaudassa kesti maaliinampumista; laukaus paukahti toisensa jälkeen... Tuonnempana joukko sotamiehiä harjoitteli temppujansa, ja aina toisinaan kajahtelivat torvensoitolla annetut merkit tyynessä aamupäivän ilmassa...

Vartijain kaitsemana vietiin pientä vankijoukkoa, niin että raudat joka askeleella helähtelivät, työstä pitkin vallin viertä linnoituksen sisimpään pihaan päin.

Erään muurissa olevan kolon kohdalla hiljensi viimeinen vangeista vähäsen kulkuansa. Hän silmäili kauan halkeamata.

Vuono välkkyi sinervänä tuolla alapuolella ja siellä monia valkeita purjeita sekä höyrylaivoja, tupruttaen paksua savua, joka sitten niiden jäljessä painui alas vedenpintaa kohden...

Hän henkäsi syvään, sieraimensa laventuivat, ja leveille kasvoille kuvastui valtaava mielenliikutus.

Muut olivat jo ennättäneet viisi tahi kuusi askelta edellepäin, ja vanginvartija kiirehti äkäisenä tämän kuudennenseitsemättä luokse ja ärjyi tuimasti:

"Minä luulen, ettei sinusta olisi mitään vastenmielistä livistää tiehesi nyt, Nikolai?"

"Minä arvelen, että juuri tätä varten me kaikki olemme luodut, niin arvelen!" vastasi hän terävästi.

"Sittenpä pitäisi sinun myös käyttäytyä niin, että saattaisit armahdusta odottaa!"

Nikolai, pudisti synkästi päätänsä; hänen harmaat silmänsä välähtivät kuin salama:

"Jos pääsisin vapauteen, joutuisin taas tänne jälleen... Sillä toisen meistä, joko koko maailman taikka minun, on pysyminen pakkotyössä... ja minä puolestani suostun mielelläni jälkimmäiseen!"

Helisten ja kalisten lähdettiin taas eteenpäin...

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELINKAUTINEN ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are

a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments

must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.